

4238
39ก
12

การใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะ
ทางสังคมของเด็กปฐมวัย

พ.ศ. 2550

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2550
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๒๖/๕๗๒๐

การใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนา
ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2550

๑

อโนชา ภิรธารง. (2550). การใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ตันติผลาชีวะ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร.ไพบูลย์ อ่อนมั่ง.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมรูปแบบศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นเด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง อย่างง่าย จัดเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 15 คน เพื่อรับการจัดกิจกรรมรูปแบบศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 45 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แผนการสอนการจัดกิจกรรมรูปแบบศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ และแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.98 ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One - Group Pretest - Posttest Design และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t - test Dependent sample

ผลการวิจัยพบว่าทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย หลังผ่านกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้แล้วมีทักษะพื้นฐานทางสังคมโดยรวมและจำแนกรายทักษะมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง

THE CREATIVE ART ACTIVITY FOREANING MODEL ON DEVELOPMENT
OF YOUNG CHILDREN SOCIAL SKILLS

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University

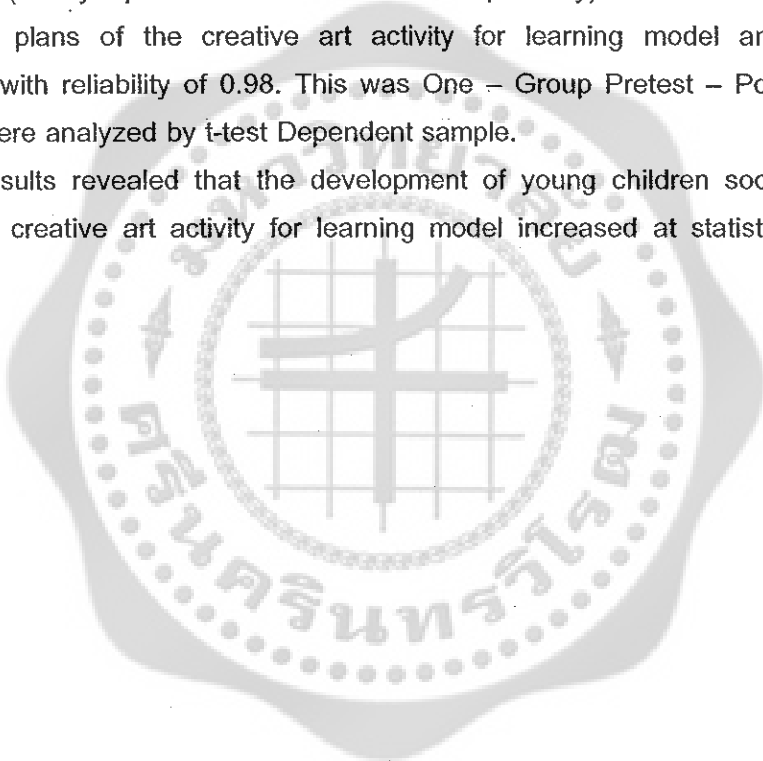
May 2007

๘๐

Anocha Thiratumrong. (2007). *The Creative Art Activity Foreaning Model on Development of Young Children Social Skills*. Master thesis, M.Ed. (Early Childhood Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc.Prof.Dr. Kulaya Tantiphlachiva., Assoc.Prof. Lt.JG.Dr. Paiboon Onmung.

This study aimed to investigate the development of young children social skills under the creative art activity for learning model. The subjects consisted of 15 kindergarten II students at Ramkhamhaeng University Demonstration School (Elementary Level), in 2nd semester of 2006 academic year aged 4 – 5 years old, and were selected by simple random sampling method. The creative art activity for learning model was administered within 8 weeks (3 days per week and 45 minutes per day). The research instrument included lesson plans of the creative art activity for learning model and social skill evaluation form with reliability of 0.98. This was One – Group Pretest – Posttest Design. Then the data were analyzed by t-test Dependent sample.

The results revealed that the development of young children social skills after treated with the creative art activity for learning model increased at statistical significant level 0.05.

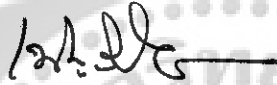

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะ
ทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ของ
อโนชา ธีรธำรง

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่.....18.....เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2550

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

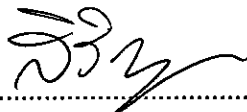
ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันตผลาชีวะ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร.ไพบูรณ์ อ่อนมั่ง)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมา ภิญโญนนันตพงษ์)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี ด้วยเพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตากรุณาอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษยา ตันติผลาชีวะ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษา กวดขัน และแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดียิ่ง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร.ไพบุลย์ อ่อนมิ่งกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำในด้านสถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลผลการทดลอง ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ชี้แนะแนวทางด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีโดยตลอดทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณท่านผู้มีพระคุณทั้งสองด้วยความเคารพอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์และอาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์ กรรมการในการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ตลอดจนขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาการศึกษาปฐมวัยทั้งอดีตและปัจจุบันและภาควิชาอื่น ๆ ทุกท่าน ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ที่มีค่าและคำแนะนำที่ได้ให้ความเมตตากรุณา

ขอขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญอาจารย์ ดร.กรวิภา สรรพกิจจำนง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ อาจารย์จิตเกษม ทองนาค อาจารย์ธนธร เจริญราช ที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้ความช่วยเหลือแนะนำและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์นพคุณ คุณาชีวะ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) ตลอดจนคณาจารย์และผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวก ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรคุณแพญศิริ วรพัฒน์สิริกร คุณสมมาศ ศรีกุลวงศ์ คุณคมขวัญ อ่อนบึงพรวัว คุณภรณ์ ชลภาพ ครอบครวัทองนาคพร้อมทั้งเพื่อน พี่นิตลิตปริญญาโทสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยภาคพิเศษรุ่นที่ 5 และบุคคลในครอบครัวในการให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจเป็นพิเศษด้วยดี รวมถึงผู้มีพระคุณอีกหลายท่านที่ได้กล่าวนามในที่นี้ ซึ่งผู้วิจัยระลึกถึงเสมอที่เป็นส่วนหนึ่งสนับสนุนสร้างแรงผลักดันให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ทั้งปวงของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของคุณคุณพ่อวีระศักดิ์ และคุณแม่หลี่เซียม ธิรธำรง ผู้ให้กำเนิด อบรมเลี้ยงดู ครอบาอาจารย์ผู้มีพระคุณที่ช่วยอบรมสั่งสอนและให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ สนับสนุนและเป็นกำลังใจให้เสมอมา ทำให้ผู้วิจัยสามารถ มีประสบการณ์อันทรงคุณค่าอย่างหาที่เปรียบมิได้

อโนชา ธิรธำรง

สารบัญ

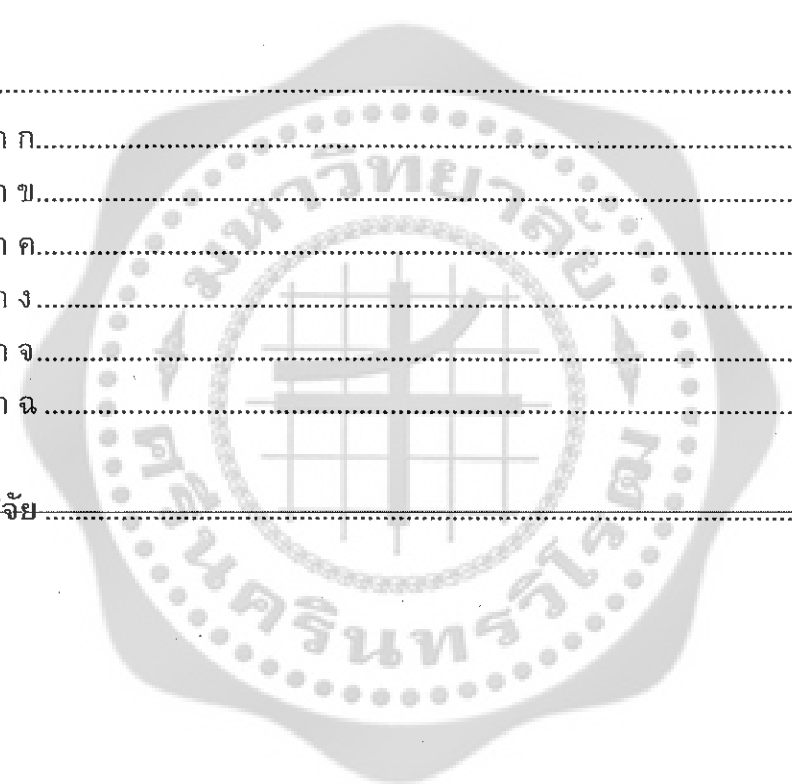
บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	4
ตัวแปรที่ศึกษา	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า	7
สมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย	8
ความหมายของสังคมศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย	9
ขอบข่ายของสังคม	10
ความสำคัญของทักษะทางสังคม	11
จุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการเรียนรู้สังคม	12
ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม	13
ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย	15
การเรียนรู้สังคมสำหรับเด็กปฐมวัย	16
การพัฒนาทักษะทางสังคม	22
แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม	23
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย	25
เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	28
ความหมายของศิลปะ	28
ความสำคัญ และประโยชน์ของการจัดกิจกรรมศิลปะ	29
พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กปฐมวัย	31
จุดประสงค์ของการใช้ศิลปะในการเรียนการสอน	38
หลักการใช้ศิลปะเพื่อสร้างการเรียนรู้	39
ประเภทของศิลปะที่ใช้ในการสร้างการเรียนรู้	39

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
แนวการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย	43
การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย	46
กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้	52
บทบาทของครูศิลปะปฐมวัย	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	58
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	60
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	60
แบบแผนการทดลองและวิธีการทดลอง	68
การเก็บรวบรวมข้อมูล	68
การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล	70
การแปลผลระดับทักษะพื้นฐานการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย	73
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	74
การวิเคราะห์ข้อมูล	74
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	77
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า	77
ขอบเขตของการวิจัย	77
เครื่องมือที่ใช้ศึกษาค้นคว้า	78
ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	78
การวิเคราะห์ข้อมูล	78
สรุปผลการวิจัย	78

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
5	อภิปรายผล..... 79
	ข้อสังเกตจากการวิจัย 86
สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
	ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้..... 87
	ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย 87
บรรณานุกรม..... 89	
ภาคผนวก 99	
	ภาคผนวก ก..... 100
	ภาคผนวก ข..... 104
	ภาคผนวก ค..... 114
	ภาคผนวก ง..... 121
	ภาคผนวก จ..... 130
	ภาคผนวก ฉ..... 132
ประวัติย่อผู้วิจัย..... 134	

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	ลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็ก 2-6 ปี.....	16
2	ลักษณะร่องรอยขีดเขียนพื้นฐาน	33
3	พัฒนาการเด็กและความสามารถในการเรียนรู้แต่ละวัย	46
4	ลักษณะกิจกรรมศิลปะ	63
6	แบบแผนการทดลอง	59
5	กำหนดการจัดกิจกรรมการสอนในการทดลอง	68
7	การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยรวม ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์	75
8	การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยจำแนกรายทักษะ 3 ทักษะ ก่อนและ หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	76

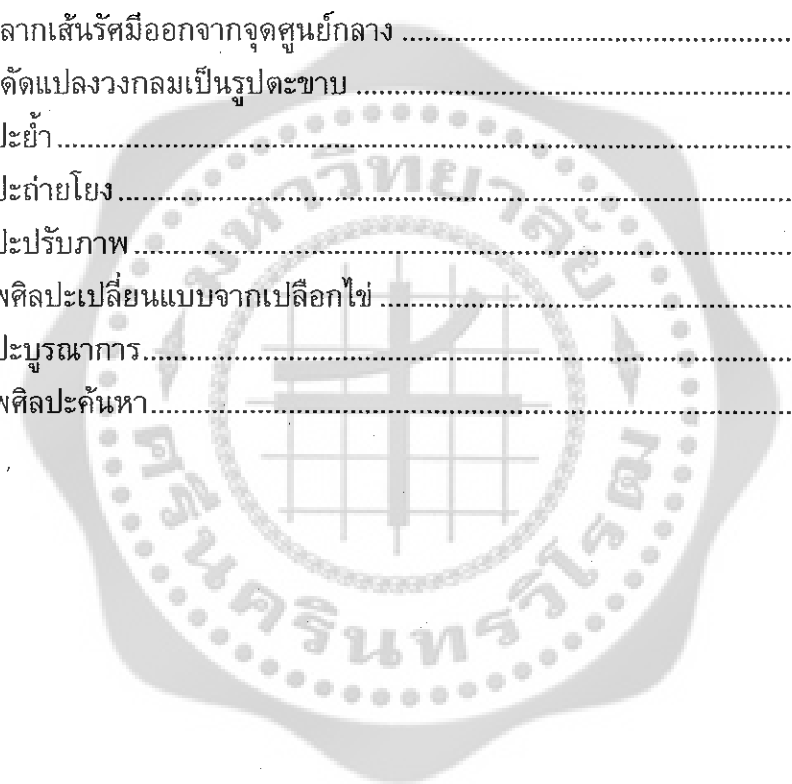

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2	แสดงขอบข่ายของวิชาสังคมศึกษา.....	10
3	กากบาทใส่ในสี่เหลี่ยมผืนผ้า.....	34
4	วงกลมเล็กใส่ในวงกลมใหญ่.....	34
5	การออกแบบรูปทรงต่าง ๆ มาวางติดกัน.....	34
6	การออกแบบรูปทรงต่าง ๆ มาวางติดกัน.....	34
7	การลากเส้นรัศมีออกจากจุดศูนย์กลาง.....	35
8	การดัดแปลงวงกลมเป็นรูปตะขาม.....	35
9	ศิลปะย่อ.....	40
10	ศิลปะถ่ายโยง.....	40
11	ศิลปะปรับภาพ.....	41
12	ภาพศิลปะเปลี่ยนแบบจากเปลือกไข่.....	41
13	ศิลปะบูรณาการ.....	42
14	ภาพศิลปะค้นหา.....	42

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะการอบรม เลี้ยงดู และให้การศึกษา มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่าง ระหว่างบุคคล (กรมวิชาการ. 2546 : 31) สอดคล้องกับ กระบวนการจัดการศึกษา ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (ธีระพล อรุณกลสิกร และคณะ. 2542 : 7) ซึ่งเป็น พื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ ได้จัดตั้ง “สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับปฐมวัย ในปี พ.ศ. 2542 พร้อมทั้งประกาศ ว่า “การศึกษาปฐมวัย คือ การสร้างคน สร้างชาติ” (คณะกรรมการงานวิจัยและพัฒนาอนุบาลศึกษา ให้การศึกษาในโรงเรียนของอัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ. 2543 : 2) เด็กในช่วงตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึง 6 ปี ระบบประสาทและสมองเจริญเติบโตในอัตราสูงที่สุด คือ ประมาณ 80% ของผู้ใหญ่ปกติ ดังนั้น การอบรมปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัยได้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพในช่วง อายุนี้ จะเป็นรากฐานที่ดีให้เขาได้เจริญเติบโต เป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดี มีความเฉลียวฉลาด คิดเป็น ทำเป็น และมีความสุข (กุศล สุนทรธาธาตา และจิตตินันท์ เดชะคุปต์. 2544: 34)

พัฒนาการทางสังคมเป็นพัฒนาการทางด้านหนึ่งที่ต้องส่งเสริมในเด็กปฐมวัย โดยปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า วัยเด็ก โดยเฉพาะตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการ พัฒนาการทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ และเป็นวัยที่เรียกว่า เป็นช่วง แห่งพลังการเจริญเติบโตองกงามสำหรับชีวิต (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์. 2538 : 8) นักการศึกษา หลายคนพบว่า สิ่งที่เด็กได้รับในวัยนี้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา จะเป็นพื้นฐานสำหรับชีวิตในอนาคต (ราตี ทองสวัสดิ์. 2542 : 1) เพราะเด็กใน ปัจจุบันจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีส่วนในการดำรงอยู่ของสังคม สังคมจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับ คุณภาพของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัย เป็นช่วงที่เด็กเกิดการเรียนรู้มากที่สุด (ประกายรัตน์ ภัทรธิตี . 2532 : 10) กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญของพัฒนาการทางสังคม ดังจะเห็นได้ในหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 โดยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของเด็กอายุ 3 - 6 ปี คือ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขนั้น เด็กจะต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น โดยเรียนรู้จากการเล่นร่วมกันหรือทำงานร่วมกัน (กรมวิชาการ. 2540ข : 32) ซึ่งตรงกับทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (1975 : 32 - 35) กล่าวไว้ว่า สังคม ของเด็กเป็นระยะคิดริเริ่ม (The Sent of Initiative) ซึ่ง อายุของเด็กระยะนี้อยู่ระหว่าง 3 - 6 ปี เด็ก จะพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและสามารถแสดงความรู้สึกและพฤติกรรมที่เหมาะสม

ในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ เด็กสามารถพัฒนาความร่วมมือและการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีได้ ระยะเวลาที่เด็กเกิดความคิดกลัวเด็กจะยึดผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งตลอดเวลา ทำให้ความคิด จิตนาการและการพัฒนาทักษะทางสังคมถูกจำกัดลงไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับฟรอยด์ (Freud) ที่เชื่อว่า ประสบการณ์ในวัยเด็กจะส่งผลต่อบุคลิกภาพของคนเราเมื่อโตขึ้น (พัฒนา ชัชพงศ์. 2540 : 13 ; อ้างอิงจาก Freud.n.d.)

การพัฒนาทางสังคมสำหรับเด็กในวัยนี้ ต้องฝึกให้เด็กเกิดความไว้วางใจในผู้อื่นเมื่ออยู่ร่วมกันทำงานและเล่นร่วมกับผู้อื่นได้ มีความรับผิดชอบในการทำงานต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่นอย่างง่าย ๆ ให้เด็กเข้าใจตกลงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ฝึกให้รู้จักอดทนรอคอยให้ถึงโอกาสของตน หัดให้เด็กรับฟังผู้อื่น ชมเชยผู้อื่น (เขาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 85) สอดคล้องกับคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 21) กล่าวว่า การแสดงพฤติกรรมในระยะแรกอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น เพราะเด็กวัยนี้จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความคิดเห็นความรู้สึกของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันหรือผู้อื่นมากขึ้น อีกทั้งได้รับการปลูกฝังลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคมเด็กย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและเรียนรู้บทบาทของตนเองได้ดียิ่งขึ้น ภรณ์ คุรุรัตน์ (2540 : 21 - 25) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย ควรจัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เด็กต้องมีอิสระในการปรึกษาหารือกัน มีการแสดงผลงานความสามารถให้เพื่อนและครูได้เห็น ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตน ได้รับความสุขจากการทำงานร่วมกับเพื่อน

ปัจจุบันครูได้นำการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ มาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย จากการศึกษางานวิจัยพบว่า มีผู้นำวิธีการจัดประสบการณ์รูปแบบต่าง ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย เช่น กลิ่นแก้ว มาตา (2541) ศึกษาพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหารสมมติแบบกลุ่มกับแบบอิสระ สายพิน พัทธพร. (2544) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมสนทนาปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อการตระหนักรู้ทางสังคมของเด็กปฐมวัย ศิริรัตน์ ชูชีพ (2544) ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม จตุพร แสงหาญ (2549) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย ให้ข้อสังเกตพบว่าจะมีการใช้กลุ่มและความร่วมมือเป็นสื่อของการพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็ก นอกจากนี้พบว่ากรณีการโยธารินทร์ (2545) ได้นำศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มมาใช้ในการพัฒนาทักษะทางสังคมพบว่าสามารถพัฒนาได้แต่ศิลปะมีหลายรูปแบบซึ่งรูปแบบศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ รศ.กฤษยา ดันติผลาชีวะ ได้ศึกษามาพบว่า ศิลปะสามารถนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนรู้สาระวิชาและพัฒนาการได้ และเด็กสนุกกับการเรียนรู้ โดยจำแนกกิจกรรมเป็น 6 กิจกรรม (กฤษยา ดันติผลาชีวะ. 2547 : 31-38) ดังนี้

1. ย้ำการเรียนรู้ด้วยศิลปะ เรียกว่า ศิลปะย้ำ
2. ปรับภาพการเรียนรู้เป็นงานศิลปะ เรียกว่า ศิลปะปรับภาพ
3. ถ่ายทอดการเรียนรู้เป็นศิลปะ เรียกว่า ศิลปะถ่ายโยง

4. เปลี่ยนสิ่งเรียนรู้สู่งานศิลปะ เรียกว่า ศิลปะเปลี่ยนแบบ
5. บูรณาการเรียนรู้สู่งานศิลปะ เรียกว่า ศิลปะบูรณาการ
6. ค้นหาความรู้จากศิลปะ เรียกว่า ศิลปะค้นหา

จากการศึกษานวัตกรรมแต่ละรูปแบบในรายละเอียด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าศิลปะบูรณาการ และศิลปะค้นหาสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กปฐมวัย เพราะ ศิลปะบูรณาการซึ่งหมายถึง การที่เด็กปฐมวัยได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ในการเรียนรู้ด้วยการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่ได้รับกับประสบการณ์เดิมแล้วถ่ายทอดความรู้ ความคิดและจินตนาการพัฒนาผลงานเป็นภาพหรือสิ่งประดิษฐ์โดยการบูรณาการสาระและบูรณาการวิธีการทำงานศิลปะสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสังคมได้โดยผนวกกับการทำงานกลุ่มเช่น และ เช่นเดียวกับศิลปะค้นหาซึ่งหมายถึง การให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ในการค้นหาความรู้จากงานศิลปะ ซึ่งอาจเป็นภาพศิลปะ ผลงานของเด็ก ประติมากรรม หรือศึกษางานศิลปะนอกสถานที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้แล้วถ่ายทอดความรู้ใหม่ลงในงานศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งจะสามารถพัฒนาสังคมของเด็กปฐมวัยได้เช่นกัน การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม ด้วยการให้ประสบการณ์ทางสังคมที่เหมาะสม เกิดความเข้าใจรับรู้ทางสังคม และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว อันก่อให้เกิดความคิดรวบยอดทางสังคม จะช่วยให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมสังคมมากขึ้น สุธิ ไม้จันทร์ ที่กล่าวว่า กิจกรรมที่เด็กต้องมีปฏิสัมพันธ์อารมณ์ของผู้ทำ สร้างความรู้สึกรู้สึกนึกคิดภายในตลอดจนแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของผู้ถ่ายทอดเป็นความสร้างสรรค์อย่างหนึ่งของมนุษย์ (สุธิ ไม้จันทร์. 2544 : 1) ที่เมื่อนำมาจัดเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งนี้นำไปสู่การพัฒนาทางสังคมได้อีกประการหนึ่ง ศิลปะเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จากงานวิจัยของ ทศนัย อุดมพันธ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์ และศิริรัตน์ ชูชีพ (2544 : 37) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ที่แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมสร้างสรรค์สามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้ด้วย

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการใช้วิธีการเรียนตามรูปแบบศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการค้นหา จะมีผลต่อการพัฒนาทักษะของเด็กทางสังคมหรือไม่ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะได้นำไปเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคมซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งได้โดยเฉพาะ ศิลปะบูรณาการและศิลปะค้นหา โดยที่ศิลปะบูรณาการเป็นการนำความรู้หรือกระบวนการตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไปมาบูรณาการและเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่ได้รับกับประสบการณ์เดิมแล้วถ่ายทอดความรู้ ความคิดจินตนาการเป็นงานศิลปะสร้างสรรค์ โดยให้มีการเปรียบเทียบเหมือนวาดภาพเหมือนจริง และศิลปะค้นหา เป็นการค้นหาความรู้ที่มาจากงานศิลปะหรือความงาม เพื่อคิดวิเคราะห์ข้อความรู้ แล้วสร้างองค์ความรู้แล้วถ่ายทอดความรู้ใหม่ลงในงานศิลปะสร้างสรรค์ (กุลยา ดันติผลาชีวะ. 2547 : 37) ศิลปะทั้ง 2 ด้านนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่า การสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการค้นหา น่าจะเป็นรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้ เพราะการเรียนการสอนศิลปะ

เป็นแนวทางในการแสดงออกของเด็ก อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก และความเข้าใจของเด็กออกมาได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากประสบการณ์ และจินตนาการของเด็กแต่ละคน (Peterson. 1958 : 101) สอดคล้องกับ เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 107) ที่กล่าวว่า ศิลปะเป็นแนวทางช่วยให้เด็กได้แสดงความสามารถ และความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาในรูปแบบของภาพ หรือสิ่งของ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543 : 37) กล่าวว่าเด็กใช้ศิลปะเป็นสื่ออธิบายสิ่งที่เขาทำ เห็น รู้สึก และคิดออกมาเป็นผลงาน การจัดประสบการณ์ศิลปะเด็กมีโอกาสดำเนินการ ทดลอง และสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนให้ผู้อื่น และโลกที่อยู่รอบตัวเขาเข้าใจได้ และมีโอกาสพัฒนาความคิด กิจกรรมที่ให้ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำกิจกรรมกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงให้เห็นในสิ่งที่ตนเรียนรู้เพิ่มขึ้นโดยครูเป็นผู้สังเกต ประเมินผล กระตุ้นสนับสนุนให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญาและมีความสุขในการเรียนรู้ จากความสำคัญดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการใช้วิธีการเรียนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ตามแนวคิดของกุลยา ตันติผลาชีวะ (2543) มาใช้ในการพัฒนาสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมให้กับเด็กปฐมวัย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาผลของรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อการเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาทักษะสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลอง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแนวทางของการใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนด้วยการนำรูปแบบการสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็กปฐมวัยด้วยการนำรูปแบบศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ที่พัฒนาแล้วมาทดลองใช้ ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางให้กับครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก ได้นำรูปแบบการจัดประสบการณ์ใหม่ๆ มาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยให้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการนำไปประยุกต์ในกิจกรรมการเรียนการสอนสาระอื่น ๆ ได้ เพื่อให้ความหลากหลายในวิชาการศึกษาสำหรับครูปฐมวัยมากขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนระดับปฐมวัย ชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการจับฉลาก 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน โดยคัดเลือกเด็กที่มีคะแนนทักษะทางสังคมใน 15 อันดับสุดท้ายกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง

การศึกษานี้ทำการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ระหว่างวันที่ 4 ธันวาคม 2549 - วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2550 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ได้แก่วันจันทร์ พุธ ศุกร์ วันละ 45 นาที เวลา 10.00 น. - 10.45 น. รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง

ตัวแปรที่ศึกษามีดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย 3 ด้าน ดังนี้
 - 2.1. การช่วยเหลือผู้อื่น
 - 2.2. การทำงานร่วมกับผู้อื่น
 - 2.3. ความรับผิดชอบในหน้าที่

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

2. รูปแบบศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ หมายถึง การนำกิจกรรมศิลปะมาพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ตามรูปแบบของ ดร.กฤษยา ดันติผลาชีวะ ในการวิจัยนี้ได้นำมาใช้ 2 รูปแบบคือ ศิลปะบูรณาการกับศิลปะค้นหาโดยเน้นการทำงานกลุ่มตามความหมายแต่ละรูปแบบดังนี้

ศิลปะบูรณาการ หมายถึง การทำงานศิลปะที่เด็กปฐมวัยต้องด้วยการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่ได้รับกับประสบการณ์เดิมแล้วถ่ายทอดความรู้ ความคิดและจินตนาการมาพัฒนาผลงานเป็นภาพหรือสิ่งประดิษฐ์โดยการบูรณาการสาระหรือวิธีการให้เป็นงานศิลปะสร้างสรรค์

ศิลปะค้นหา หมายถึง การค้นหาความรู้จากงานศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งอาจเป็นภาพศิลปะ ประติมากรรม หรือศิลปะนอกสถานที่ เป็นแนวทางในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น

การดำเนินการเรียนการสอนตามรูปแบบศิลปะเพื่อการเรียนรู้มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

2.2.1 ขั้นกระตุ้นการเรียนรู้ หมายถึง การให้สิ่งเร้ากระตุ้นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระที่ต้องการให้เด็กนักเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ นิทาน ของจริง ของจำลอง ภาพ กิจกรรม เกม ละคร งานศิลปะ จูงใจให้เด็กคิดและติดตาม โดยใช้คำถามหรือสนทนา หรือการอภิปราย การสังเกต การค้นหา

2.2.2 ขั้นนำสู่มนต์ทัศน์ หมายถึง การกระตุ้นให้เด็กสะท้อนคิดด้วยการโยงข้อความรู้ที่เด็กเคยเรียนมา กับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ เพื่อให้เด็กขยายความรู้ ความเข้าใจให้มากขึ้น ใช้คำถามให้เด็กตอบคำถามจากมนต์ทัศน์ของเด็กที่เกิดจากการเรียนรู้ของเด็กเอง

2.2.3 ขั้นพัฒนาด้วยกิจกรรมศิลปะ หมายถึง การมอบหมายให้เด็กถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ หรือสาระที่เรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ตามรูปแบบศิลปะที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2.4 ขั้นสรุปสาระสำคัญที่เรียนรู้ หมายถึง ขั้นการสรุปความรู้ อาจใช้คำถามให้เด็กได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจสาระที่เรียนจากงานศิลปะที่ทำโดยครูกับเด็ก สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน

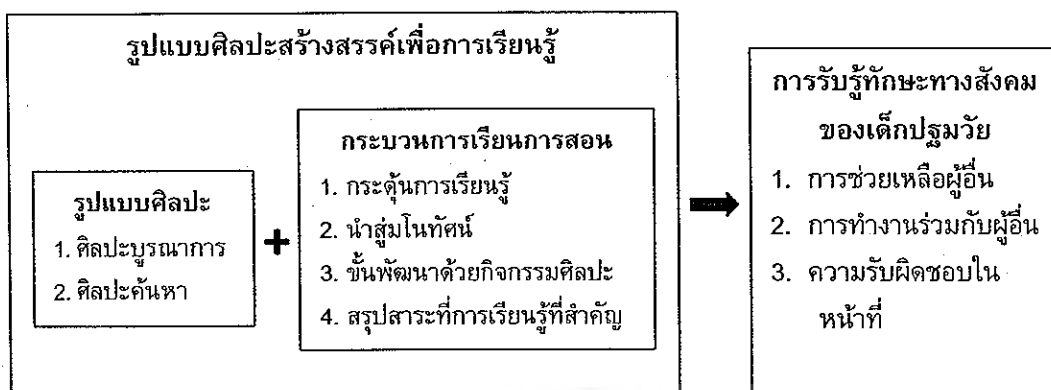
3. ทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง ความสามารถของเด็กในการแสดงออกถึงการรับรู้ เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น การปฏิบัติตนในสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งประเมินได้จากแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามความหมายดังนี้

4.1 การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง การรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อผู้อื่นต้องการความช่วยเหลือ หรือเห็นผู้อื่นเดือดร้อน รวมถึงการมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

4.2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การรู้จักทำงานได้ภายในกลุ่ม เป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี เสนอความคิดเห็น และฟังความคิดเห็นของคนในกลุ่ม

4.3 ความรับผิดชอบในหน้าที่ หมายถึง การรู้จักหน้าที่ของตน รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของส่วนรวม รู้จักรับผิดชอบผลที่ตนเองกระทำ และสามารถแก้ได้ด้วยตนเองอย่างปลอดภัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของงานวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมใช้ศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้มีการพัฒนาทักษะทางสังคมก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเรื่องผลของรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อการเรียนรู้ที่มีต่อการรับรู้สังคมศึกษาของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย

- 1.1 ความหมายของสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย
- 1.2 ขอบข่ายเกี่ยวกับการเรียนรู้สังคม
- 1.3 ความสำคัญของทักษะทางสังคม
- 1.4 จุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการเรียนรู้สังคม
- 1.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม
- 1.6 ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย
- 1.7 การเรียนรู้สังคมสำหรับเด็กปฐมวัย
- 1.8 การพัฒนาทักษะทางสังคม
- 1.9 แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม
- 1.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

2. เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

- 2.1 ความหมายของศิลปะ
- 2.2 ความสำคัญ และประโยชน์ของการจัดกิจกรรมศิลปะ
- 2.3 พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กปฐมวัย
- 2.4 จุดประสงค์ของการใช้ศิลปะในการเรียนการสอน
- 2.5 หลักการใช้ศิลปะเพื่อสร้างการเรียนรู้
- 2.6 ประเภทของศิลปะที่ใช้ในการสร้างการเรียนรู้
- 2.7 แนวการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย
- 2.8 การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย
- 2.9 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
- 2.10 บทบาทของครูศิลปะปฐมวัย
- 2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย

1.1 ความหมายของสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย

มีนักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของ “สังคม” ไว้หลากหลาย ความหมายดังนี้

วี กู๊ด (Carter V Good. 1973: 541) กล่าวถึงสังคมศึกษาว่า “เป็นส่วนต่างๆของเนื้อหาสาระของสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา ได้เลือกให้เหมาะสมกับการศึกษาในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีการพัฒนาขึ้นเป็นรายวิชาต่างๆ เพื่อการศึกษา ไม่ว่าจะบูรณาการแล้วหรือไม่ และต้องมีทั้งเนื้อหาสาระและจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม แต่ต้องไม่สับสนกับวิชาในสายสังคมศาสตร์ หรือวิชาอื่นที่มีจุดหมายทางสังคม แต่เนื้อหาไม่เกี่ยวกับสังคม หรือไม่อยู่ในขอบเขตที่แคบหรือตายตัวเกินไป ในการศึกษาแบบบูรณาการ”

สังคมเป็นการศึกษาที่มนุษย์ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และตัวมนุษย์เอง เป็นการศึกษาจากสิ่งเล็กๆที่สุดไปหาสิ่งที่ใหญ่ที่สุด และมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน โดยอยู่ในบริเวณเดียวกันหรือสามารถติดต่อสัมพันธ์กันได้ เรียกว่าสังคม

กรีน (Green. 1972: 62 อ้างใน สุพิศวง ธรรมพินธา. 2543: 30) ให้ความหมายไว้ว่า “สังคม” เป็นกลุ่มคนที่ประกอบด้วยทุกเพศ ทุกวัย อาศัยอยู่ในบริเวณและในช่วงเวลาถาวร คนกลุ่มนี้ได้ติดต่อสัมพันธ์กันตามระเบียบแบบแผนของสถาบันที่สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการ และผลประโยชน์นานาประการในการดำรงชีวิตร่วมกัน

แซนเดน (สุพิศวง ธรรมพินธา. 2543: 30 ; อ้างอิงจากZanden 1990: 51) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สังคม” คือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และร่วมใช้วัฒนธรรมเดียวกัน อาจมีขนาดเล็กจำนวนไม่ถึงร้อยคน เช่น สังคมเผ่าชนโบราณ จนถึงมีขนาดใหญ่นับร้อยล้านคน เช่น สังคมรัฐสมัยใหม่ ซึ่งต่างก็เป็นเจ้าของและปฏิบัติตนภายใต้ระบบค่านิยม บรรทัดฐาน และภาษาเดียวกัน

สังคม [คมมะ] คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน วงการหรือสมาคมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น สังคมชั้นสูง ที่เกี่ยวกับการพบปะสังสรรค์หรือชุมนุมชน เช่น วงสังคม งามสังคม [สังคมมะ] หมวดยุติที่ประกอบด้วยวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2515: 802-802)

จากการศึกษาเอกสาร “พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย” ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524: 371) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สังคม” คือ คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน

สุพิศวง ธรรมพินธา (2543: 29 - 30) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สังคม” คือ ผู้คนทุกเพศ ทุกวัยที่อยู่รวมกันเป็นหมู่พวก ภายในช่วงเวลาและอาณาบริเวณที่แน่นอน จนได้สร้างแบบแผน

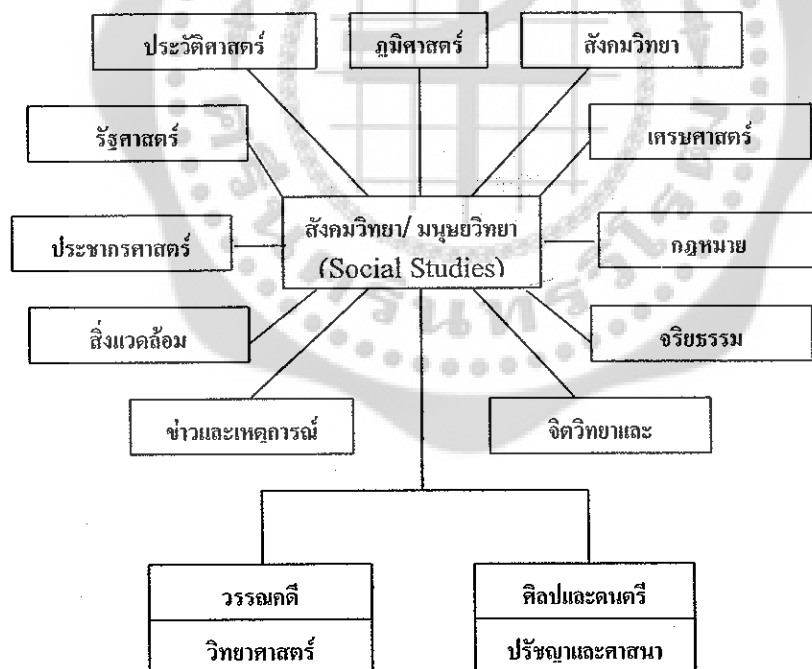
ความสัมพันธ์ซึ่งเอื้อประโยชน์ เกิดความเรียบร้อยและความผาสุกของการดำรงชีวิตร่วมกัน และสรุปไว้ว่า “สังคม” คือ กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ภายใต้ระบบวัฒนธรรมเดียวกัน

จากทัศนะต่างๆ ของนักการศึกษาความหมายของสังคมสรุปได้ว่า สังคม คือ กลุ่มคนทุกเพศ ทุกวัย มีความสัมพันธ์กันต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบกฎเกณฑ์ ที่อยู่ร่วมกันภายใต้ระบบวัฒนธรรมเดียวกัน อยู่ร่วมกัน อาศัยพึ่งพาและตอบสนองความต้องการ และผลประโยชน์ของตนในการดำเนินชีวิต ครอบคลุมไปถึงสังคมที่เล็กที่สุด จนถึงสังคมที่ใหญ่ที่สุด

1.2 ขอบข่ายเกี่ยวกับการเรียนรู้สังคม

ขอบข่ายของวิชาสังคมนั้นมีความสำคัญกับการกำหนดการเรียนการสอนอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการสอน ตลอดจนการประเมินผล ดังนั้นจึงมีนักวิชาการได้กำหนดขอบข่ายของวิชาสังคมไว้ดังนี้

เมื่อพิจารณาลักษณะของวิชาสังคมจากนิยามความหมายดังกล่าวมาแล้วว่า สังคมนำมาจากสังคมศาสตร์แขนงต่างๆ และศาสตร์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกมาเฉพาะส่วนที่จำเป็นสอดคล้องกับความต้องการของสภาพเศรษฐกิจ และสังคมให้แก่เยาวชนของชาติ จึงเป็นวิชาที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary Subject) เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ดังแผนภูมิดังนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงขอบข่ายของวิชาสังคมศึกษา

ที่มา : วันเพ็ญ วรรณโกมล (2544) หน้า 4.

จากแผนภูมิจะเห็นว่า วิชาสังคมศึกษามีขอบเขตกว้างขวางมากเท่ากับทุกสิ่งทุกอย่างในโลก มีความยาวนานและลึกซึ้งคิดเป็นระยะเวลาล้านๆปี ก่อนประวัติศาสตร์ ไปจนถึงการเตรียมการเพื่อสภาพแวดล้อมทางสังคมและทางธรรมชาติในอนาคต ดังนั้นจึงต้องหลอมรวมศาสตร์ ในสาขาสังคมศาสตร์ต่างๆ และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันเป็นสหวิทยาการ และเรียบเรียงเนื้อหาเข้าด้วยกันอย่างสัมพันธ์สอดคล้องต่อเนื่อง และเป็นเหตุผลต่อกัน โดยมีความคิดรวบยอด และหลักการใดหลักการหนึ่งเป็นแกนกลาง แม้ในบางครั้งจะให้น้ำหนักหรือเน้นเนื้อหาจากแขนงวิชาหนึ่ง แต่จะนำเนื้อหาจากวิชาสังคมอื่นๆที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนหรือขยายให้สอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดความชัดเจน มองเห็นทิศทางในการจัดการเรียนการสอนไปในแนวทางเดียวกัน วิธีการนี้จึงมีลักษณะเป็นบูรณาการ (Integrated) การสอนในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาในรายวิชาบังคับ และวิชาบังคับเลือกอีกมากสำหรับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา จึงต้องมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอน (วันเพ็ญ วรรณโกมล. 2544: 3-5)

สรุปได้ว่า ขอบข่ายของสังคมศึกษา ช่วยให้เราทราบถึงสังคมศึกษานั้นครอบคลุมสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัน จากอดีตจนถึงปัจจุบันและวิชาสังคมศึกษายังเป็นวิชาที่ควรศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ใกล้ตัวมนุษย์มากที่สุด สำหรับเด็กปฐมวัยนั้นควรจะเรียนรู้สังคมศึกษาจากสิ่งรู้จักใกล้ตัวก่อน แล้วจึงเรียนรู้สิ่งไกลตัว จึงจะเป็นการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น เพราะเด็กในวัยนี้เรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัวเสมอ

1.3 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้ ต้องมีเพื่อนมีกลุ่มสังคม ต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่สังคมครอบครัวขยายออกไปเป็นสังคมใหญ่ ทุกกลุ่มสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน จะต้องอาศัยทักษะทางสังคมทั้งสิ้น ทักษะทางสังคมมีความสำคัญดังนี้

1. ความสำคัญส่วนบุคคล ช่วยให้บุคคลมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขยิ่งสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก ทักษะทางสังคมยิ่งมีความจำเป็นมากเท่านั้น บุคคลต้องสามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สื่อความหมาย ทำงานร่วมกัน แก้ปัญหาตนเองและสังคมได้ สามารถปรับตัวได้ทุกสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2. ความสำคัญทางสังคม สังคมใดมีสมาชิกเป็นผู้มีทักษะทางสังคมดี รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาสังคมที่ตนอยู่ สังคมนั้นย่อมเป็นสังคมที่สงบสุข มีความเจริญมั่นคง แต่ถ้าสังคมใดมีลักษณะตรงกันข้าม สมาชิกขาดทักษะทางสังคมสังคมนั้นย่อมมีปัญหาไม่สงบสุข และมีความเสื่อม (สุขุมล เกษมสุข. 2535: 10-11)

ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยพัฒนาบุคคลและสังคม ต่อบุคคล ได้แก่ การที่ทำให้บุคคลอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น ตลอดจนนำไปแสวงหาความรู้ใหม่ด้วย ต่อสังคม ได้แก่ การที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ และพัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น (ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์. 2535: 19)

ทักษะทางสังคมนั้นมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กอย่างมาก และส่งผลต่อตัวเด็กทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ สังคม การเรียน การปรับตัว และสุขภาพจิตของเด็ก ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไข และพัฒนาทักษะทางสังคม โดยที่ควรร่วมมือกับบุคลากรที่พัฒนาเด็กทุกฝ่าย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2537: 220)

รอนสกี (อัปสร มีสิงห์. 2534: 28; อ้างอิงจาก Ronski.n.d.) ได้กล่าวถึงเหตุผลที่ต้องการเรียนสังคมศึกษาเพราะ

1. สังคมศึกษาช่วยให้เยาวชนรู้ความต้องการของตนเอง
2. ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ทางสังคม
3. สังคมต้องการพลเมืองที่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

สรุปได้ว่า จากสิ่งที่กล่าวไว้ข้างต้นพบว่า สังคมเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวมนุษย์มากที่สุด จึงมีความสำคัญ ทั้งต่อตัวบุคคลเอง และส่วนรวม สังคมส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กในการปรับตัวในด้านต่างๆ สังคมในอดีตและปัจจุบันส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ รวมทั้งพฤติกรรมของเด็ก ช่วยให้เด็กรู้จักตนเอง และค่าความต้องการของตนเอง หรือแม้กระทั่งการปฏิบัติตัวต่อไปในอนาคต

1.4 จุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการเรียนรู้สังคม

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2545: 5-6) ได้กล่าวถึงเป้าหมายในการเรียนรู้สังคมไว้ดังนี้

1. เป็นกระบวนการถ่ายทอดมรดกทางสังคม (Socialization) กล่าวคือ ต้องการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางสังคม ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์ การจัดระบบขององค์การต่างๆทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ฯลฯ
2. การนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน คือ การมุ่งศึกษาให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ เช่น การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การปรุงแต่งชีวิตให้ดีขึ้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปฏิบัติตนตามกฎหมายบ้านเมือง ฯลฯ
3. เป็นการพัฒนาทักษะ ค่านิยม เจตคติ มุ่งฝึกฝนให้เยาวชนมีค่านิยมที่ดี เจตคติที่ดี มีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม และเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม สร้างสรรค์ให้เป็นสังคมที่มีคุณค่า และการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างผาสุก
4. เป็นการศึกษาให้เป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย ให้มีความเข้าใจระบบการเมืองการปกครอง รู้จักสิทธิและหน้าที่ มีบทบาทการเมือง ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำรงชีพ เข้าร่วมกิจกรรมของสังคม ได้ช่วยกันพัฒนาประเทศ หรือสังคมที่ตนอยู่อาศัยให้เจริญก้าวหน้า
5. ฝึกให้เป็นคนมีนิสัยใฝ่รู้ มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ติดตามข่าวสารและสถานการณ์รอบๆตัว เพื่อให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์และทันโลก สามารถวิเคราะห์ข่าวสาร และสถานการณ์ได้ถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน

6. ฝึกให้เป็นคนมีศรัทธา และยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ การยึดมั่นและปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสนา จะช่วยให้ชีวิตมีแต่ความสุข จิตใจเบิกบานแจ่มใส มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเหตุผล ทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย และพัฒนาไม่หยุดยั้ง

วิชาสังคมมีเป้าหมายให้บุคคลรุ่นหลังมีค่านิยมที่ดี ได้สำนึกและซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และถ่ายทอดประสบการณ์ทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยพัฒนาทักษะ ฝึกให้เป็นคนที่มีนิสัยใฝ่รู้ กระตือรือร้นหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปแก้ไขปัญญาในชีวิตประจำวัน

1.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

มีนักการศึกษา ได้ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมไว้ดังนี้

1.5.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอริส (Havighurst : Theory of Development) ฮาวิกเฮอริส (Havighurst) ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจาก อิริคสัน (Erikson) เกี่ยวกับลักษณะของการพัฒนาแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยอธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้น ถ้าสิ่งที่เด็กทำในชีวิตประจำวันได้ในสิ่งที่เด็กต้องทำในช่วงนั้นๆ เด็กจะรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จ แต่ถ้าบุคคลใดไม่สามารถประสบผลสำเร็จในงานนั้น จะมีผลต่อการปรับตัว

ฮาวิกเฮอริส ได้เสนองานตามขั้นพัฒนาการทางสังคมในเด็กปฐมวัย ตามที่ พรณี (ชูทัย) เจตจิต กล่าวไว้เป็นดังนี้

1. เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริง สังคม และกายภาพ ซึ่งหมายถึงการที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่างๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องกับตัว

2. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้อง และเพื่อน รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น

3. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูก กับสิ่งที่ผิด และเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม (พรณี (ชูทัย) เจตจิต. 2537: 77-78)

สรุปได้ว่า เด็กจะสามารถเรียนรู้ บุคคลที่อยู่รอบตัว ความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องและความแตกต่าง รวมถึงจริยธรรมทางสังคม

1.5.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของพียาเจท์ (Piaget)

พียาเจท์ (Piaget. 1970) ได้กล่าวถึง พัฒนาการเด็กในระยะปฐมวัยว่าเป็นวัยที่เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคม โดยเด็กยังไม่เข้าใจว่า ความดี ความไม่ดี เป็นอย่างไร จึงยึดถือความพอใจของตนเองเป็นใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528: 8) การจัดสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้านและโรงเรียนให้เด็กอย่างเหมาะสม ทำให้เด็กสามารถปรับตัวในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 3-6 ปี เด็กเริ่มสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง สามารถแสดงความรู้สึก และพฤติกรรมที่เหมาะสมในสภาพแวดล้อมต่างๆได้ สามารถพัฒนาความร่วมมือ และเรียนรู้ในการเข้าสังคม มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและวัตถุที่อยู่รอบๆตัว และเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการทางสังคม

1.5.3 ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล (Social Inter Personal Theory)

ซัลลิแวน (Sullivan.1965: 150 – 151 อ้างถึงใน รัชดาภรณ์ อินทะนิน, 2544: 8) ได้กำหนดขั้นของพัฒนาการจากพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประสบการณ์ส่วนตัวระหว่างบุคคล และการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะนำไปสู่ความมั่นคงปลอดภัย ซัลลิแวนแบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ วัยทารก วัยเด็ก วัยเข้าโรงเรียน วัยก่อนวัยรุ่น วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียง 2 ระยะ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. วัยเด็กเล็ก (Childhood) อายุ 2-4 ปี เป็นระยะที่เด็กพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหว และทักษะทางภาษา ซึ่งจะช่วยให้อายุเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างอิสระ และกว้างขวางมากขึ้น เด็กจะเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมที่เขามีส่วนร่วมอยู่ เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะพอที่จะใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร เขาก็จะเรียนรู้วิธีการที่จะปฏิบัติกับบุคคลอื่น เพื่อที่จะทำให้ตนเองรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย เด็กเริ่มรู้ถึงสิ่งที่ทำให้เขารู้สึกวิตกกังวล และสามารถจัดความวิตกกังวลนั้นได้

2. วัยเข้าโรงเรียน (Juvenile Era) อายุ 4-11 ปี ระยะนี้เด็กเริ่มรู้จักตนเอง และเห็นสิ่งต่างๆแตกต่างไปจากคนอื่น และมีความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่อื่นๆนอกเหนือจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ทำให้เด็กรู้จักสถานภาพความเป็นตัวตนของเขา จากความสัมพันธ์ที่เขามีส่วนร่วมอยู่ (วารสิ โกศัย. 2540: 10 อ้างอิงจาก Dinkmeyer and Dreikurs. 1963: 150-151)

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคมมีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ศึกษาและกำหนดเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ หลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเซอร์ส ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของพียาเจต์ พัฒนาการทางสังคมของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา พียาเจต์ (Piaget) ซัลลิแวน (Sullivan .1965) ได้กำหนดขั้นของพัฒนาการจากพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกี่ยวข้องของเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางสังคม เริ่มจากการเคลื่อนไหว พฤติกรรมภาษา การเลียนแบบพฤติกรรม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ช่วงแรกจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และต่อมาจะเริ่มมีความคิดเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว มีความคิดเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งรอบตัว สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด

1.6 ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย เป็นวัยที่เริ่มพัฒนาความสามารถในการเข้าสังคม เพราะเด็กวัยนี้สามารถใช้ภาษาในการติดต่อและสื่อความหมายได้ดีขึ้น จึงสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมได้ ซึ่งซีเฟลด์ท์ (Seefeldt. 1980: 7-11) ได้อธิบายถึงลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 3 ปี เป็นวัยแห่งการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กจะเห็นว่าตนเองสำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียว แต่ก็ชอบที่นั่งเล่นอยู่ข้าง ๆ ผู้อื่น ไม่เล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นร่วมกับผู้อื่น ไม่แบ่งปัน วัยนี้ยังไม่มีเพื่อนที่ชอบเป็นพิเศษ และจะเล่นกับเด็กที่มาอยู่ใกล้ ๆ เท่านั้น

2. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 4 ปี เด็กวัยนี้เริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้น เด็กจะเริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้างในบางสถานการณ์ ชอบเล่นบทบาทสมมติ และเลียนแบบชีวิตในครอบครัว ซึ่งพบเห็นในชีวิตประจำวัน โดยทั่วไปเด็กยังมีลักษณะที่แสดงถึงความก้าวร้าวทางกาย เออะอะ ไม่ระมัดระวัง เกรและยังมีลักษณะของการเป็นนาย ขณะเดียวกันเด็กจะเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีท่าทีแสดงความเป็นมิตร เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยน การรอคอย เริ่มแบ่งปันบ้าง

3. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี เด็กวัยนี้มีความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้นจาก 2 คน เป็น 5 คน เริ่มมีเพื่อนที่ถูกใจเป็นพิเศษ ชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบ เล่นละครใบ้ การทะเลาะกับเพื่อนลดน้อยลง เพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่น เป็นระยะที่เริ่มจะมีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น และเริ่มมีความรู้สึกไม่พอใจถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

4. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี เด็กวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มมีการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เล่นเป็นกลุ่ม และมักจะมีเพื่อนเพศเดียวกัน เริ่มรู้สึกกังวลเกี่ยวกับสังคมภายในกลุ่มของตนเอง มีเพื่อนรักเป็นพิเศษเพียงคนเดียว ในการเล่นยังชอบแสดงเป็นคนเด่น เล่นรุนแรง พยายามที่จะเป็นที่หนึ่ง ในการเล่นต้องการเป็นผู้นำ และถ้าหากการเล่นนั้นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินกว่าความสามารถของตน ก็จะพยายามปรับกฎนั้นให้มาเป็นประโยชน์กับตน

ภรณ์ คุรุวัตนะ กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 3-5 ขวบ มีลักษณะดังนี้ เด็กวัย 3 ขวบ สามารถใช้คำศัพท์ประมาณ 900 คำ สามารถพูดคุยกับคนอื่นได้ ด้วยความรักและการยอมรับจากผู้ใหญ่ มักใช้คำถามที่ขึ้นต้นด้วยอะไร ที่ไหน และใคร มีความสนุกสนานที่จะเล่นกับคนอื่น ๆ ชอบเล่นและถามเรื่องราวตามความนึกฝันของตนเอง บางครั้งใช้ประสบการณ์ของตัวเองในการเล่นกับคน หรือเล่นกับตุ๊กตา

เด็กวัย 4 ขวบ สามารถใช้คำศัพท์ประมาณ 1,500 คำ ตั้งคำถามที่ขึ้นต้นว่าเมื่อไหร่ อย่างไร ทำไม ชอบเล่าเรื่องต่าง ๆ หรือนิทาน ซึ่งบางครั้งก็เป็นเรื่องที่เกิดจากความนึกฝันของตนเอง เล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่ม และกลุ่มที่เล่นขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่เด็กสนใจ กลุ่มอาจสลายตัวและบางครั้งก็รวมกลุ่มใหญ่ เด็กเริ่มเลือกคบเพื่อนที่ถูกใจ เล่นสมมติหรือใช้จินตนาการที่มีความหมายมากขึ้น

เรื่อยๆ มีความรู้สึกหงวโย หรือกังวลกับเด็กที่ได้รับบาดเจ็บ เริ่มรอยคยในการทำกิจกรรม เมื่อเจ็บเหนื่อย ไม่สบาย หรือตกใจกลัว จะพึ่งผู้ใหญ่เพื่อให้ปลอดภัย

เด็กวัย 5 ขวบ สามารถใช้คำศัพท์ประมาณ 3,000 คำ ชอบซักถามมากขึ้น มีความภูมิใจที่จะเล่นคนเดียวมากขึ้น และชอบฝึกทำสิ่งใหม่ๆ เด็กวัยนี้เล่นกับเพื่อนๆ โดยเฉพาะการช่วยกันสร้างสิ่งต่างๆ การเล่นสมมติ การเล่นเกมโดยร่วมกับเพื่อนๆ หากมีการแข่งขันจะต้องการให้ผู้ใหญ่ตัดสิน บางครั้งรู้สึกไม่พอใจที่เด็กโตเล่นอย่างรุนแรง โดยทั่วไปเด็กวัยนี้ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่ (ภรณ์ คุรุรัตน์. 2523 : 8-12)

จากการศึกษาลักษณะพัฒนาการสังคม เด็กอายุ 2 - 6 ปี กุลยา ตันติผลาชีวะ (2549) ได้สรุปพัฒนาการทางสังคมของเด็ก อายุ 2 - 6 ปี ไว้ดังนี้

ตาราง 1 ลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็ก 2-6 ปี

2-3 ปี	3-4 ปี	5-6 ปี
<ul style="list-style-type: none"> - ตอบสนองบุคคลอื่น - สนุกกับการเล่นกับคนอื่น - สามารถที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น แต่เป็นเวลานาน - ต้องหลอกสื่อให้แบ่งปันของ - ไม่ทนต่อการเลื่อนเวลาที่ตนต้องการ - เล่นสมมติเป็น - เลียนแบบการกระทำของผู้อื่น - เริ่มที่จะเล่นกับเพื่อนบ้าง - เปิดน้ำจากก๊อกได้ - เปิดประตูลูกบิดได้ - หวงของ 	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มตระหนักในตนเอง - เริ่มที่จะรู้หลักการผู้อื่น - เริ่มตระหนักถึงความแตกต่างของเชื้อชาติ จริยธรรม และเพศ - เข้าใจทิศทาง และการปฏิบัติตามกฎ - มีความรู้สึกต่อบ้าน และครอบครัว - แสดงการพึ่งตนเอง - เล่นกับเพื่อน และเล่นร่วมกับเพื่อน - รู้จักการมีเพื่อนเล่น 	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงถึงหลักการของบทบาท - มีเพื่อนที่ดีที่สุด แต่เป็นช่วงสั้น - ทะเลาะกัน แต่โกรธสั้น - เริ่มให้และรับ - ใครที่จะร่วมประสบการณ์ - เชื่อครูเป็นสำคัญ - ต้องการเป็นที่หนึ่ง - เริ่มแสดงความเป็นเจ้าของ - แต่งตัวเองได้ - เล่นเกมเป็น - ทำกลุ่มได้

ที่มา : กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547)129.

สรุปได้ว่า ช่วงวัย 2-3 ปี เด็กจะสนุกกับการเล่นกับผู้อื่น สนุกกับการใช้ภาษาในการสื่อความหมาย เริ่มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ที่อยู่ใกล้ตัว และยังมียึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ชอบเล่นคนเดียว ไม่เล่นรวมกลุ่ม วัยนี้ยังไม่มีเพื่อน ช่วงวัย 3-4 ปี เป็นวัยที่สนใจผู้อื่นมากขึ้น เริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้าง เริ่มเข้าใจกฎระเบียบ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ และรู้จักการมีกลุ่มเพื่อน ช่วงวัย 5-6 ปี เล่นเป็นกลุ่ม มีสังคม มีเหตุผล ฝึกทำสิ่งใหม่ๆ ชอบการแข่งขัน ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่

1.7 การเรียนรู้สังคมสำหรับเด็กปฐมวัย

กิจกรรมที่ดีสำหรับเด็กปฐมวัย ต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือ กิจกรรมลักษณะนี้จะเพิ่มพูนทักษะทางสังคมให้กับเด็ก เพราะเด็กได้เรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือกัน เด็กเรียนรู้ที่

จะคอย เรียนรู้ที่จะให้ เกิดการช่วยเหลือและเอื้ออาทรแก่กัน กิจกรรมแบบร่วมมือเป็นกิจกรรมที่เด็กเล่นหลังทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มระหว่าง 2-6 คน ในการทำงานที่ตัดสินใจแลกเปลี่ยนความคิด ที่จะทำงานดำเนินสำเร็จไปตามเป้าหมาย ซึ่งโอกาสที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นการเพิ่มพูนโอกาสเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสังคมและสติปัญญา (พัชรี ผลโยธิน. 2540: 60-61)

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547: 130-132) ได้กล่าวถึง สังคมศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ว่า เด็กปฐมวัยต้องเรียนสังคมศึกษา แต่สังคมศึกษาในความหมายของการศึกษาปฐมวัยไม่ได้หมายถึง ศาสตร์ทางสังคม จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์ แต่หมายถึง การเรียนข้อความรู้ ทักษะ และเจตคติ ในสาระสำคัญทางสังคมที่บูรณาการลงในกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย และพัฒนาการของเด็ก ได้แก่ การสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการใช้ข้อความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม มาเพื่อการปฏิบัติตนในสังคมให้ถูกต้อง สาระทางสังคมศึกษาที่เด็กปฐมวัยเรียน ได้แก่ การเรียนรู้เรื่องคน ครอบครัว ชุมชนโลก การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม รวมถึงการเข้าใจและยอมรับความรู้สึกของบุคคลอื่น

การเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เป็นการเรียนรู้ "คน" ที่ประกอบด้วย ร่างกาย อวัยวะต่างๆ การสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ความรู้สึก อารมณ์คน และชื่อของตน สังคมศึกษาที่เด็กปฐมวัยต้องเรียน กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547) ได้จำแนกเป็นประเด็นได้ออย่างน้อย 5 สาระ ดังนี้

1. การเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่น สังคมเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เด็กต้องเรียนรู้ผู้อื่นจากจุดใกล้ตัว คือ ครอบครัว พ่อแม่ และญาติ เด็กต้องเรียนรู้มารยาททางสังคม การให้ การรับ การช่วยเหลือที่จะอยู่ร่วมกัน และการเป็นเพื่อน

2. การเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เด็กเรียนรู้วัฒนธรรมแรกจากครอบครัว เมื่อมาปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก เด็กต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน เช่น การไหว้ การทักทาย การขอบคุณ เด็กต้องเรียนรู้วัฒนธรรมทางภาษา การใช้กริยาท่าทาง และการสื่อสารด้วย

3. การเรียนรู้กฎการอยู่ร่วมกับสังคม ซึ่งเป็นการเรียนรู้การปฏิบัติที่จะเป็นสมาชิกครอบครัวที่ดี การเรียนรู้ความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์ มนุษย์และสิ่งแวดล้อม และการอยู่อย่างเกื้อหนุนกันและกัน

4. การเรียนรู้สังคมนรอบตัว การเรียนรู้ทางสังคมนี้เป็นการสร้างให้เด็กรู้จักตนเอง การร่วมมือกับบุคคลอื่น ในอันที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เด็กต้องรู้จักครอบครัว ชุมชน และโลก เรื่องนี้เด็กต้องเรียน ได้แก่

- รู้จักสมาชิกครอบครัว และความสัมพันธ์ในครอบครัว
- พัฒนาการตระหนักรู้วัฒนธรรม ประเพณี และผู้ร่วมโลก
- เรียนรู้ภูมิศาสตร์ ความเป็นอยู่ และภาษาของคนอื่น
- รู้จักบุคคลและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- สร้างเสริมอัตมโนทัศน์ และการรับรู้คนอื่น
- เรียนรู้ชุมชน สภาพแวดล้อม และแหล่งทรัพยากร
- เห็นความแตกต่างระหว่างบรรยากาศประเทศตน และประเทศอื่น

- เรียนรู้โลกของเขา และสถานที่ที่เขาอยู่

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ครูสามารถทำได้ด้วยการจัดกิจกรรมให้เด็กแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก จากสิ่งที่พบ หรือประสบการณ์ที่มี เด็กสามารถเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เด็กต้องรู้จัก มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม พืชและสัตว์ กิจกรรมต้องเปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของเด็กจึงจะทำให้เด็กเรียนรู้ สังคมได้ดี (Fortson and Reiff. 1995: 280 อ้างถึงใน สายพิน พัทธพร.2544) นอกจากนี้ เด็กต้อง เรียนรู้ถึงวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ บ้าน ชุมชน รวมถึงการคมนาคม ซึ่งการเรียนรู้สังคมของเรา เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง ทั้งที่อยู่ใกล้ตัว และอยู่ใน ชุมชน จนถึงโลกรอบตัว (Jackman. 1997: 287) การเรียนรู้สังคมศึกษาส่วนหนึ่ง คือ การเรียนรู้ ทักษะทางสังคม ส่วนการตระหนักรู้ทางสังคม หมายถึง การเรียนรู้เหตุการณ์ของสังคม และการ ดำรงไว้ซึ่งคุณภาพสังคมที่ประกอบด้วยบ้าน โรงเรียน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เนื้อหาที่ ต้องเรียนรู้ที่สำคัญ คือ ความสัมพันธ์ของครอบครัว ชุมชน มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สัตว์ และพืช ที่ ต้องอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และปฏิบัติต่อกันเพื่อการอนุรักษ์แบบยั่งยืน (Fortson and Reiff. 1995; อ้างถึงใน สายพิน พัทธพร. 2544: 2) กลวิธีที่จะให้เด็กได้เรียนรู้สังคมในส่วนนี้ คือ การให้ เด็กรู้จักการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้สังคม จูงใจให้เด็กคิด และตระหนักถึงชุมชนทั้งด้าน ความรู้ จริยธรรม และความนิยมต่อคุณภาพสังคม (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2547: 130-132)

हररररर नलवलररर (2535: 159-164) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับขอบข่ายของการเรียนรู้สังคม ไว้ว่า สิ่งที่ต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ คือ

1. การเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง เด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง ทั้งทางด้านจิตวิทยา และ ทางด้านร่างกาย ดังนี้

1.1 ทางด้านร่างกาย (The Physical - self) การเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองทางด้าน ร่างกายมีผลกระทบต่อการพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง (Self-esteem) เราเรียนรู้การ เคลื่อนไหวของร่างกาย การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งของ ความสามารถในการจัดการกระทำกับวัสดุสิ่งของ ด้วยตัวของเราเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยก่อนสองขวบ จะเรียนรู้การใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วน จึง ส่งผลถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองด้วย ครูอาจช่วยโดยการถ่ายรูปให้เด็กดูภาพของตัวเอง เล่นเกม สัมผัสส่วนต่างๆของร่างกายในกระจก ทำสมมุติภาพกิจกรรมต่างๆที่เด็กสามารถทำได้ เช่น วิ่ง เดิน ฯลฯ เด็กจะเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างเพศชาย เพศหญิง หลังจากที่เด็กมีความสามารถในการ เข้าใจ และยอมรับเพศของตนเองแล้ว เด็กจะพัฒนาคุณลักษณะทางเพศ มาตรฐานและคุณค่าของ ความเป็นเพศนั้นอย่างเหมาะสม

ตามทฤษฎีของฟรอยด์ได้กล่าวไว้ว่า ความต้องการแม่ของเด็กผู้ชาย ทำให้เด็กกลัวพ่อ ก่อน แล้วจึงจะเปรียบเทียบตัวเองกับพ่อ และท้ายที่สุดจึงจะเลียนแบบพ่อ ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมกล่าวว่า การที่เด็กผู้ชายติดพ่อ เป็นผลมาจากการใช้ระบบให้รางวัลและลงโทษ เพื่อควบคุม พฤติกรรม หลังจากการติดพ่อแล้ว เด็กจึงเปรียบเทียบตัวเองกับพ่อ และเลียนแบบพ่อต่อมา ส่วน ทฤษฎีสติปัญญาเชื่อว่า คุณลักษณะทางเพศจะเริ่มเมื่อเด็กมีมโนทัศน์ของคำว่า ผู้หญิง ผู้ชาย หลังจากการพัฒนา มโนทัศน์ดังกล่าว เด็กจะเริ่มเลียนแบบพ่อ หรือแม่ตามเพศของตน

อย่างไรก็ตาม การเลียนแบบพ่อแม่ตามลักษณะของเพศของตน เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการให้แรงเสริมด้านการเลียนแบบ ดังนั้นครูควรปฏิบัติต่อเด็กทั้งสองเพศเสมอเหมือนกัน เพื่อขจัดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันด้านการส่งเสริมค่านิยมของสังคม

1.2 ทางด้านจิตวิทยา (The Psychological – self) นอกจากการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองด้านร่างกาย เพื่อส่งเสริมความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตัวเอง และเวลาต้องเรียนเกี่ยวกับตัวเองด้านอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ความรู้เกี่ยวกับตัวเอง (Self-knowledge) การรับรู้เกี่ยวกับตัวเอง (Self-perception) เจตคติ และอารมณ์ การเรียนรู้ดังกล่าวจะได้มาจากการแปลความโดยทางอ้อมจากผู้อื่น และเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสำรวจเจตคติ และอารมณ์ การเรียนรู้ดังกล่าวจะได้มาจากการแปลความโดยทางอ้อมจากผู้อื่น และเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสำรวจเจตคติและอารมณ์ของตนเอง

1.2.1 อารมณ์ (Emotion) ในขณะที่เด็กเจริญเติบโต และมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น อารมณ์ของเด็กก็เจริญขึ้นเช่นกัน เมื่อเด็กอายุสองปี เด็กจะมีประสบการณ์ด้านการแสดงออกทางอารมณ์หลายอย่าง เช่น กลัว โกรธ อิจฉา ผิดหวัง ตีใจ พอใจ เด็กจะมีวิธีการควบคุมและแสดงอารมณ์เช่นเดียวกับผู้อื่น ครูมีบทบาทในการช่วยให้เด็กพัฒนาความเข้าใจทางด้านอารมณ์ โดยการรู้จักชื่อของความรู้สึกแต่ละชนิด มีความเข้าใจ และยอมรับความรู้สึกนั้น รวมทั้งการช่วยให้เด็กหาวิธีแสดงออกทางความรู้สึกอย่างเหมาะสม

1.2.2 เจตคติ (Attitude) เจตคติและค่านิยม เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตัวเองทางด้านจิตวิทยา เจตคติจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของคนเราต่อบางสิ่ง มีผลต่อวิธีการประพฤติปฏิบัติของเราด้วย ความคิดเห็นกับเจตคติแตกต่างกัน คือ ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางวาจาเกี่ยวกับความเชื่อ แต่เจตคติเกี่ยวข้องกับความสุข หรือไม่ชอบบางสิ่ง ซึ่งสัมพันธ์กับอารมณ์ ครูมีส่วนช่วยเด็กให้เข้าใจตัวเองโดยการตั้งคำถามให้เด็ก หรือวิเคราะห์ความรู้สึกการให้เด็กมีโอกาสเลือก และตัดสินใจเป็นส่วนสำคัญของการช่วยให้เข้าใจเจตคติ และความเชื่อของตัวเอง ครูจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือก โดยผ่านการตัดสินใจเลือก และการชั่งน้ำหนักทางเลือก

1.2.3 ชื่อ (Name) ชื่อของเด็กก็เป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้ตัวเอง การที่ครูเรียกชื่อเด็ก ช่วยทำให้เด็กแยกตัวเองออกจากผู้อื่น เช่นเดียวกับการรวมเด็กให้เข้ากลุ่ม นอกจากเด็กจะเรียนรู้ตัวเองจากชื่อที่ครูเรียกแล้ว เด็กจะเลียนแบบครูในการเรียนรู้ชื่อของเพื่อนๆ ด้วย ในบางชั้นเรียน ครูอาจทำสมุดภาพพร้อมกับมีชื่อเด็กประกอบ หรือติดภาพถ่ายเด็กไว้ที่แผนป้ายพร้อมกับมีชื่อเด็กประกอบ อย่างไรก็ตามวิธีที่เด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองได้มากที่สุด ก็คือ การเปิดโอกาสให้เด็กมีทางเลือกในการเรียนหลายๆทาง มีอิสระในการแสดงความรู้สึกนึกคิด เจตคติ และอารมณ์ โดยผ่านทางการเล่น การแสดงละคร ศิลปะ วรรณคดี และการเคลื่อนไหว

2. การเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่น เด็กจะต้องเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม อันได้แก่ การมีทักษะทางการสื่อสาร การรู้จักแบ่งปัน การให้ความร่วมมือ

2.1 การสื่อสาร (Communication) การสื่อสารประกอบด้วยการสื่อสารทางวาจา และการสื่อสารโดยไม่ต้องใช้วาจา เด็กสามารถเรียนรู้อารมณ์ ความรู้สึก และเจตคติของผู้อื่นจากสีหน้า ท่าทาง การสื่อสารจะต้องประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้

2.1.1 ความเข้าใจทัศนะของผู้อื่นมากกว่าของตัวเอง เข้าใจว่าคนอื่นจะรู้สึก ไม่คิด และมองเห็นในสิ่งเดียวกัน

2.1.2 ตระหนักว่าทัศนะของผู้อื่นอาจมีประโยชน์ความสามารถเชิงวิเคราะห์เมื่อจำเป็น

2.1.3 ความรู้ในการนำผลการวิเคราะห์ออกมาใช้ในด้านพฤติกรรมสังคม นั่นก็คือ การเข้ากับบุคคลที่มีทัศนะแตกต่างไปจากเรา

ครูมีบทบาทในการจัดประสบการณ์ให้เด็กมีโอกาสสื่อสาร และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น จากการเล่นละครสมมติ หรือการสอนโดยทางอ้อมจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่น การถามความรู้สึกเด็ก ถ้ามถึงสาเหตุของความรู้สึกโกรธ หรือดีใจ เสนอแนะหนทางแก้ปัญหา การแบ่งปัน (Sharing) เด็กสื่อสารโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผลัดกันฟัง ผลัดกันพูด เด็กเรียนรู้ว่าการแลกเปลี่ยน หรือการแบ่งปันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม สังคมที่สงบสุขจะประกอบด้วย ประชาชนที่รู้จักเสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เด็กจะประสบความสำเร็จในการรู้จักเป็นผู้ให้ ก่อนที่เด็กจะมีบทบาทเป็นผู้ให้ นั้น เด็กจะต้องมีความรู้สึกมั่นคงก่อน นั่นก็คือ เด็กจะต้องมีพอสำหรับตัวเองทั้งในด้านความมั่นคง ความตั้งใจ ความรัก หรือของเล่น พฤติกรรมการแบ่งปันจะเกิดขึ้นได้ดีในกลุ่มเล็ก เพราะเด็กมีโอกาสในการทำกิจกรรมทั่วถึงกัน และเด็กจะเรียนรู้การมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นในกลุ่มเล็กได้ดีกว่าการอยู่ในกลุ่มใหญ่ นอกจากนี้แล้วเด็กยังเลียนแบบพฤติกรรมครู โดยทางอ้อม ครูที่มีบุคลิกภาพเป็นมิตร อบอุ่น รับผิดชอบ จะช่วยให้เด็กรู้จักและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เด็กจะมีพฤติกรรมการแบ่งปันก็จัดกระทำได้ เช่น การแลกเปลี่ยนของเล่น การเล่นร่วมกัน เป็นต้น

2.2 การให้ความร่วมมือ (Cooperation) การให้ความร่วมมือเป็นทักษะการลดการยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางลง ฝึกคิดถึงประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญ ครูส่งเสริมและแนะนำเด็กให้รู้จักการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในกลุ่มโดยการให้กำลังใจ ลดการแข่งขันและวางแผนการทำกิจกรรมด้วยกัน ตัวอย่างเช่น การเล่นเกมโดยไม่มีผู้ชนะผู้แพ้ ส่งเสริมความสามารถพิเศษของเด็กเป็นรายบุคคล เป็นตัวอย่างพฤติกรรมการให้ความร่วมมือที่ดี

3. การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น เนื่องจากประชาชนในประเทศ ประกอบด้วยชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่ม ตลอดจนชาวต่างประเทศที่มาอาศัยทั้งช่วงระยะสั้น และช่วงระยะยาว ห้องเรียนเด็ก ที่มีเด็กมาจากวัฒนธรรมต่างกันจะเป็นโอกาสอันดีของครูที่จะจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมให้เด็ก ทั้งชั้นเรียนรู้ความเหมือน ความแตกต่างของความเป็นอยู่ ภาษา อาหารการกิน ตลอดจนแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หรือประเพณีของคนแต่ละชาติ หรือแต่ละวัฒนธรรม

แนวคิดในการสอนเด็กให้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับผู้อื่น ก็คือ การให้ความสำคัญต่อคนทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีใครเหนือกว่าใคร หรือชาติใดเหนือกว่าชาติใด การสอนควรเน้นที่ความเหมือนกันมากกว่าความแตกต่างกันของคน โดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมในหัวข้อต่อไปนี้

3.1 รูปแบบของศิลปะ (Art Forms) เด็กที่ได้รับการส่งเสริมให้สร้างงานศิลปะของตนเองในรูปแบบต่างๆกัน เช่น บทร้อยกรอง การระบายสี การเต้นรำ วรรณกรรม หัตถกรรม จะเข้าใจและซาบซึ้งในงานศิลปะของผู้อื่น กิจกรรมที่จัดอาจให้เด็กได้เยี่ยมชมการแสดงงานศิลปะของชาติต่างๆ แลกเปลี่ยนงานศิลปะระหว่างชาติ เชิญวิทยากรจากต่างประเทศ หรือฟังบทร้อยกรองของภาษาอื่น

3.2 กฎของกลุ่ม (Group Rules) กฎเป็นสิ่งจำเป็นของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพ เด็กควรเรียนรู้สิทธิของแต่ละคน ครูช่วยให้เด็กสร้างกฎต่างๆ

3.3 หน่วยของสังคม (Social Organization) เด็กเรียนรู้การประกอบกันเป็นหน่วยของสังคมในรูปแบบต่างๆ เด็กเรียนรู้ว่ามนุษย์จะต้องอยู่กันเป็นกลุ่มหรือเป็นหน่วยของสังคม ครูช่วยให้เด็กเข้าใจความเหมือนกันของกลุ่มสังคม โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น เขียนกราฟแสดงองค์ประกอบของครอบครัว เชิญวิทยากรชาวต่างชาติมาเล่นเกี่ยวกับครอบครัวของเขา เป็นต้น

3.4 ความต้องการที่เหมือนกัน (Similar Needs) ผู้คนทั่วโลกมีความต้องการพื้นฐานเหมือนกัน คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และสิ่งจำเป็นอื่นๆ ครูอาจจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

3.4.1 วาดรูปบ้านที่เป็นที่อยู่อาศัย อภิปรายความจำเป็นของการมีบ้าน

3.4.2 เขียนสมุดบันทึกสิ่งที่ครอบครัวจำเป็นต้องมี

3.4.3 อภิปรายเกี่ยวกับอาหารที่เด็กชอบ ทำไมต้องกินอาหาร อาหารในโอกาสพิเศษ และอาหารของชาติต่างๆ หรือกลุ่มชนต่างๆ

3.4.4 อภิปรายลักษณะของเสื้อผ้าที่คนจำเป็นต้องใช้ในส่วนต่างๆของโลก หรือตามฤดูกาล

3.4.5 ภาษา (Language) คนเราสื่อสารกันโดยใช้ภาษา หรือวจนภาษา (Verbal Communication) และไม่ใช่ภาษาวจน หรืออวจนภาษา (Nonverbal Communication) เด็กจะเรียนรู้การสื่อสารทั้งสองแบบดังกล่าว ในขณะที่เด็กแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก เจตคติ และความรู้ การสื่อสารโดยไม่ใช้ภาษาวจน ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กสื่อสารเป็นการส่วนบุคคล เป็นกลุ่มย่อย และเป็นกลุ่มใหญ่ จัดกิจกรรมให้เด็กได้ฟังภาษาอื่นๆ และได้พูดภาษาอื่นในรูปของวลี หรือเพลงง่ายๆตามโอกาส

การสอนให้เด็กรู้จักในสิ่งที่ผูกพันไว้ด้วยกัน ให้เด็กมองเห็นความเหมือนกันในคนโดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรม เป็นการสอนให้เด็กเรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆในธรรมชาติของโลกนี้ เด็กจะเรียนรู้มโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองพร้อมๆกับการเรียนรู้ความสำคัญของผู้อื่น อันเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความเข้าใจวัฒนธรรมของนานาชาติ

สรุปได้ว่า สังคมศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเองและผู้อื่น เรื่องใกล้ตัว เริ่มจากจุดเล็ก สิ่งที่ยากไปหาสิ่งที่ง่าย การปฏิบัติตน การมีน้ำใจ การแบ่งปัน การ

อดทนรอคอย การควบคุมอารมณ์ การแสดงอารมณ์ การรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว การปฏิบัติตามกฎระเบียบ มารยาทเพื่อนำมาปฏิบัติตนในสังคมให้ถูกต้อง และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

1.8 การพัฒนาทักษะทางสังคม

กระบวนการปรับตัวทางสังคม (Socialization Process) ของเด็กปฐมวัย เป็นการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม บริบทแรกที่เด็กสัมผัส คือ บุคคลในครอบครัว เมื่อเด็กเข้ากลุ่มเพื่อน ได้เห็นพฤติกรรมผู้อื่น เห็นบทบาททางสังคม เด็กก็รับการหล่อหลอมและพัฒนาทักษะทางสังคม การเล่นเป็นทางหนึ่งของการเรียนรู้ศิลปะทางสังคมของเด็ก (Morrison, 1998: 201) เด็กเรียนรู้สังคมจากผู้ใหญ่ใกล้เคียงจากพ่อแม่ การมีความสัมพันธ์กับคนอื่นทำให้เด็กเรียนรู้ความร่วมมือ การปฏิเสธ การรับ การแบ่งปัน การสื่อสาร และแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้เด็กยังเรียนรู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่ม ด้วยการเข้ากลุ่มกิจกรรม ปรับตัวต่อการคาดหวังของโรงเรียน รับรู้สิทธิและความรู้สึกของผู้อื่น แต่ละช่วงอายุของเด็กจะแสดงทักษะทางสังคมอย่างมีความหมาย โดยพัฒนาจากตนเองเป็นศูนย์กลางสู่สังคมแวดล้อมภายนอก เมื่อเด็กอายุ 2 ขวบ กระบวนการทางสังคมจะซับซ้อนมากกว่าตอนทารก เด็กเริ่มใช้ภาษาในการติดต่อ เมื่อ 3 ขวบ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะผ่านการเล่น แต่ยังเน้นตนเองเป็นสำคัญ เด็กยังขาดความสามารถในการเล่นแบบร่วมมือ และการเรียนรู้ที่จะปฏิบัติต่อผู้อื่น ต่อเมื่ออายุ 4 ขวบ เด็กเริ่มมีความสามารถในการจำแนกความรู้สึก ความแตกต่างของตนเองกับผู้อื่น มีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกครอบครัว เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักให้ รู้จักรับ การรอคอยมากขึ้น และเริ่มมีการแบ่งปัน เมื่ออายุ 5 ขวบ เด็กจะมีความเป็นมิตร กระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มมีการแสดงความพอใจและไม่พอใจเพื่อนบ้าง เมื่ออายุ 6 ขวบ จะเป็นวัยที่พร้อมเล่นกับเพื่อน มีสังคมภายในกลุ่ม พฤติกรรมทางสังคมของเด็กส่วนใหญ่พัฒนามาจากการเรียนรู้ในขณะที่เล่นกับเพื่อน

การเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลทำให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคมได้มาก เนื่องจากเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับครู เพื่อนนักเรียน และบุคคลในโรงเรียน แต่การสร้างสัมพันธ์ภาพในระยะนี้ยังไม่กว้างขวางนัก มักอยู่ในกลุ่มคนคุ้นเคย 1-2 คน ถ้าเป็นเพื่อนจะเป็นเพศเดียวกัน ยังทะเลาะกันบ่อย แต่เป็นช่วงสั้นแล้วกลับมาดีกัน การเป็นตัวแบบและให้พลังใจกับเด็กจะเป็นวิธีการพัฒนาทักษะทางสังคมที่ดีให้เด็ก โดยเฉพาะในช่วงเด็กเริ่มโตขึ้น อายุ 5-6 ขวบ เด็กจะเรียนรู้กฎระเบียบของสังคม การเล่นตามกติกา การเข้ากลุ่ม การเล่นเกม จะสนับสนุนให้เด็กรู้จักกฎของสังคม การยอมรับซึ่งการเรียนรู้ถูกต้องจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกที่ดีเมื่อโตขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547: 129-130)

สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะทางสังคมต้องเริ่มจากวัย 2 ขวบ โดยพัฒนาจากตนเองเป็นศูนย์กลางสู่สังคมแวดล้อมในครอบครัว เช่น การสังเกตพฤติกรรม เห็นบทบาททางสังคมของผู้อื่น และเลียนแบบจากสังคมผู้ใหญ่ผู้ที่ใกล้ชิด การเข้ากลุ่ม การปรับตัว ความคาดหวังของผู้ใหญ่ การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่เป็นวิธีที่เด็กเรียนรู้กฎระเบียบของสังคม และการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กส่วนใหญ่จะพัฒนาจากการเล่น

1.9 แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งเผยแพร่โดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้กล่าวถึงการส่งเสริมทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การปรับพฤติกรรมของเด็ก ต้องให้เด็กค่อยๆปรับพฤติกรรมที่ละน้อยด้วยการเสริมแรง เช่น ให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
2. การพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้เด็กเลียนแบบตาม เด็กมักจะชอบเลียนแบบตามผู้ที่เด็กชื่นชม เช่น พ่อแม่ ครู ญาติ พี่น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง ตัวละครในนิทาน และผู้ที่มีชื่อเสียง
3. การให้สัญญาณเตือนพฤติกรรม โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทางว่าเด็กควรทำหรือไม่ ด้วยคำพูดหรือการพยักหน้า เป็นการให้สัญญาณเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ก่อนที่เด็กจะทำอะไรลงไป จะดีกว่าการติเตียนเมื่อเด็กทำอะไรผิดลงไปแล้ว

ประมวล ดิกคินสัน (2527: 107) กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย ไว้ดังนี้

1. การกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลังงาน และกิจกรรมที่ผ่อนคลายสลับกัน ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การที่เด็กรู้ตารางกิจกรรมประจำวัน และสิ่งที่ครูกำลังหวังให้เด็กเกิดความเป็นระเบียบ และความรู้สึกมั่นใจ การเสริมแรงทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ
2. การเสริมแรงพฤติกรรมทางสังคมแก่เด็กปฐมวัย ควรพูดให้ชัดเจนว่าเด็กได้แสดงพฤติกรรมที่ดีอย่างไร เช่น “เธอใจดีจังที่ช่วยมานะเซ็ดสีที่หกบนพื้น” การชมเชยของครูมีคุณค่าสำหรับเด็กส่วนใหญ่ เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี เด็กมักจะเอาอย่าง ในบางครั้งอาจใช้ท่าทางการเสริมสร้างด้วยวาจา ตามความเหมาะสม
3. การให้รางวัล การส่งเสริมความร่วมมือ และการช่วยเหลือกันนับว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่ควรส่งเสริม ตัวอย่างเช่น “ถ้าแต่ละกลุ่มช่วยกันดูแลห้องให้เรียบร้อยภายใน 5 นาที ครูจะเล่นนิทานสนุกๆให้ฟัง 1 เรื่อง” การเสริมแรงจากภายนอกหรือจากผู้อื่น เป็นการกระตุ้นให้เด็กช่วยกันทำงานจนสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาด้านสังคม เพื่อมุ่งให้เด็กทำสิ่งต่างๆให้สำเร็จโดยตัวเด็กเอง เกิดความพอใจและภูมิใจในผลงานที่เด็กทำได้ ซึ่งเป็นการเสริมแรงจากภายในตัวเด็กเอง
4. การเสริมความเป็นอิสระ พัฒนาการทางสังคมที่เห็นเด่นชัดในโรงเรียน คือ การที่เด็กสามารถทำสิ่งต่างๆได้ได้ด้วยตนเอง และรับผิดชอบสิ่งที่ตนทำ ครูควรให้การเสริมแรงในพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกอย่างเหมาะสม เมื่อพบพฤติกรรมไม่เหมาะสมครูไม่ควรใช้คำพูดที่คุกคามหรือข่มขู่ แต่ควรบอกกล่าวให้ทุกคนทราบเงื่อนไข เช่น “ใครที่โต๊ะเรียนเรียบร้อยแล้ว แสดงว่าพร้อมที่จะรับประทานอาหารกลางวัน” หรือ “ใครที่ทำผึงห้องสะอาด คนนั้นก็ต้องทำความสะอาด”
5. ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้และสนใจความรู้สึกของคนอื่น การส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมช่วยเหลือ นับว่ามีความเหมาะสม เพราะช่วยให้เด็กเอาใจใส่ในความต้องการของผู้อื่น รับรู้

ความรู้สึกของผู้อื่นโดยครุชมเขย ชวนให้เด็กสนใจการกระทำที่แสดงถึงความมีน้ำใจ หรือแนะนำให้เด็กแบ่งปัน ร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

จากการศึกษาเอกสารของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537: 58) ได้กล่าวถึง สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการส่งเสริมลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก การอบรมสั่งสอนเด็กด้วยความรัก ความเข้าใจ และความมีเหตุผล รวมทั้งการเป็นแบบอย่างลักษณะที่พึงประสงค์ของสมาชิกในสังคม จะช่วยสร้างพื้นฐานที่มั่นคงในการพัฒนาลักษณะนิสัยอันเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมเมื่อเด็กเติบโตขึ้น

2. การเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆด้วยตนเอง เด็กปฐมวัยจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งรอบตัว โดยการลงมือกระทำด้วยตนเอง การเสริมแรงกระตุ้นให้เด็กสนใจช่วยตนเอง มีระเบียบวินัยในการทำกิจวัตรประจำวัน ช่วยฝึกความเป็นตัวของตัวเอง รู้จักรับผิดชอบตนเอง ซึ่งจะพัฒนาไปสู่การรู้จักช่วยเหลือ และรับผิดชอบต่อผู้อื่น และสังคมส่วนรวมต่อไป

3. การส่งเสริมประสบการณ์ความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม การฝึกให้เด็กปฐมวัยรู้จักตนเองได้รับรู้ความรู้สึกและการกระทำของผู้อื่น มีทักษะทางสังคมที่เหมาะสมกับลักษณะธรรมชาติของเด็กตามวัยจะช่วยให้เด็กเรียนรู้การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในสังคมได้อย่างราบรื่น เหมาะแก่กาลเทศะ โดยการสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากขึ้น รวมทั้งได้รับกำลังใจ หรือคำชมเชยเมื่อแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และคำแนะนำแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

4. การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเล่นของเด็ก เด็กเรียนรู้สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการเล่นร่วมกับเพื่อนวัยเดียวกัน หรือผู้ใกล้ชิด ขณะเล่นนั้นเด็กเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน มีการยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน รู้จักการแบ่งปัน และผลัดเปลี่ยน รวมทั้งความร่วมมือทำกิจกรรมร่วมกัน

5. การยอมรับความแตกต่างทางบุคลิกภาพของเด็ก เด็กแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันตามธรรมชาติ การอบรมเลี้ยงดูในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน เช่น เด็กบางคนปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย แต่บางคนต้องใช้เวลาปรับตัวระยะหนึ่ง เด็กบางคนอารมณ์มั่นคง มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น แต่บางคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย เข้ากับผู้อื่นได้ยาก เป็นต้น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยนั้น ต้องคำนึงถึงการอบรมดูแล สั่งสอน ปลูกฝัง ลักษณะนิสัยที่ดี มีตัวแบบที่ดี การเสริมแรงโดยการให้รางวัล เปิดโอกาสให้เด็กได้รับรู้สิ่งต่างๆด้วยตัวของเด็กเอง ตลอดจนสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก รวมทั้งยอมรับความแตกต่างของเด็กแต่ละคนในการเลี้ยงดูที่แตกต่างกันด้วย

1.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย

งานวิจัยในต่างประเทศ

แมรี่ (รัชดาภรณ์ อินทะนิน. 2544: 17 ; อ้างอิงจาก Mary. 1981: 4630) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนในแง่ของความถี่ของพฤติกรรม และระยะเวลาของการปฏิสัมพันธ์ และวิธีการเข้ากลุ่มเพื่อน รวมทั้งความรู้สึก และการเข้ากลุ่มไม่ได้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4 ปี จำนวน 40 คน เป็นชาย 20 คน และหญิง 20 คน วิธีการศึกษาใช้เทคนิคสังคมมิติบันทึกพฤติกรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนมาก มีปฏิสัมพันธ์มากกว่า และใช้เวลาในการปฏิสัมพันธ์ยาวนานกว่าเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนน้อย เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนจะใช้พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์หลายวิธี และวิธีการที่เข้ากลุ่มแล้วไม่ได้ผลน้อยกว่าเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่า และใช้พฤติกรรมทางบวกมากกว่า ส่วนเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่าจะใช้วิธีการทางลบมากกว่า ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของวิธีการที่ใช้ในการเข้ากลุ่มเพื่อน ในแง่ของวิธีการทางลบกับวิธีการที่ไม่ได้ผล

บาร์ – ทาล และคนอื่น ๆ (Bar – Tal and others. 1982: 396 - 402) ได้ทำการศึกษาเชิงสังเกตกับพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย จำนวน 156 คน ที่มีอายุระหว่าง 1-3 ปี เด็กแต่ละคนได้รับการสังเกต 3 ครั้ง ๆ ละ 10 นาที ในระหว่างกิจกรรมการเล่นอิสระในการสังเกต ผู้สังเกตได้ลงรหัสพฤติกรรมความช่วยเหลือแต่ละอย่างที่เด็กแสดงออกมาไม่ว่าพฤติกรรมความช่วยเหลือนั้นจะเป็นพฤติกรรมที่เด็กได้แสดงออกมาจริง ๆ หรือแสดงออกมาในการเล่นแบบสร้างจินตนาการ ผลการวิจัยพบว่าโดยทั่วไปแล้วพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กไม่เพิ่มขึ้นตามอายุ แต่เด็กจะแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือในสถานการณ์ที่เป็นการเล่นแบบสร้างจินตนาการน้อยลง และแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือจริง ๆ ออกมามากขึ้นและเด็กช่วยเหลือเพื่อนด้วยการปลอบใจในสถานการณ์จริง ๆ ขึ้นมา แต่ช่วยเหลือด้วยการให้สิ่งของแก่เพื่อนในสถานการณ์จริงน้อยเมื่ออายุมาก

เคโกะ (Keiko. 1990: 415) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของผลการใช้โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม และโปรแกรมทักษะการแก้ปัญหาที่มีต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน และพฤติกรรมการแก้ปัญหาของนักเรียนในระดับประถมศึกษา พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม โดยนักเรียนที่ได้ฝึกตามโปรแกรมทักษะการแก้ปัญหา และนักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติมีสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และพฤติกรรมการแก้ปัญหาแตกต่างจากก่อนได้รับการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ไวท์เทินเบอร์ก (Whittenberg. 1995: 1884) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการควบคุมตนเองกับการฝึกทักษะทางสังคมที่มีต่อความกังวลในการเข้าสังคม กลุ่มตัวอย่างเป็นชาย 14 คน หญิง 22 คน ซึ่งทำการประเมินก่อนและหลังการทดลอง มีการติดตามผล 12 สัปดาห์ หลังจากการฝึกตามโปรแกรม ซึ่ง SASC (Social Anxiety Scale of Children) มาใช้วัดความวิตกกังวล CPSIS (Self Efficacy of Peer Interaction Scale of Children) วัดความสามารถในและการมีปฏิสัมพันธ์ และ BBRS (Burks Behavior Rating Scale) พบว่า ทั้งการฝึกทักษะทางสังคม และการควบคุมตนเองมี

ผลต่อความกังวลในการเข้าสังคมวัฒนธรรม จึงได้สร้างแบบทดสอบและจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ลดความเครียดโดยมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบเหมาะสม และสัมพันธ์กับความสามารถของตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

ทัศนัย อุดมพันธ์ (2541) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์ พบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์มีพฤติกรรมทางสังคม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมก่อนและหลังการทดสอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการแบบปกติ มีพฤติกรรมทางสังคมโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 3) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์ และการจัดประสบการณ์แบบปกติ มีพฤติกรรมทางสังคมโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กลิ่นแก้ว มาตา (2541) ได้ศึกษาพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหารสมมติแบบกลุ่มกับแบบอิสระ ศึกษาพบว่า พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหารสมมติแบบกลุ่ม กับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหารสมมติแบบอิสระ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

ฉันทภัส ศรีทรง (2541) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์มุมบล็อกรูปแบบเต็มรูปแบบ ผลการศึกษาพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์มุมบล็อกรูปแบบเต็มรูปแบบ และมุมบล็อกปกติ ก่อนกับหลังทดลองมีพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ และความมีระเบียบวินัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์มุมบล็อกรูปแบบเต็มรูปแบบ และมุมบล็อกปกติ มีผลต่างพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ และความมีระเบียบวินัย แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ศิริรัตน์ ชูชีพ (2544: 37) ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ และหลังจากจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์สัปดาห์ที่ 1 หลังจัดประสบการณ์เคลื่อนไหวสร้างสรรค์ใน 1 สัปดาห์ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมชอบสังคมเพิ่มขึ้นจากก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สายพิน พัชพร (2544) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมสนทนาปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อการตระหนักรู้ทางสังคมของเด็กปฐมวัย เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า เด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสนทนาปฏิสัมพันธ์มีการตระหนักรู้ทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แผนการจัดกิจกรรมสนทนาปฏิสัมพันธ์ และแบบประเมินการตระหนักรู้ทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ $t - test$ Dependent ผลการศึกษาพบว่า การ

ตระหนักรู้ทางสังคมโดยรวมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสนทนาปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กฤษณา สุริยะวงศ์ (2544) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาความคิดรวบยอดทางกายภาพ ธรรมชาติศาสตร์ และสังคมของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า เด็กมีการเปลี่ยนแปลงความคิดรวบยอดตามระยะเวลาดังนี้

ในสัปดาห์ที่ 1 และ 2 เด็กมีการพัฒนาความคิดรวบยอดทุกด้าน แต่ไม่เด่นชัดมากนัก มีการพัฒนาความคิดรวบยอดทางกายภาพเด่นชัดเป็นอันดับแรก

สัปดาห์ที่ 3, 4 และ 5 เด็กมีการพัฒนาความคิดรวบยอดทางกายภาพ ธรรมชาติศาสตร์ และสังคมเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 3, 4 และ 5 ทุกด้าน ในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยมีการพัฒนาความคิดรวบยอดทางสังคมเด่นชัดเป็นอันดับแรก

สงบ สัพโส (2544:) ได้ศึกษาผลการเล่นเกมการศึกษาต่อพฤติกรรมทางสังคม ด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย จากผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กปฐมวัยในกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการศึกษารายกลุ่ม รายบุคคล และกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติมีพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีระเบียบวินัยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. เด็กปฐมวัยในกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีระเบียบวินัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการศึกษารายกลุ่มมีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีระเบียบวินัยสูงกว่านักเรียนกลุ่มอื่น

ปัทมา ศุกงำเน็ด (2545) ได้ศึกษาพฤติกรรมด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์ และระหว่างจัดประสบการณ์แบบโครงการในแต่ละสัปดาห์มีพฤติกรรมด้านสังคมโดยรวมและรายด้านระหว่างการจัดประสบการณ์แบบโครงการในแต่ละสัปดาห์สูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์

วีรพงศ์ บุญประจักษ์ (2545: 50) ศึกษาความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม พบว่า เด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์ และระหว่างการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทย เมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงสัปดาห์ พบว่า คะแนนพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา 8 สัปดาห์ เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ความร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือและแบ่งปัน พบว่า คะแนนพฤติกรรมทางสังคมทั้ง 3 ด้าน มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์แบบคะแนนรวมทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ทวีศักดิ์ ยูซุบ (2546) ได้ศึกษาผลการให้ประสบการณ์ส่งเสริมความสามารถทางภาษาที่มีต่อทักษะทางสังคม และความสามารถทางภาษาของนักเรียนอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนอนุบาลที่ได้รับการส่งเสริมส่งเสริมความสามารถทางภาษามีทักษะทางสังคมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติทั้งกลุ่มระดับสติปัญญาสูง และสติปัญญาต่ำ ส่วนนักเรียนอนุบาลที่ได้รับการ

ประสบการณ์ส่งเสริมความสามารถทางภาษามีความสามารถทางภาษาไม่ต่างจากนักเรียนอนุบาลที่ได้รับการสอนแบบปกติ ทั้งกลุ่มระดับสติปัญญาสูง และกลุ่มสติปัญญาต่ำ

จตุพร แสงหาญ (2549) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนอนุบาลที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญามีพฤติกรรมชอบสังคมอยู่ในระดับดีมาก

สรุปจากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีวิธีการหลากหลายที่สามารถส่งเสริมเด็กในด้านการเรียนรู้ และรับรู้ทักษะการอยู่ร่วมกันทางสังคม ส่วนมากจะเป็นการสังเกตพฤติกรรมจากการเล่น แต่ยังไม่มีการวิจัยขึ้นใดที่นำเอารูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มาใช้ในการพัฒนาเด็กในด้านสังคม อย่างไรก็ตาม วิธีการที่จะนำมาใช้ต้องขึ้นอยู่กับกระบวนการ และบทบาทของครูผู้สอนที่จะสามารถนำวิธีการนั้นๆ มาใช้

2. เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

2.1 ความหมายของศิลปะ

ปีเตอร์สัน (Peterson., 1958: 101) ได้กล่าวว่า ศิลปะเป็นแนวทางในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กต้องการโอกาสได้แสดงออก อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก และความเข้าใจรวมทั้งบุคลิกภาพ และความอิสระของเด็กออกมาได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากประสบการณ์ และจินตนาการของเด็กแต่ละคนนั่นเอง

กรมวิชาการ (2545: 2) กล่าวว่า ลักษณะธรรมชาติของศิลปะเป็นการเรียนรู้เทคนิควิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย และสากล

สิริพรรณ ดันดิรัตน์ไพศาล (2545: 8) กล่าวว่า คำว่า Art ในภาษาอังกฤษ มีรากฐานมาจากภาษาละตินว่า Ars ซึ่งมีความหมายถึง ทักษะ หรือความชำนาญ หรือความสามารถพิเศษ ศิลปะทางภาษาจีนใช้คำว่า ยี-ซู ก็มีความหมายถึง ความฝึกฝนทางทักษะเช่นกัน ส่วนคำว่าศิลปะในภาษาไทย มาจากภาษาสันสกฤตว่า ศิลปะ ภาษามาลีว่า ศิลปะ มีความหมายว่า ฝีมือยอดเยี่ยม หรือศิลปะเกี่ยวข้องกับทักษะ หรืองานฝีมือ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2530: 771) ปัจจุบันนี้ ความหมายของศิลปะได้ขยายกว้างขึ้นมากกว่าลักษณะงานฝีมือ โดยความรวมถึงความพยายามอันเกิดจากจิตสำนึกในอันที่จะสร้างสรรค์ สี รูปทรง เส้น เสียง ลีลาการเคลื่อนไหว และปรากฏการณ์อื่นๆ ที่แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด หรืออารมณ์ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526: 39)

มานพ ถนอมศรี (2546: 14) กล่าวว่า ศิลปะเป็นผลงานสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของมนุษย์ที่ถ่ายทอดออกมาโดยผ่านสื่อ เทคนิควิธีการต่างๆ มีหลากหลายรูปแบบ และผลงานที่จะได้รับการยกย่องว่าเป็นศิลปะนั้น ต้องมีคุณค่าต่อจิตใจ หรือก่อให้เกิดการสะท้อนอารมณ์

สรุปได้ว่า ศิลปะเป็นจินตนาการที่ผู้สร้างงานศิลปะถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์เดิม ตลอดจนความรู้สึกของตนเองที่มีอยู่ภายใน นำมาสร้างงานเลียนแบบธรรมชาติ หรือสร้างสรรค์งานใหม่

2.2 ความสำคัญ และประโยชน์ของการจัดกิจกรรมศิลปะ

ลลิตพรรณ ทองงาม (2539: 10-23) กล่าวว่า ศิลปะ เป็นสิ่งจำเป็นในการปูพื้นฐาน และ เป็นสิ่งสำคัญทางการศึกษา วิลสัน ไรลส์ (Wilson Riles: 1981อ้างอิงจาก ลลิตพรรณ ทองงาม . 2539) ได้กล่าวว่า ศิลปะศึกษาไม่ใช่กิจกรรมการใช้เวลาพักผ่อนของการศึกษา ศิลปะศึกษาเป็นการเพิ่มเติมมิติที่แตกต่างออกไปสู่การเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษาไม่ใช่ส่วนประกอบของการศึกษา แต่ศิลปะศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการทางการศึกษา อับราฮัม มาสโลว์ ศาสตราจารย์ทางจิตวิทยา ของมหาวิทยาลัยแบรนดิส ได้ให้ทัศนะว่า “ศิลปะมีความสัมพันธ์ค่อนข้าง แนบแน่นกับจิตวิทยา และชีววิทยาของเอกัตบุคคล” นั่นคือ ศิลปะเป็นปัจจัยสร้างประสบการณ์ พื้นฐานของการศึกษา ดังนั้น ครูจึงใช้ประโยชน์ และความสำคัญจากศิลปะช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ ที่เหมาะสม และพึงปรารถนาให้แก่เด็ก เพราะศิลปะสามารถช่วยพัฒนาเด็กได้หลายด้าน เช่น

1. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านอารมณ์ การวาดเขียนช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์ ดีขึ้น ระดับของพัฒนาการจะขึ้นอยู่กับการแสดงออกมาจากรูปภาพ ซึ่งเป็นงานของเด็กเอง ระดับ การแสดงตัวตนจะมีตั้งแต่การพัฒนาการขั้นต่ำซึ่งเด็กวาดรูปซ้ำๆออกมาเป็นพิมพ์เดียวกันหมด จนกระทั่งถึงพัฒนาการขั้นสูง ซึ่งเด็กจะวาดภาพอย่างมีความหมาย และมีความสำคัญต่อตัวเอง โดยเฉพาะเด็กเล็กเริ่มวาดรูปตัวเองได้สำเร็จ จุดนี้เองที่เด็กปล่อยอารมณ์ได้ดีที่สุด เขาแสดงออก จากสิ่งที่เขาอยากทำ

2. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเราสามารถ สังเกตเห็นได้จาก พัฒนาการของการรู้จักตนเอง และสภาพแวดล้อม ความรู้ต่างๆที่เด็กนำมาใช้ใน ขณะที่วาดรูป จะชี้ให้เห็นระดับของสติปัญญาของเด็ก ดังนั้นภาพวาดของเด็กจึงเป็นเครื่องชี้ระดับ ของความสามารถทางสมอง หรือสติปัญญาของเด็ก

3. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านกายภาพ (ทางกาย) พัฒนาการทางกายภาพในงานของ นักเรียนจะสังเกตได้จาก ความสัมพันธ์ของการมองเห็น และการใช้กล้ามเนื้อ การควบคุมการ เคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การควบคุมกล้ามเนื้อ และตาในการลากเส้น ตลอดจนการฝึกทักษะ ต่างๆในกิจกรรมทางศิลปะ เช่น การพิมพ์ การตัด ปะ ดิด ความเปลี่ยนแปลงทางกายสามารถเห็น ได้ง่ายในเด็กวัยเริ่มขีดเขียน

4. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางการรับรู้ ความเจริญเติบโต และการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส เป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์วิชาศิลปะ โดยครูเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ทางการ เห็น ฝึกการสังเกต ฝึกความละเอียดอ่อน มีความประณีตในการจัด ควรจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

เพื่อพัฒนาการทางการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น สามารถสังเกตได้ในการที่เด็กได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างหลากหลาย

5. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางสังคมของเด็ก จะเห็นได้จากความพยายามในการสร้างสรรค์ของเด็ก ภาพเขียน และภาพวาดต่างๆ จะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่มีต่อประสบการณ์ของตนเอง และของผู้อื่น เด็กเล็กๆ จะเริ่มวาดรูปคนไว้ในภาพทันทีที่พ้นระยะขีดเขียนแบบสะเปะสะปะ และสิ่งแรกที่เด็กวาดแล้วมีผู้ดูออกว่าเด็กวาดอะไร นั่นก็คือรูปคน เมื่อเด็กเติบโตขึ้นงานศิลปะจะสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจความรู้สึกที่เด็กมีต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมของเขา เมื่อเด็กมีพัฒนาการทางด้านความเข้าใจผู้คนรอบข้างมากขึ้น และเข้าใจถึงอิทธิพลของคนที่มาต่อชีวิตของเขา เรื่องราวที่เด็กจะวาดรูปไว้ในงานศิลปะ ก็คือ สิ่งเหล่านั้นนั่นเอง

6. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านสุนทรียะ พัฒนาการทางสุนทรียะ คือ ส่วนประกอบพื้นฐานของความรู้ ความชำนาญทางศิลปะ สุนทรียะอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการวัดความคิด ความรู้สึก และการรับรู้ให้เป็นการแสดงออกซึ่งสื่อความคิด และความรู้สึกให้ผู้อื่นได้รับรู้ เช่น การจัดเรียงคำ เราเรียกว่า บทกวี การจัดเสียง เราเรียกว่า ดนตรี และการจัดเส้น รูปวาง สี และรูปทรงเราเรียกว่า ศิลปะ การจัดการเคลื่อนไหวของร่างกาย เราเรียกว่า การเต้นรำ สุนทรียะไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว เกณฑ์ของความงามขึ้นอยู่กับบุคคล ขึ้นอยู่กับงานแต่ละประเภท หรือขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมนั้นๆ ตลอดจนความตั้งใจหรือเป้าหมายของการผลิตงานศิลปะ เราพบว่ารูปแบบของความงามไม่ได้เกิดจากการรับกฎเกณฑ์จากภายนอกเท่านั้น อาจเกิดจากภายใน และความรู้สึก และเกิดมาจากการสร้างสรรค์ ซึ่งเกิดมาจากกฎของงานเอง

7. ศิลปะช่วยพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์นั้นเริ่มมีมาตั้งแต่เด็กๆ เริ่มขีดเขียน เด็กจะขีดรูปต่างๆ จากความคิดของตนเอง และมีลักษณะเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งไม่มีใครเหมือน จากการขีดเขียนแบบง่าย ไปสู่ผลงานที่ซับซ้อนสร้างสรรค์ และมีขั้นตอนต่างๆ ค่อนข้างมากมายในภาพวาด ภาพเขียนของเด็ก เราจะได้เห็นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์จากจินตนาการ และความเป็นตัวของตัวเองในงานของเด็ก

เยาเวพา เตชะคุปต์ (2542: 107) กล่าวว่า ศิลปะเป็นแนวทางช่วยให้เด็กได้แสดงความสามารถ และความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาในรูปของภาพ หรือสิ่งของ เด็กใช้ศิลปะเป็นสื่ออธิบายสิ่งที่เขาทำ เห็น รู้สึก และคิดออกมาเป็นผลงาน การจัดประสบการณ์ศิลปะเด็กมีโอกาสดำเนินการ ทดลอง และสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนให้ผู้อื่น และโลกที่อยู่รอบตัวเขาเข้าใจได้ และมีโอกาสพัฒนาความคิด จินตนาการ

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2543: 37-39) กล่าวว่า ความสำคัญของศิลปะมีผลต่อการดำรงชีวิต ชีวิตของมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ ดังนี้

1. ศิลปะเพื่อการผ่อนคลาย โดยการระบายความรู้สึกนึกคิด หรือความคับข้องใจออกมา เพราะความรู้สึกของมนุษย์นั้นมีทั้งความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด ความฝัน และความหวัง ความรู้สึกเหล่านี้สามารถระบายออกได้ โดยผ่านสื่อทางศิลปะอย่างอิสระ

2. ศิลปะเพื่อการพัฒนาจิตใจ ความสำคัญของศิลปะในแง่การพัฒนาจิตใจนั้น เบร์นาร์ด (Bernard) นักจิตวิทยาได้กล่าวไว้ว่า คนที่มีสุขภาพจิตดีคือคนที่ทำงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความชื่นชมยินดีในงานที่ทำงานมีความเอื้อเพื่อเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และไม่มีอารมณ์เครียดจนเกินไปนัก ดังนั้น ถ้าจิตใจปกติ ทำงานต่าง ๆ ก็จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

3. ศิลปะเพื่อพัฒนาสังคม ศิลปะเป็นสื่อสำคัญที่ช่วยให้สัมพันธ์ภาพของคนในสังคมดำเนินไปอย่างสงบสุข เพราะสามารถที่จะใช้ศิลปะเป็นตัวกลางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันดังเห็นได้จาก Asean ที่ได้รวมเอาประเทศทั้ง 10 ประเทศมารวมกลุ่มกัน โดยใช้ศิลปะ และวัฒนธรรมเป็นสื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีของแต่ละประเทศ

4. ศิลปะเพื่อการบำบัด ความสำคัญของศิลปะในเรื่องของการบำบัดสารนุกรมศึกษาศาสตร์ปี 2539 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การบำบัดด้วยศิลปะ (Art Therapy) หมายถึง การใช้กิจกรรมศิลปะ หรือผลงานศิลปะ เพื่อการวิจัยหาข้อบกพร่องของบุคคลที่กลไกการทำงานของร่างกายหย่อนสมรรถภาพซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิต และเพื่อใช้กิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมช่วยในการรักษาให้มีสภาพดีขึ้น

เบญญา แสงมลิ (2545: 262) กล่าวว่า ศิลปะเป็นสื่อการแสดงออกของเด็กในสิ่งที่เด็กทำ เห็น รู้สึก และคิด กิจกรรมศิลปะให้โอกาสเด็กสำรวจ ทดลอง แสดงความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเด็ก สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ความสามารถในการจินตนาการ สังเกต และความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และผู้อื่น มีมากขึ้น เพราะขณะที่เด็กทำงานกับวัสดุต่าง ๆ เด็กมีความรับผิดชอบในการเลือก และการกำหนดรูปร่างใช้การตัดสินใจ การควบคุมประสบการณ์ที่เป็นผลสำเร็จจะสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และรู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์

โลเวนเฟล และบริทเทน (บุตรีนทร์ สิริปัญญาธร. 2545: 16 ; อ้างอิงจาก Lowenfeld ;& Brittain 1970: 29) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะมีความสำคัญ การให้ประโยชน์แก่มนุษย์อย่างมาก ผลสะท้อนจากการทำงานศิลปะทำให้ทราบถึงการเจริญเติบโตของเด็กสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เขาอยู่อาศัยอยู่ มีอิทธิพลต่อชีวิตของเด็กและก่อให้เกิดการรับรู้ที่ยิ่งใหญ่ต่อมนุษย์

สรุปได้ว่า กิจกรรมศิลปะช่วยให้ผ่อนคลายความตึงเครียด ระบายความรู้สึก ทำให้อารมณ์ดีขึ้น ศิลปะทำให้รู้สึก เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งด้านสังคม ฝึกสังเกต พัฒนากล้ามเนื้อกับตา ฝึกความละเอียดอ่อนช่วยสะท้อนความเป็นตัวตนและความรู้สึกนึกคิด และความเข้าใจของเด็กที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ทำให้เด็กมีจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ มีสุนทรีย์ในตน สร้างความเชื่อมั่น ตลอดจนเป็นการบำบัดความบกพร่องของจิตใจในอาการป่วยทางจิตอีกด้วย

2.3 พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กปฐมวัย

เยาเวพา เดชะคุปต์ (2542: 107-108) กล่าวว่า ครูสามารถจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้เด็กแบ่งขั้นตอนของพัฒนาการทางศิลปะไว้ 2 ระยะ คือ

ขั้นที่ 1 ระยะเส้นยุ่ง (Scribbling stage) อายุ 2-4 ขวบ ในระยะนี้เด็กจะแสดงออกโดยลากเส้นยุ่ง ๆ ลงในกระดาษผืนหนึ่ง หรือบนพื้นดิน ฯลฯ ซึ่งเรียกว่า งานขีดเขียน หรือเส้นยุ่ง

ขั้นที่ 2 ระยะก่อนสัญลักษณ์ (Pre-symbolic stage) อายุระหว่าง 4-7 ในช่วงนี้เด็กจะเริ่มวาดภาพโดยใช้วิธีต่าง ๆ และรู้สึกกับการสร้างรูปแบบ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ขึ้น ในขั้นนี้เรียกว่า ขั้นก่อนสัญลักษณ์ เพราะเด็กจะเปลี่ยนสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้อยู่เสมอ ระยะนี้จะเริ่มต้นขึ้นเมื่อเด็กสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เขาวาดกับความเป็นจริง

สิริพรรณ ตันติรัตน์ไพศาล (2545: 17-29) กล่าวว่า ศิลปะของเด็กปฐมวัยนั้น ได้มีนักวิจัย ครู ผู้ปกครอง นักการศึกษาศิลปะและคนอื่น ๆ ที่สนใจ ใช้ศิลปะในการเรียนรู้ของเด็กเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานซึ่งต้องมีความหลากหลาย รวมถึงการกระตุ้นให้เด็กทำผลงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้

มีหลายทฤษฎีที่ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ข้อ ดังนี้

1. ด้านกายภาพ ในการพัฒนาการทางศิลปะรวมถึงหัวข้อเรื่อง กระบวนการ ผลผลิตและรูปแบบศิลปะเด็ก เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงข้อจำกัดในการพัฒนาทางกาย

2. ด้านอารมณ์ การแสดงความหมายของพัฒนาด้านอารมณ์ทางศิลปะของเด็กรวมถึงหัวข้อเรื่อง รูปแบบของศิลปะเด็ก เป็นเครื่องแสดงถึงอารมณ์ บุคลิกภาพ อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย และสภาวะทางอารมณ์

3. ด้านการรับรู้ การอธิบายถึงการรับรู้ทางศิลปะของเด็กสะท้อนถึงพัฒนาการทางการรับรู้ที่แตกต่างกันด้านร่างกาย และการเห็น การรับรู้ได้มีอิทธิพลโดยโครงสร้างของระบบประสาท บุคลิกภาพและระยะเวลาของการเรียนรู้

4. ด้านการคิด การอธิบายถึงการคิดทางศิลปะเด็กนั้นแสดงถึงความฉลาด มีไหวพริบ และการปฏิบัติตามความคิด เด็ก ๆ สามารถวาดรูปหรือระบายสีเท่าที่เขารู้เท่านั้น เขาจะวาดรูประบายสีจากประสบการณ์ ความจดจำจินตนาการ รายละเอียดของภาพวาดจะเป็นผลตอบสนองจุดมุ่งหมายเมื่อเด็กมีประสบการณ์เต็มที่

5. การพัฒนาการโดยทั่วไปทางศิลปะเด็ก ในวัยเด็กนั้นเด็กเล็ก ๆ มักจะชอบขีด ๆ เขียน ๆ ตามฝาผนังหรือแม้ขณะที่เขาถูกอุ้มอยู่เขาก็จะใช้นิ้วมือขีดเขียนลงบนเสื้อผ้าหรือบนตัวผู้อื่น เส้นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้กลายมาเป็นงานขีด ๆ เขียน ๆ ซึ่งบางที่เรียกว่า ขีดเขียน ในโลกของเด็กนั้น ความพยายามเหล่านี้ แสดงถึงการมองเห็นและการรับรู้ของเด็ก

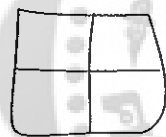
เคลลี่อก (หรรษา นิลวิเชียร. 2535: 183 ;อ้างอิงจาก Kellogg. 1967) ได้ศึกษางานขีด ๆ เขียน ๆ ของเด็กและให้ความเห็นว่า เด็ก ๆ ทั่วโลกมีขบวนการในการพัฒนาทางศิลปะเป็นขั้นตอนที่เหมือน ๆ กัน วงจรของการพัฒนาจะเริ่มจากอายุ 2 ขวบ หรือก่อน 2 ขวบเล็กน้อย จนถึงอายุ 4-5 ขวบ และได้จำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอน ทำให้เราเข้าใจถึงความสำคัญของงานขีด ๆ เขียน ๆ ทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาการในชีวิตของเด็ก โดยหรรษา นิลวิเชียร (2535) ให้รายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 2 ขั้นขีดเขียนเป็นรูปร่าง (Shape stage) การทดลองนี้ทำกับเด็กอายุ 3 หรือ 4 ขวบ ซึ่งจะพบว่าการขีด ๆ เขียน ๆ ของเขาเริ่มจะมีรูปร่างขึ้น

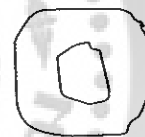
หลังจาก Placemen stage ไม่นาน เด็กอายุ 3 หรือ 4 ขวบ เริ่มจะขีด ๆ เขียน ๆ เป็นรูปร่างขึ้นถ้าสังเกตอย่างใกล้ชิดจะพบว่าเด็กจะค่อย ๆ เปลี่ยนจากการขีดเขียนเป็นเส้น ๆ ไม่เป็นแบบที่เป็นรูปเป็นร่าง โดยขั้นแรกเด็กจะขีด ๆ เขียน ๆ โดยลากเส้นไปมาหลายครั้งด้วย สีเทียน ดินสอ หรือพู่กัน รูปร่างของภาพจะมีความหลายและค่อย ๆ ชัดเจนขึ้น แต่ไม่มีเส้นขอบเขตที่ชัดเจน หลังจากนั้นเด็กจะค่อย ๆ ค้นพบรูปร่างต่าง ๆ ในขณะเดียวกันเส้นที่แสดงขอบเขตของรูปร่างก็ชัดเจนขึ้นเด็กจะวาดรูปร่างที่คุ้นเคยได้ เช่น วงกลม วงรี สี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า สามเหลี่ยม และรูปกากบาท ฯลฯ รูปแต่ละรูปเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการฝึกฝน การขีด ๆ เขียน ๆ ตลอดเวลา

ขั้นที่ 3 ขั้นรู้จักออกแบบ (Design stage) ขั้นนี้เด็กเริ่มมีความสามารถรวมการขีด ๆ เขียน ๆ ที่เป็นรูปร่างเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดเป็นรูปโครงสร้างหรือเค้าโครง

ในช่วงนี้เด็กเริ่มจะนำรูปร่างต่าง ๆ มารวมกันเป็นโครงสร้างที่คุ้นเคย เช่น การนำเอากากบาทใส่ในสี่เหลี่ยมผืนผ้า (ภาพที่ 3) หรือรูปวงกลมเล็กใส่ลงในวงกลมใหญ่ (ภาพที่ 4)

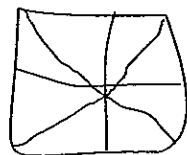
ภาพประกอบ 3

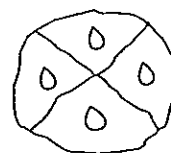
ภาพประกอบ 4

ที่มา : เคลล็อก (Kellogg, 1967; อ้างอิงจาก พรรษา นิลวิเชียร. 2535 : 184)

เมื่อเด็กนำเอารูปร่างต่าง ๆ มารวมกันเช่นนี้ก็แสดงว่าเด็กเริ่มเข้าสู่ขั้นตอนที่เรียกว่าขั้นรู้จักออกแบบ เด็กเรียนรู้ว่ารูปร่างต่าง ๆ เหล่านั้น สามารถขยับตำแหน่งได้ เช่น วางติดกัน วางใกล้ ๆ กัน หรือวางห่าง ๆ กัน หรือนำรูป 3 หรือ 4 หรือมากกว่ามารวมกันเป็นแบบ เช่น รูปที่ 5 หรือ 6

ภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 6

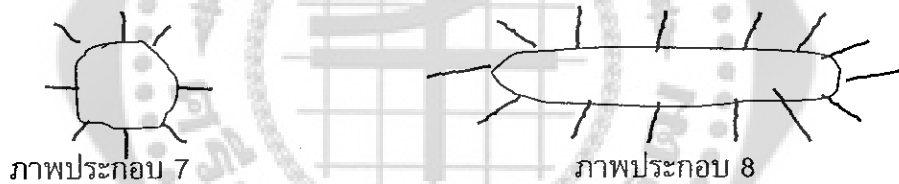
ที่มา : เคลล็อก (Kellogg, 1967; อ้างอิงจาก พรรษา นิลวิเชียร. 2535 : 184)

นอกจากนี้เด็กยังสามารถรวมวัตถุรูปทรงต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีความสามารถ และรู้ว่าวัตถุต่าง ๆ มีสี รูปร่าง น้ำหนัก คุณภาพ และมีชื่อเรียก การที่เด็กเอากากบาทใส่ลงในสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือเอาวงกลมเล็กใส่ลงในวงกลมใหญ่นั้น เด็กจะได้เพิ่มประสบการณ์ในการเห็น และเพิ่มความมีไหวพริบขึ้น

ขั้นที่ 4 ขั้นการวาดแสดงเป็นภาพ (Pictorial stage) ขั้นนี้เป็นขั้นขีดๆ เขียนๆ ของเด็กอายุ 4 หรือ 5 ขวบ ซึ่งเริ่มจะแยกแยะวัสดุที่เหมือนกันตามมาตรฐานของผู้ใหญ่ได้

ขั้นนี้ เป็นขั้นต่อจากขั้นรู้จักออกแบบ (Design stage) เด็กอายุ 4 และ 5 ขวบ จะเริ่มเขียนรูปแบบที่ให้ภาพชัดเจนพอที่ผู้ใหญ่จะรู้ได้ ขั้นตอนนี้แสดงถึงความเป็นเด็กที่โตขึ้น และมีจินตนาการ เด็กจะสามารถรวมขั้นตอนต่าง ๆ ที่ผ่านมาข้างต้นทั้งหมดเข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งไปสู่งานที่เป็นจริง และเป็นการแสดงถึงงานศิลปะด้วย

จากการเริ่มต้นวาดรูปวงกลม อาจกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการค้นพบความสัมพันธ์ของศิลปะ ตัวอย่างเช่น การลากเส้นรัศมีออกจากจุดศูนย์กลาง หรือออกจากวงกลม ก็ดูเหมือนเป็นแสงอาทิตย์ที่ออกจากดวงอาทิตย์ (รูปที่ 7) หรือบางทีอาจจะดัดแปลงเป็นรูปตะขาบได้ (รูปที่ 8)

ที่มา : เคลล็อก (Kellogg. 1967; อ้างอิงจาก ھرรษา นิลวิเชียร. 2535 : 184)

งานศิลปะโดยเฉพาะรูปนี้เป็นขบวนการของความคิดสร้างสรรค์อันมีเอกลักษณ์ของตัวเอง พระอาทิตย์ หรือตะขาบเกิดจากการรวมของเส้น และวงกลมทำให้เห็นรูปดังกล่าวมากกว่าจะเป็นวงกลม และเส้น เป็นความจริงที่ว่างานศิลปะในแต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์กับภาพทั้งภาพ เช่นเดียวกับมีความสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ

โลเวนฟีลด์ และบริเตน (Robert Schirrmacher. อ้างอิงจาก Lowenfeld ;& Brittanin. 1993: 98-99) สรุปขั้นพัฒนาทางศิลปะเด็กไว้ดังนี้

การขีดเขียนเป็นการพัฒนาทางศิลปะที่สำคัญเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว การจับต้อง และการแสดงออกทางพฤติกรรม

- กล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหวทั้งแขน
- การเคลื่อนไหวด้วยความพอใจ
- ใช้มือหยิบอุปกรณ์ทางศิลปะ

- ไม่มองกระดาษขณะขีดเขียน
- การเคลื่อนไหวโดยไม่ตั้งใจในการขีดเขียน
- ลายเส้นที่ไม่ตั้งใจ
- การเหวี่ยงแขนไปมาบนกระดาษทำให้เกิดร่องรอยขีดเขียน
- ใช้ไหล่ในการเคลื่อนไหว
- ขีดเขียนในขอบเขตที่จำกัดบนกระดาษ
- สำรวจ-ฉันสามารถเคลื่อนไหวอุปกรณ์บนกระดาษได้อย่างไร ?
- ทำลายเส้นจากการเคลื่อนไหวง่าย ๆ
- หยิบจับได้แน่นในตำแหน่งเอา
- ใช้นิ้วเคลื่อนไหวน้อย ๆ ในการทำร่องรอยขีดเขียน

อายุ 2, 2 / 2-3 ปี: การขีดเขียนที่ควบคุมได้

- ร่องรอยขีดเขียนเล็กๆที่การควบคุม และจัดระบบดีขึ้น
- การเคลื่อนไหวเพื่อทำร่องรอยซ้ำๆ
- เคลื่อนไหวเอว และบังคับได้ดีขึ้น
- วาดรูปอยู่ในขอบเขตของกระดาษ
- เส้นหลากหลาย และทิศทางเริ่มปรากฏ
- การมองเห็นดีขึ้น การบังคับการเคลื่อนไหวดีขึ้น ทำให้เกิดลวดลาย
- การจ้องมองดูขณะขีดเขียน
- การหมุนวนเริ่มปรากฏ เส้นรอบวงยุ่งๆ
- ร่องรอยขีดเขียนมีระยะกว้างขึ้น

อายุ 3, 3 1/ 2 -4 ปี: บอกชื่อร่องรอยขีดเขียน

- ใช้เวลานานขึ้นในการทำร่องรอยต่างๆ
- บอกชื่อร่องรอยขีดเขียน
- เชื่อมโยงร่องรอยขีดเขียนกับสิ่งแวดล้อม
- ชื่อของร่องรอยอาจเปลี่ยนกระบวนการ
- ใช้นิ้วมือจับอุปกรณ์ ควบคุมกล้ามเนื้อเล็กได้ดีขึ้น
- ร่องรอยลายเส้นมีหลากหลาย
- มีสมาธิเพิ่มขึ้น
- มีความสนใจการทำร่องรอยต่างๆ
- รู้ และตั้งใจใช้ช่วงว่าง
- ร่องรอยขีดเขียนไม่ตรงกับชื่อที่บอก
- เปลี่ยนการแสดงออกทางกายในแนวตั้ง มาเป็นการทำร่องรอยแทนบางสิ่งที่บอกชื่อ

ไว้แล้ว

อายุ 4-7 ปี: ขึ้นก่อนการมีแบบแผน การมีแบบแผนเริ่มมีขึ้นในช่วงวัยนี้ เป็นการแสดงถึงจุดมุ่งหมายเฉพาะ เช่น เด็กวาดรูปร่างที่ใช้แสดงคน

- ร่องรอยที่กระทำของเด็กแสดงถึงความพยายาม
- สัญลักษณ์แสดงถึงการสร้างเสริมไปสู่การขีดเขียนที่มีรูปแบบขึ้น
- รูปทรงเรขาคณิตปรากฏขึ้น
- การจัดสัดส่วน
- การจัดแบ่งช่องว่างระยะถี่ห่าง
- หมุนกระดาษขณะวาดรูป
- ทำลาย หรือยกเลิกบางส่วนในการวาดภาพคน
- ส่วนศีรษะ เท้า แสดงถึงรูปร่างคน
- แขน ลำตัว นิ้วมือ นิ้วเท้า เสื้อผ้า ผม และอื่นๆ มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น
- สิ่งที่วาดไม่ครบถ้วน ไม่สัมพันธ์กัน
- เป็นศิลปะที่แสดงถึงตัวเองมากกว่าสื่อสาธารณะ
- สัญลักษณ์ และความคิดเป็นส่วนตัว
- สามารถลอกรูปสี่เหลี่ยมตอนอายุ 4 ปี สามเหลี่ยมตอนอายุ 5 ปี
- ความสัมพันธ์ของขนาดเป็นเครื่องแสดงถึงตอนปลายของขั้นนี้
- เด็กเรียนรู้ว่าสิ่งที่เขารู้จัก หรือมีประสบการณ์สามารถนำ มาแสดงออกโดย

การวาด

- เด็กวาดรูปตามความรู้สึก และความคิดวัตถุ เรียนรู้ การละเว้นบางสิ่ง วาดเกินความจริง และผิดสัดส่วน

- เลือกใช้สีไม่ตรงกับความเป็นจริง
- แบบแผน และสัญลักษณ์เริ่มมีคนจำได้
- ชอบพูดถึงงานศิลปะของตนเอง
- วาดรูปสิ่งที่มีความสำคัญ มีความสัมพันธ์ หรือคนที่มีความหมายต่อตนเอง เช่น

ครอบครัว สัตว์เลี้ยง หรือเพื่อน

- สิ่งที่วาดนั้นด้านหน้า

6. การพัฒนาด้านการคิด

ผลปรากฏให้เห็นและอธิบายได้ว่า ความร่วมมือที่ดีที่สุด คือ ความคิด และพัฒนาการทั่วไปถือว่าเป็นผลสรุป สำหรับการสัมมนาการทางศิลปะเด็ก นักการศึกษาเด็กปฐมวัยได้ศึกษาถึงทฤษฎีของพอลเจท์ว่า ทฤษฎีสามารถประยุกต์เข้ากับขอบเขตของศิลปะ ข้อสรุปของทฤษฎีอธิบายถึงการพัฒนาส่วนทั้งหมดของเด็ก

พอลเจท์ และอินเฮลเดอร์ (Robert Schirrmacher. 1967;อ้างอิงจาก Piaget ; Inhelder. 1969: 102.) กล่าวว่าขั้นแรกๆของการวาดรูป มิใช่การเล่นแบบเป็นเสมือนการเล่น แต่ไม่ใช่การ

เล่นเพื่อออกกำลังหรือขีดเขียน ซึ่งเด็กทารกทำเมื่อยืนดินสอ สีเทียน หรือสีเมจิกให้ อย่างไรก็ตามเด็กเล็ก ๆ ไม่มีจุดมุ่งหมายในการจํารูปแบบ

สรุปได้ว่า พัฒนาการด้านศิลปะของเด็กปฐมวัยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงวัย นั่นก็คือ ช่วงแรก 2-3 ขวบ ยังไม่เป็นรูปร่าง เป็นเพียงเส้นพื้นฐาน ช่วง 3-4 ขวบ จะเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง และรู้จักออกแบบลักษณะเส้นที่แปลกออกไปจากเส้นพื้นฐานให้เป็นรูปร่างตามต้องการ ช่วงสุดท้ายก็คือ ช่วง 4-5 ขวบ จะเริ่มแยกแยะ และมีรายละเอียดมากขึ้น เด็กจะเริ่มพัฒนารับรู้ กระบวนการคิด ด้วยการสังเกต มีจินตนาการ และอารมณ์ดีเมื่อได้ทำงานศิลปะ

2.4 จุดประสงค์ของการใช้ศิลปะในการเรียนการสอน

สำหรับเด็กปฐมวัยในกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อช่วยให้เด็กปฐมวัยในกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อช่วยให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้ ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2540: 27) ตัวอย่างเช่น วาดภาพระบายสี, ฉีก ปะ กระดาษ, ปั้น, ประดิษฐ์เศษวัสดุ

ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ให้ความสำคัญกับกิจกรรมศิลปะมาก โดยกำหนดอยู่ในชั่วโมงกิจกรรมสร้างสรรค์ และในทุกโรงเรียนต่างให้จัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กทุกวัน ไม่ว่าจะเป็นวาดภาพ ระบายสี ปั้นประดิษฐ์ เล่นดนตรี หรือบางแห่งมีการแสดงด้วย ประโยชน์ที่ได้จากศิลปะคือ (Jalongo. 1990: 196)

1. การสร้างงานศิลปะเป็นการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้จากภายในแล้วถ่ายออกสู่ภายนอก เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการสะท้อนผล
2. การแสดงออกทางศิลปะส่งเสริมความสามารถของเด็กในการแปลสัญลักษณ์
3. การแสดงออกทางศิลปะสร้างเสริมการเจริญเติบโตของพัฒนาการในทุกด้าน รวมทั้งความเป็นวิชาการ
4. การแสดงออกทางศิลปะทำให้เด็กเป็นผู้ทำอย่างมีความหมาย และเป็นผู้สร้าง ค้นพบ และทำความรู้ให้ เป็นรูปร่างขึ้นมากกว่าเป็นผู้รับรู้ในสิ่งที่รู้แล้ว
5. การให้เด็กปฐมวัยมีกิจกรรมศิลปะนั้นจุดหมายสำคัญอยู่ที่การส่งเสริม พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก การส่งเสริมพัฒนาการ ซึ่งในแง่การศึกษานำศิลปะศึกษามาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการเตรียมเด็กให้โตขึ้นเป็นศิลปิน หรือจิตรกร (เลิศ อานันทะ. 2543: 53)

การแสดงออกที่เด็กสามารถวาดภาพได้ดีนั้น ขึ้นอยู่กับทักษะการใช้มือตามระดับสติปัญญาทางศิลปะ ความคล่องแคล่วในการเรียนรู้จินตนาการ การสร้างสรรค์และความสามารถในการตัดสินใจด้านสุนทรียภาพ การเลี้ยงดู ดังนั้น การที่เด็กแสดงความสามารถทางศิลปะได้เด่นชัดไม่จำเป็นต้องเป็นศิลปินเสมอไป (ศรียา นิยมธรรม. 2545 : 53)

สรุป มีจุดประสงค์ในการใช้ศิลปะในการเรียนการสอนเพื่อที่จะทำให้เด็กได้เกิดการรับรู้ และเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อม สามารถถ่ายทอดถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดที่มีออกมาให้ผู้อื่น ได้เข้าใจในสัญลักษณ์ หรือรูปภาพ ที่เด็กสื่อออกมาเป็นศิลปะ ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาเด็ก ให้ครบทุกด้าน

2.5 หลักในการใช้ศิลปะเพื่อสร้างการเรียนรู้

เด็ก 4-5 ขวบ เป็นวัยที่พยายามเสนอสิ่งที่เด็กคุ้นเคย เด็กจะชอบวาดคนหัวโต แขนกาง ในขณะที่เดียวกัน สื่ออาจจะไม่ตรงกับความเป็นจริง ภาพกระจายเต็มกระดาษที่ให้ ซึ่งการแสดงออก เหล่านี้เป็นไปตามพัฒนาการของเด็ก การใช้ศิลปะเป็นสื่อของการเรียนที่ดีสำหรับเด็ก ครูต้อง เตรียมการดังนี้

1. มีอุปกรณ์พร้อมดังนี้

- 1.1 มีกระดาษเปล่าสำหรับเด็กครบทุกคน ให้เด็กใช้เพื่อการวาดภาพระบายสี
- 1.2 สีน้ำต่างๆ ควรเติมสารฟอกขาวลงไปเพราะเมื่อเสื่อผ้าเปื้อนจะซักง่าย
- 1.3 มีโต๊ะสำหรับทำงาน ถ้าต้องทำงานบนพื้นห้อง ให้เตรียมกระดาษหนังสือพิมพ์ หรือถุงพลาสติกไว้สำหรับรอง
- 1.4 อุปกรณ์พร้อมใช้ เช่น ดินสอสี สี กรรไกรที่พร้อมใช้ อุปกรณ์จัดเตรียม ให้เป็นไปตามจุดประสงค์และรูปแบบศิลปะว่าจะเป็นการวาด การปั้น หรือการประดิษฐ์

2. มีแผนการเรียนรู้ ครูต้องวางแผนการเรียนรู้ว่ามีจุดประสงค์ใด สาระใด และจะใช้ศิลปะ แบบใดใน 6 แบบ พร้อมจัดอุปกรณ์ให้เหมาะสมสำหรับการทำกิจกรรม

3. สร้างปฏิสัมพันธ์กับเด็กในระหว่างทำกิจกรรม เด็กจะเรียนรู้ได้ดีด้านปฏิสัมพันธ์ที่สร้างความสนใจให้แก่เด็ก

การใช้งานศิลปะเพื่อสร้างการเรียนรู้เป็นวิธีการที่มีผู้นำมาใช้ และเห็นประโยชน์ หลากหลาย ซึ่งคล้ายกับการปฏิบัติเพียงแต่เป็นการปฏิบัติผ่านงานศิลปะเท่านั้นเอง

สรุปได้ว่าครูต้องมีแผนการเรียนรู้ในการสอนศิลปะสำหรับเด็ก และต้องเตรียมอุปกรณ์ ให้ครบ ไม่ว่าจะเป็น สี กระดาษ หรือโต๊ะทำงาน พื้นที่สำหรับทำงาน รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก ดูและเอาใจใส่ในระหว่างทำกิจกรรมจะเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

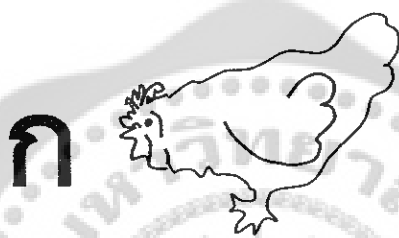
2.6 ประเภทของศิลปะที่ใช้ในการสร้างการเรียนรู้

กุลยา ดันติผลาชีวะ (2547: 31-38) ได้จำแนกไว้ 6 ลักษณะ แล้วให้คำอธิบายดังนี้

1. ย้ำการเรียนรู้ด้วยศิลปะ เรียกว่า ศิลปะย้ำ
2. ถ่ายทอดการเรียนรู้ศิลปะ เรียกว่า ศิลปะถ่ายโยง
3. ปรับภาพการเรียนรู้เป็นงานศิลปะ เรียกว่า ศิลปะปรับภาพ
4. เปลี่ยนสิ่งเรียนรู้ส่งงานศิลปะ เรียกว่า ศิลปะเปลี่ยนแบบ

5. บูรณาการการเรียนรู้สู่ศิลปะ เรียกว่า ศิลปะบูรณาการ
6. ค้นหาความรู้จากศิลปะ เรียกว่า ศิลปะค้นหา

1. ศิลปะย้ำ การเรียนรู้ไม่ใช่การท่องจำ แต่การเป็นฐานของการเรียนรู้ การจำทำให้คนเกิดวิธีการสร้างความจำ มีหลายวิธีโดยเฉพาะที่ใช้กันมากคือ ท่องจำ เขียนซ้ำหลายๆจบ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความจำระยะสั้น การเข้าใจจะทำให้เกิดความจำระยะยาวมีเพิ่มมากขึ้น การใช้ศิลปะอย่างหนึ่ง คือ การนำศิลปะมาช่วยการเรียนรู้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุด ครูสามารถจัดเป็นกิจกรรมขณะเรียน หรือให้เป็นการบ้านด้วยการให้ระบายสีลงในรูปภาพที่เรียน ตัวอย่างเช่น เด็กเรียน ก.ไก่ แล้ว เพื่อให้จำได้ ครูมอบหมายให้เด็กระบายสี ก. และระบายสีภาพไก่ในใบงานต่อไป ศิลปะย้ำใช้เพื่อสร้างเสริมการจำจากความประทับใจขณะทำกิจกรรมศิลปะ

ภาพประกอบ 9 ศิลปะย้ำ

ที่มา : กุลยา ดันติผลาชีวะ. 2547ค : 5

2. ศิลปะการถ่ายโยง การเรียนรู้ด้วยการกระทำเป็นหลักการทางทฤษฎีที่เชื่อว่าจะทำให้เด็กรับรู้ เข้าใจ จำได้ และสนุกกับสิ่งที่เรียน ศิลปะถ่ายโยงเป็นงานศิลปะแบบหนึ่งที่ใช้เพื่อให้เด็ก "ถ่ายทอดการเรียนรู้ศิลปะ" เป็นวิธีเรียนที่ให้เด็กนำข้อความรู้ที่เป็นสิ่งที่ตนเรียน โดยการวาดหรือผลิตเป็นภาพเหมือน ตัวอย่างเช่น ครูต้องการสอนเรื่องจักรยาน ก็นำจักรยานมาตั้งให้เด็กดู แล้วให้เด็กวาดภาพตามในรายละเอียดเท่าที่เด็กจะทำได้ เมื่อเสร็จแล้วก็นำภาพมาวิเคราะห์ศึกษาเปรียบเทียบ สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อให้เกิดความรู้จักรยาน อีกวิธีหนึ่งอาจทำตรงกันข้าม คือ เรียนก่อนแล้วจึงวาดสิ่งที่เรียนก็ได้ วิธีการใช้ศิลปะถ่ายโยงมีหลายแบบ เช่น วาดภาพ ระบายสี, ปั้น, ฉีกตามรอย เช่น ภาพผลไม้มีรอยปรูแล้วให้ฉีกตามรอย เช่น การปอกแอปเปิ้ลตามรอยฉีก

ผลแอปเปิ้ลทั้งเปลือก

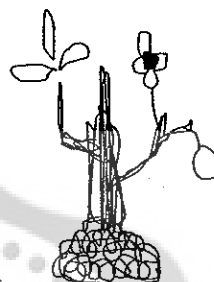

ฉีกตามรอยประ

ภาพประกอบ 10 ศิลปะการถ่ายโยง

ที่มา : กุลยา ดันติผลาชีวะ. 2547ค : 6

3. ศิลปะปรับภาพ ศิลปะปรับภาพ หมายถึง การทำงานศิลปะมาใช้ในการย้ายการเรียนด้วยการนำสิ่งที่เรียนมาสร้างงานศิลปะประดิษฐ์ ด้วยการตกแต่งประดิษฐ์เป็นศิลปะสร้างสรรค์ที่เด็กชอบ การนำศิลปะปรับภาพมาใช้ เป็นการนำสิ่งที่เรียนมาเป็นวัสดุตกแต่งภาพหรือตกแต่งงานปั้น วิธีการอาจมีต้นแบบแล้วตกแต่งเพิ่มเติม หรือตกแต่งโครงสร้าง ปั้นเองแล้วตกแต่ง หรือมีต้นแบบให้ตกแต่ง หลักการของศิลปะปรับภาพ คือ การจัดภาพด้วยงานศิลปะ เนื้อหาที่ควรนำมาใช้มีหลายประการ เช่น การเรียงลำดับดอกไม้จากใหญ่ไปเล็ก บนเส้นภาพ (1) หรือตกแต่งส่วนประกอบของต้นไม้ (2)

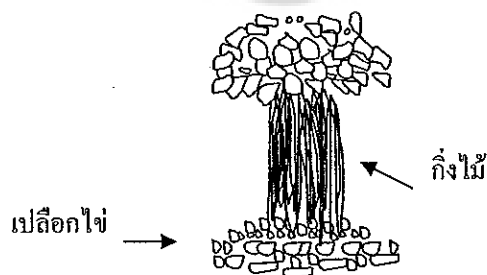
(1) เส้นภาพให้ตกแต่งใบไม้จากใหญ่ไปเล็ก

(2) แต่งต้นไม้ ใบ-ดอก-ผล

ภาพประกอบ 11 ศิลปะปรับภาพ

ที่มา : กุลยา ดันติผลาชีวะ. 2547ค : 5

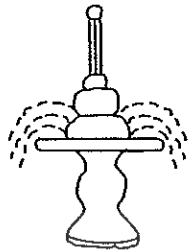
4. ศิลปะเปลี่ยนแปลง ศิลปะเปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนสิ่งที่เรารู้มาสร้างเป็นงานศิลปะ ตัวอย่างเช่น การปั้นใบไม้แห้ง การนำใบไม้แห้งมาป็นทำงานศิลปะแบบต่างๆ บีเปลือกไข่เป็นชิ้นเล็ก นำขนนก ขนไก่ มาประดิษฐ์ประดับ นำกิ่งไม้มาประกอบเป็นภาพตามจินตนาการ ตัวอย่างเช่น การตกแต่งในภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 12 ศิลปะเปลี่ยนแปลงจากเปลือกไข่

ที่มา : กุลยา ดันติผลาชีวะ. 2547ค : 6

5. ศิลปะบูรณาการ ศิลปะบูรณาการเป็นงานที่ใช้ความสามารถ เน้นเด็กด้านการเขียนและการถ่ายทอดความคิดศิลปะที่นำมาใช้ต้องประสานความรู้ไปสู่งานศิลปะ ศิลปะบูรณาการเป็นการนำความรู้ที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการเป็นศิลปะโดยให้มีการเปรียบเทียบเหมือนวาดภาพเหมือนจริง เช่น ให้เด็กวาดภาพน้ำพุจากแบบโดยเป็นการสังเกต และการนับจำนวนเพื่อให้เกิดภาพเหมือน จากนั้นให้เพิ่มเติมตกแต่งได้ตามความต้องการ

งานศิลปะของเด็กอาจเป็นวาดภาพเหมือนหรือปั้น สิ่งที่เด็กเรียนรู้ คือ นับจำนวนและความเหมือน

ภาพประกอบ 13 ศิลปะบูรณาการ

ที่มา : กุลยา ดันติผลาชีวะ. 2547ข : 35

6. ศิลปะค้นหา บางครั้งงานศิลปะไม่จำเป็นต้องเกิดจากผลงานของเด็ก ครูอาจใช้ภาพศิลปะมาให้เด็กศึกษาค้นหาความงาม และข้อความรู้จากศิลปะ ตัวอย่างเช่น ครูให้ภาพเด็ก 1 ภาพแล้วให้ค้นหาสิ่งที่เด็กต้องเรียนรู้จากภาพที่ครูนำมาหรืองานศิลปะที่ครูนำมา ซึ่งการนำงานศิลปะมาให้เด็กค้นหามีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน เช่น ครูต้องการสอนคำว่า ตลาดน้ำ ครูต้องนำภาพตลาดน้ำมาให้เด็กดูเพื่อคิดวิเคราะห์ทำไมจึงเรียกว่า ตลาดน้ำ เป็นต้น

งานศิลปะของเด็กอาจเป็นวาดภาพเหมือนหรือปั้น สิ่งที่เด็กเรียนรู้ คือ นับจำนวนและความเหมือน

ภาพประกอบ 14 ศิลปะค้นหา

ที่มา : กุลยา ดันติผลาชีวะ. 2547ค : 7

สรุปศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ตามแนวคิดของ กุลยา ดันติผลาชีวะ เป็นการสร้างให้เด็กเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ได้ โดยใช้ศิลปะ 6 แบบ อันได้แก่ ศิลปะย่ำ (ย่ำการเรียนรู้ด้วยศิลปะ) ศิลปะถ่ายโยง (ถ่ายทอดการเรียนรู้เป็นศิลปะ) ศิลปะปรับภาพ (ปรับภาพการเรียนรู้เป็นงานศิลปะ) ศิลปะเปลี่ยนแปลง (เปลี่ยนสิ่งเรียนรู้สู่งานศิลปะ) ศิลปะบูรณาการ (บูรณาการการเรียนรู้สู่ศิลปะ) ศิลปะค้นหา (ค้นหาความรู้จากศิลปะ) ผู้สอนสามารถเลือกใช้ศิลปะในการเรียนการสอน ได้ตามจุดประสงค์

แต่ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกนำศิลปะบูรณาการ และศิลปะค้นหา มาเป็นตัวสร้างกิจกรรมในการเรียนรู้

2.7 แนวการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

บุตรีนทร์ สิริปัญญาธร (2545: 17-19) กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะสำหรับเด็กจำเป็นต้องประกอบขึ้นด้วยปัจจัยหลายอย่าง ที่สร้างเสริมคุณค่าให้เกิดขึ้น ปัจจัยแรก ความพร้อมในตัวผู้เรียน ซึ่งความพร้อมนี้รวมถึงความพร้อมทางวุฒิภาวะ ความพร้อมทางด้านประสบการณ์ ความพร้อมทางด้านวัสดุอุปกรณ์ ความพร้อมต่างๆ จะช่วยเกื้อหนุนให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิรุณ ตั้งเจริญ กล่าวว่า การสอนศิลปะต้องพิจารณาถึงกิจกรรมศิลปะ สื่อการสอน กระบวนการสอนในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะที่เปิดโอกาสให้เด็กทำงานร่วมกัน ปรัชษาหรือช่วยเหลือกันอย่างเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน ในการจัดกิจกรรมศิลปะต้องมีบริเวณปฏิบัติงานที่สะดวกสำหรับการทำงานร่วมกัน และบรรยากาศที่มีเสรีภาพ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2537: 244-245)

ลักษณะของการจัดกิจกรรมต้องมีความหลากหลาย สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539: 13-14) กล่าวถึงกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) มีดังนี้

1. การวาดภาพ และระบายสี ประกอบไปด้วยการวาดภาพด้วยสีเทียนหรือสีไม้ การวาดภาพด้วยสีน้ำ เช่น ฟูกัน ฟองน้ำ และการละเลงสีด้วยนิ้วมือ
 2. การเล่นกับสีน้ำ ประกอบไปด้วยการเป่าสี การหยดสี และการเทสี
 3. การพิมพ์ภาพ เช่น การพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่างๆ ของร่างกาย และการพิมพ์ภาพด้วยวัสดุ พืช ผัก ต่างๆ
 4. การปั้น เช่น ดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้งโด ฯลฯ
 5. การพับ ฉีก ตัด ปะ โดย การพับอย่างง่าย การฉีกปะ การเทสี
 6. การประดิษฐ์ เช่น ประดิษฐ์เศษวัสดุต่างๆ การร้อยลูกปัด หลอกกาแป้ หลอดด้าย ฯลฯ
- การจัดกิจกรรมศิลปะต้องเหมาะสมกับพัฒนาการ และความต้องการทางสังคมของเด็ก

ปฐมวัย เด็กอายุ 5 ปี จะมีการเล่นแบบร่วมมืออย่างมีแบบแผน การเล่นมีการวางแผนร่วมกันในวัสดุอุปกรณ์ มีลักษณะเป็นผู้นำผู้ตาม มีการแสดงการยอมรับความคิดเห็นเพื่อน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ประนีประนอมกัน ลักษณะพฤติกรรมเหล่านี้ควรที่จะส่งเสริมด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นกลุ่ม ซึ่งสามารถจัดได้หลายทาง เช่น เกมศิลปะเป็นกลุ่ม การเล่นเกม เป็นต้น และศิลปะเป็นกลุ่มเป็นกิจกรรมที่เด็กปฐมวัยชอบ เป็นกิจกรรมที่มีวัสดุอุปกรณ์สร้างความสนใจ มีผลงานปรากฏให้เด็กได้เห็นชื่นชมกับความสามารถของพวกเขา เป็นกิจกรรมที่ให้เด็กมีโอกาสทำงานร่วมกันอย่างมีจุดหมายเดียวกันในการทำงานอย่างชัดเจนมากกว่าการเล่น เด็กจะเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อให้การทำงานบรรลุจุดหมายของกลุ่ม แต่ในบางวัยอาจเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นได้ทำคนเดียวตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมศิลปะที่ดี วัสดุที่ใช้กับกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก

เด็กจะต้องเพียงพอกับความต้องการ และสามารถที่จะสนับสนุนการแสดงออกอย่างอิสระ ปราศจากเทคนิคหรือวิธีการหลากหลายมาใช้ในการจัดทำงานศิลปะ

การจัดศิลปะสำหรับเด็กควรมีการสื่อวัสดุอุปกรณ์ให้เด็กได้มีทางเลือกหลากหลายและไม่จำกัดความคิด จินตนาการของเด็กได้ใช้วิธีการทางความคิดที่มีทางเป็นไปได้ของตน ทั้งการจัดกิจกรรมศิลปะ 2 มิติ และศิลปะแบบ 3 มิติ ซึ่งศิลปะแบบสื่อผสม นอกจากจะเป็นการผสมผสานวัสดุ การใช้อุปกรณ์ หรือเทคนิคหลายอย่างเข้าด้วยกัน ยังรวมถึงการผสมผสานระหว่างศิลปะแบบ 2 มิติ และศิลปะแบบ 3 มิติ เข้าด้วยกันอีกด้วย

กุลยา ดันดิผลาชีวะ (2547: 189-191) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ค้นพบ และได้ทดลองกับสื่ออุปกรณ์ทางศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนา การคิดรวบยอดทางพื้นฐานวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ จากการสังเกตและประเมินภาพ การจัดกิจกรรมศิลปะควรแนะนำ หรือบอกเด็กเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ให้วิธีให้เด็กค้นพบกระบวนการทางศิลปะด้วยตนเอง โดยให้เด็กได้ค้นคว้าอย่างกว้างขวางจากอุปกรณ์ที่หลากหลาย ให้โอกาสแก่เด็กในการทำงานตามความพอใจและเป็นอิสระ ครูต้องเป็นผู้กระตุ้นจินตนาการของเด็ก พร้อมกับสนับสนุนให้เด็กแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยงให้เด็กลอกเลียน หรือวาดภาพระบายสีจากสมุดภาพ เพราะเท่ากับเป็นการกักความคิดของเด็ก

ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพ ครูจะต้องเตรียมกิจกรรมดังนี้

- วางแผนเตรียมกิจกรรมต่างๆสำหรับเด็กให้พร้อม
- ฝึกฝนให้เด็กได้ลองกระทำด้วยตนเอง
- สร้างเสริมทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ
- สร้างเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะ และบูรณาการความรู้ที่เกี่ยวข้อง

การปฏิบัติสำหรับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้านการศึกษาปฐมวัย จำแนกศิลปะสร้างสรรค์ไว้ 5 ประเภท ดังนี้ (Mayesky ; et. al. 1995: 156-157)

1. การวาดและการใช้สี

เด็กปฐมวัยชอบการวาดภาพ และการใช้สี เพราะเป็นการแสดงสมรรถนะทางกายของเด็ก เด็ก 3 ขวบ สามารถจับดินสอได้ โดยเฉพาะจะกำไปทางปลายดินสอ โดยใช้มือ 2 มือ เริ่มทบทวนใช้ได้ สามารถใช้สี 2-3 สี มาประสานกัน รู้ชื่อสี สนุกกับการใช้พู่กันระบายสีอย่างเพลิดเพลิน (Sheridan. 1982: 52) เมื่ออายุมากขึ้นเป็น 5 ขวบ เด็กจะชอบวาดบ้านมีประตู หน้าต่าง หลังคา ระบายสีได้เรียบร้อยสวยงามมากขึ้น

2. การพิมพ์

เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็ก โดยใช้อุปกรณ์ซึ่งอาจเป็นเศษวัสดุที่ลายนูน สามารถทาสีแล้วประทับลงบนกระดาษ เกิดเป็นภาพพิมพ์ที่มีลวดลาย หรือรูปแบบที่เด็กสนใจได้ แม้พิมพ์ครูอาจทำขึ้นเองเป็นภาพนูน หรือนำมาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก็ได้

3. การประดิษฐ์

เป็นงานศิลปะที่นอกจากฝึกการใช้กล้ามเนื้อแล้ว ยังเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ด้วยกิจกรรมการประดิษฐ์ได้แก่ การพับกระดาษเป็นรูปต่างๆ การทำสิ่งประดิษฐ์ เช่น การสาน ประดิษฐ์เศษวัสดุ การต่อเติม ได้แก่ ฉีก ตัด แปะ ด้วยกระดาษหรือวัสดุอื่นๆ

4. การประดับตกแต่งสิ่งต่าง ๆ ให้สวยงาม เช่น การจัดดอกไม้ จัดห้อง แต่งสวน หรือจัดโต๊ะอาหาร

5. การปั้น การปั้นเป็นกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก การคิดจินตนาการ การเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรง พัฒนาการรับรู้ลักษณะการปั้นของเด็กมี 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 การปั้นแบบวิเคราะห์ หมายถึง การปั้นจากดินทั้งก้อน แล้วดึงส่วนต่างๆ ออกเป็นส่วนประกอบกัน

แบบที่ 2 การปั้นแบบสังเคราะห์ หมายถึง การปั้นรายละเอียดส่วนย่อย แล้วนำมา ประติดปะต่อเป็นภาพรวม ไม่ว่าเด็กจะปั้นเป็นลักษณะใด เด็กต่างได้ความคิดจินตนาการ และ การเรียนรู้จากงานนั้น

สื่อที่นำมาใช้กับงานปั้น ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้ง ได้แก่ แป้งข้าวเจ้า แป้งข้าวเหนียว แป้งข้าวสาลี ไข่เลื่อย ฯลฯ

พัฒนาการการปั้นของเด็ก (Schirmacher, 1998: 236-267) แบ่งตามอายุได้ 4 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 การสัมผัส เป็นพัฒนาการการปั้นเด็กอายุ 2 ขวบ ลักษณะเป็นการเล่นจับ สัมผัส ทูบไปมา ไม่แสดงผลงาน

ขั้นที่ 2 การค้นหา เด็กจะเริ่มทำงานปั้นเป็นระบบมากขึ้น ด้วยการปั้นเป็นก้อนกลม ปั้นเป็นแท่ง มีการเจาะ ขอบทำกลับไปกลับมา เป็นพัฒนาการปั้นของเด็กอายุ 3 ขวบ

ขั้นที่ 3 การประดิษฐ์ เป็นขั้นของการผลิตผลงานจากความคิดสร้างสรรค์ พัฒนางานเป็นรูปร่าง ชิ้นงานสมบูรณ์มากขึ้น เป็นพัฒนาการของเด็กอายุ 4 ขวบ

ขั้นที่ 4 งานสร้างสรรค์ เด็กอายุ 5 ขวบ เริ่มมีความรู้ความเข้าใจที่สร้างสรรค์ด้วยการนำวัสดุอื่นมาแต่งผลงาน

การปั้นนี้สามารถนำไปใช้ในการเตรียมความพร้อมภาษาได้ถ้าครูวางแผน และจัดกิจกรรม โดยเน้นภาษาอย่างมีความหมาย จากการทดลองและวิจัยของ วิจิตรา วิเศษสมบัติ (2536) ซึ่งทดลองกิจกรรมการปั้นประกอบการสนทนา ทำให้เด็กปฐมวัยมีความพร้อมทางภาษามากกว่าการปล่อยให้ปั้นอิสระโดยไม่มีการสนทนาเลย

การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เหมือนกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆที่ต้องศึกษาถึงพัฒนาการเด็ก และความสามารถในการเรียนรู้แต่ละวัยจะแตกต่างกัน ดังตาราง 3

ตาราง 3 พัฒนาการเด็ก และความสามารถในการเรียนรู้แต่ละวัย

กิจกรรม	อายุ			
	2-3 ปี	4 ปี	5 ปี	6 ปี
วาด	- เขียนวงกลม - เขียนแบบขีดเส้น	- เขียนแบบเส้นตรง พื้นปลา กากบาท - ระบายสีออกนอก รูป	- เขียน \triangle \square ตามแบบได้ - เขียนตามรอยประได้ - วาดรูปที่คุ้นได้ - วาดลายเส้นเหมือนปั้นรูปร่างได้ - วาดบ้านคนได้	- วาดรูปครบถ้วน - เขียน \triangle ได้เอง - ลอกพยัญชนะตามรอยประ
ปั้น	- คัดดินนุ่มๆได้ - ปั้นเป็นแท่ง - ทูบให้แบน	- ปั้นเป็นเส้นยาว - ปั้นแผ่นกลม - ปั้นเป็นลูกกลม	ปั้นเป็นรูปร่างได้หลาย ๆ โดย ตนเองรู้ว่าปั้นเป็นอะไร แต่ผู้อื่นไม่ เข้าใจ	ปั้นเป็นรูปร่างให้รายละเอียด ประดิษฐ์ ประดับผลงานออก
แปะ	แปะภาพได้แต่ไม่เป็นรูปร่าง ชอบฉีกมากกว่า	แปะติดได้ ตาม รูปร่างที่กำหนด	แปะตกแต่งด้วยอุปกรณ์อื่นๆ	สามารถพัฒนางานอิสระได้
พับ	พับยังไม่ได้	พับง่าย ๆ ที่ ไม่ ซับซ้อน	พับกระดาษตามรอยได้ สามารถ ทำให้เป็นรูปร่างได้	พับเป็นรูปร่างได้เรียบร้อย
ตัด	ฉีกกระดาษ จับกรรไกรได้บ้าง	ใช้กรรไกรตัดได้	จับกรรไกรคล่อง ตัดถูก	ตัดตามภาพได้

ที่มา : สิริพรรณ ดันดิรัตน์ไพศาล. (2545). 192.

สรุปได้ว่าการจัดศิลปะสร้างสรรค์ให้เด็ก ครูควรมีแนวการจัดกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ นั่นก็คือมีแผนการจัดกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับเด็ก กล่าวคือ มีทั้งกิจกรรมวาดภาพ การใช้สี การพิมพ์ การประดิษฐ์ การตกแต่ง การปั้น ฯลฯ อุปกรณ์หลากหลายและมีเพียงพอกับความต้องการของเด็ก เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ทุกกิจกรรมต้องให้เด็กได้ลงมือกระทำเอง

2.8 การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

สิริพรรณ ดันดิรัตน์ไพศาล (2545: 55-92 ;อ้างอิงจาก ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์กุล. 2533: 51) ได้แบ่งกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมสำหรับเด็กเป็น 5 สาขาใหญ่ๆ คือ

1. กิจกรรมวาดเส้น (Drawing) การวาดเส้นเป็นภาพที่เกิดจากการขีดเขียนวัสดุบางชนิดลงกระดาษ โดยแสดงลักษณะเป็นเส้น
2. กิจกรรมระบายสี (Painting) เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางกล้ามเนื้อนิ้วมือกับสายตา มีสีชนิดต่างๆ พู่กันเป็นอุปกรณ์
3. กิจกรรมภาพพิมพ์ (Print Making) กรรมวิธีทางภาพพิมพ์มีหลายวิธี แต่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็กๆ คือ การพิมพ์จากแม่พิมพ์นูน ใช้สีทาด้านหลังของวัสดุแล้วนำมาประทับลงบนกระดาษจะได้ภาพพิมพ์เกิดขึ้น

4. กิจกรรมประดิษฐาน (Crafts) หมายถึง กิจกรรมที่ครอบคลุมกว้างขวางมาก เช่น การทำภาพปะติด ทำหน้ากาก หุ่น การถักทอไหมพรมด้วยนิ้วมืออย่างง่าย ๆ เป็นงานที่เน้นให้เด็กเรียนรู้การทำงานที่มีกระบวนการ หรือมีขั้นตอนด้วย

วิรุณ ตั้งเจริญ เขียนไว้ในเนื้อหาศิลปะอนุบาล (2526: 29) ว่า กิจกรรมศิลปะอนุบาล คือ

1. การปูพื้นฐานให้เด็กมองเห็นความสวยงามของศิลปะ
2. การวาดภาพระบายสี
3. การทดลองเกี่ยวกับสี
4. การพิมพ์ภาพ
5. การปั้น
6. การพับ ฉีก ปะ
7. การประดิษฐ์

ส่วน โลเวนเฟลด์ และ บริเตน (Lowenfeld ; Brittain. 1970: 49) แบ่งกระบวนการพื้นฐานทางศิลปะจากประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมของทุกชาติออกเป็น 3 กระบวนการ ประกอบด้วย

1. การทา (Applying) คือ การวาด การระบาย และกระบวนการต่างๆ ซึ่งใช้สีวัสดุทาลงบนพื้นผิวต่างๆ เพื่อให้มองเห็น

2. รูปทรง (Forming) คือ รูปร่าง รูปแบบ ทรวดทรง รูปจำลอง หุ่นจำลอง หรือการก่อการสร้างรูป รูปทรง จากสีวัสดุต่างๆ ให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ขึ้น โดยทั่วไปแล้วเป็นสามมิติ

3. เส้นที่ผ่านทับกัน (Interlacing) คือ การสาน ถัก ทอ ผูก พับ ไขว้ ชัด จากเส้นใยธรรมชาติ หรือจากสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ให้เกิดเป็นลวดลายขึ้น

กิจกรรมเกี่ยวกับสีเทียน

1. สีเทียนร่วมใจนำสีเทียนตั้งแต่ 2-3 แท่ง ใช้ยางมัดรวมกัน ใช้วาด ลากเส้น หมุน วน ไปมาบนกระดาษ ก็จะเกิดลายเส้นที่ขนานกันหลายเส้น หลายสี

2. ภูสีเทียนเป็นภาพการภูสีเทียนบนวัสดุที่มีพื้นผิวต่างๆกัน จะได้ผลผลิตที่น่าสนใจ โดยใช้กระดาษวางทับลงบนวัสดุที่ต้องการภู แล้วใช้ด้านข้างสีเทียนกดถูลงบนกระดาษก็จะเกิดเป็นภาพหรือพื้นผิวตามวัสดุที่อยู่ใต้กระดาษ เช่น ต้นไม้ ใบไม้ เหยี่ยว กุญแจ ผ้าลูกไม้ ทะเบียนรถ ฯลฯ

3. สีเทียนกับสีผสมน้ำวาดภาพด้วยสีเทียน แล้วใช้หมึกจีน สีน้ำ ระบายทับภาพที่วาดด้วยสีเทียน สีจะไม่ซึมลงบนสีเทียน แต่จะซึมลงบนกระดาษส่วนอื่นๆ ทำให้สีเทียนเด่นชัดขึ้น

4. สีเทียนกับผ้าวาดภาพด้วยสีเทียนลงบนผ้า เหมือนกับวาดลงบนกระดาษ วางผ้าลงระหว่างกระดาษหลายแผ่น ให้ผู้ใหญ่ใช้เตารีด รีดทับสีเทียน สีจะซึมติดแน่นลงบนเนื้อผ้า นำไปประดับตกแต่งเป็นผ้าผืน ผ้าเช็ดหน้า หรือเป็นของขวัญ

5. บาติกสีเทียนใช้สีเทียนวาดระบายสีเป็นภาพต่างๆลงบนกระดาษ ขยำกระดาษเป็นก้อนกลมแล้วคลี่ออก ใช้พู่กันจุ่มสีผสมทาลงบนกระดาษ สีจะซึมลงบนร่องรอยที่ขยำเหมือนผ้าบาติก

กิจกรรมเกี่ยวกับสีผสมน้ำ

1. วาดภาพด้วยสีผสมน้ำ เตรียม น้ำ สี พู่กัน กระดาษ ให้เด็กวาดตามใจชอบ เด็กเล็กๆที่เพิ่งเริ่มระบายสี ควรใช้แม่สีเพียงสีเดียวก่อน และมีพู่กันอยู่ในภาชนะใสสีทุกสี ใช้พู่กันขนาดใหญ่จับถนัด สำหรับเด็กโตจะรู้จักผสมสีขึ้นเอง อาจจะทำให้ช่วยกันวาดบนกำแพงหรือบนกระดาษแผ่นยาวๆ ได้

2. หยดสี ผสมสีน้ำให้เหลวพอหยดได้ ใช้พู่กันจุ่มสีแล้วหยดลงบนกระดาษ หยดสีจะแตกกระจายบนกระดาษ รูปภาพที่เกิดขึ้นจากการหยดสี อาจจะถูกแต่งเพิ่มเติมโดยใช้ปากกาหรือสีอื่นได้ ลองหยดสีลงบนกระดาษเปียกที่ใช้ฟองน้ำลูบกระดาษให้เปียก ภาพที่เกิดขึ้นจะแตกต่างจากการหยดสีลงบนกระดาษแห้ง

3. เทสี ผสมสีให้น้ำเหลว หยดสีลงบนกระดาษแล้วเอียงกระดาษไปมาเพื่อให้สีไหลเป็นเส้นๆตัดกันไปมา เด็กอาจจะสามารถบังคับกล้ามเนื้อเอียงกระดาษไปมา ทำให้เกิดเป็นภาพได้

4. เป่าสี ผสมสีน้ำเหลว หยดสีลงบนกระดาษใช้หลอดกาแฟเป่าหยดสีให้กระจายไปในทิศทางต่างๆกัน

5. เป่าฟองสบู่ ผสมสีกับน้ำเติมแชมพูใส่ลงในถ้วย ใช้หลอดกาแฟเป่าลมให้เกิดฟอง เอากระดาษวางทับลงบนฟอง แล้วยกกระดาษขึ้น จะมีภาพฟองสบู่สีสวยปรากฏอยู่ หรือใช้หลอดจุ่มน้ำสบู่แล้วเป่าให้เป็นฟอง แล้วใช้กระดาษรองรับฟองสบู่ ก็จะทำให้ความสวยงามอีกแบบหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

- กิจกรรมนี้ ผู้ใหญ่ต้องดูแลใกล้ชิด และฝึกเด็กให้รู้จักการเป่าลมออกจากปากก่อน ให้แน่ใจว่าเด็กรู้จักการเป่าลมออกไม่ใช่ดูดเข้า และควรฝึกเป่าน้ำเปล่าก่อน

- สำหรับเด็กเล็กๆ ควรใช้น้ำสบู่สำเร็จรูปพร้อมแกนเป่าจะปลอดภัยกว่า

6. กลิ้งสี จัดหากล่อง หรือภาชนะสำหรับรองรับกระดาษลูกแก้ว หยดสีลงบนกระดาษแล้วเอียงภาชนะให้ลูกแก้ววิ่งทับสีที่หยดลงบนกระดาษ อาจจะมีหยดมีครึ่งละ 1 หยด หรือ หยดสีหลายๆหยด หลายๆสี ก็จะได้ความยากง่ายในการบังคับให้ลูกแก้ววิ่งทับสีต่างกัน กิจกรรมนี้ช่วยฝึกความสัมพันธ์

7. ทับสี ผสมสีให้เหลวขึ้น หยดลงบนกระดาษที่พับครึ่งเพียงด้านเดียว พับกระดาษลงทับสี แล้วใช้มือลูบให้สีใต้กระดาษผสมผสานกัน ทางกระดาษออกจะได้ภาพ 2 ข้างเหมือนกัน

8. ฟันสี ผสมสีกับน้ำ แล้วเอาขวดสเปรย์ หรือขวดฉีดน้ำพรมผ้าที่ไม่ใช้แล้ว ตัดกระดาษเป็นรูปต่างๆ หรือหาวัสดุเหลือใช้รูปทรงต่างๆ วางบนกระดาษ ถือขวดฟันสีให้ห่างกระดาษเล็กน้อย และเริ่มฟันสีลงบนกระดาษ ปลอ่ยให้สีแห้ง นำสิ่งที่วางบนกระดาษออก จะมีภาพของสิ่งของปรากฏอยู่ อาจจะเพิ่มเติมด้วยการฟันสีอื่นๆลงไป หรือใช้พู่กันจุ่มสีระบายก็ได้

9. ย้อมสี กระดาษทิชชูสำหรับเช็ดมือแผ่นใหญ่ ผ้าสำลี หรือผ้าฝ้าย นำมาพับสี่ หรือพับกลับไปกลับมา เหมือนการพับผัดกลับไปมาจนเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือแบบอื่นๆตามชอบ ใช้พู่กันจุ่มสี หยดลงบนกระดาษ หรือผ้าที่พับแล้ว จะใช้วิธีจุ่มมุมกระดาษลงในสีทุกๆมุม จนกระทั่งสีซึมเข้า

ไปในกระดาษ ค่อยๆกลิ้งออก นำไปตากจนแห้ง จะได้กระดาษสีสวยหลายสีอยู่ในแผ่นเดียวกัน นำมาประดิษฐ์เป็นสิ่งต่างๆ เช่น ดอกไม้ หรือนำมาตกแต่งแผ่นป้ายได้

10. จุดสีสร้างภาพ ผสมสีชั้นๆ หลายๆสี ใส่ในภาชนะดินๆ ใส่สำลีพันปลายไม้ (ทำเองหรือซื้อสำเร็จรูป) ลงในแต่ละสี สีจะได้ไม่ปะปนกัน เอาปลายสำลีจุ่มสีแล้วเริ่มจุดให้เป็นภาพที่คิดเองหรือมีรูปแบบให้จนเต็มพื้นที่ ก็จะได้ภาพที่เกิดจากจุดสี เป็นเทคนิคการสร้างภาพอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งต่างจากการระบายสีด้วยพู่กัน พอทำเสร็จแล้วอาจใช้ปากกาเคมีตัดเส้น หรือจะใช้วิธีตัดเส้นภาพก่อนนำไปจุดก็ได้

การพิมพ์

การพิมพ์เป็นกิจกรรมอีกชนิดหนึ่งที่เด็กได้สร้างงานแทนการวาด นับเป็นพื้นฐานการออกแบบเบื้องต้นสำหรับเด็ก การทำงานพิมพ์จะทำให้เด็กรู้สึกตื่นเต้น สนุกสนาน ได้แสดงออกโดยอิสระ ทำให้เกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบที่แตกต่างกัน เรียนรู้จากการสังเกตและทดลองด้วยตัวเอง เด็กยังจะได้รับประสบการณ์ใหม่หลายๆด้านจากเทคนิคต่างๆของการพิมพ์

กระบวนการทางการพิมพ์ซึ่งใช้สำหรับเด็กนั้น มีการบวนการพิมพ์ง่ายๆเพียงภาพเดียวไปจนถึงขั้นตอนที่ยุ่งยากและพิมพ์เป็นจำนวนมาก เด็กเล็กๆเริ่มเรียนรู้การพิมพ์โดยใช้วัสดุธรรมชาติ และสิ่งอื่นๆที่หาได้ง่าย หรือแม้แต่การประดิษฐ์ขึ้นเอง โดยมีแท่นพิมพ์ซึ่งใช้สีชั้นๆเทลงบนผ้าหรือแผ่นฟองน้ำที่มีภาชนะรองรับ ใช้แม่พิมพ์ที่มีอยู่และลงบนแท่นพิมพ์ แล้วพิมพ์ลงบนกระดาษผ้าหรือวัสดุอื่นๆ โดยกดแม่พิมพ์ลงให้ภาพติดกับวัสดุที่รองรับแม่พิมพ์นั้นๆ

วัสดุที่ใช้ในการพิมพ์สำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย แม่พิมพ์ แท่นพิมพ์ สี หรือหมึกพิมพ์ กระดาษ ฯลฯ งานพิมพ์ที่ทาบกระดาษ สามารถนำไปใช้ได้หลายโอกาส เช่น เป็นบัตรอวยพรในโอกาสต่างๆ กระดาษห่อของขวัญ กระดาษรองจานอาหาร สมุดฉีก ตกแต่งบอร์ดโปสเตอร์ หน้ากาก ฯลฯ เช่นเดียวกับงานพิมพ์บนผ้า เช่น พิมพ์ผ้าเช็ดหน้า ผ้ากันเปื้อน เนคไท เสื้อยืด ฯลฯ กระบวนการทางการพิมพ์นี้เราจะใช้เมื่อต้องการผลิตผลงานจำนวนมากๆ วัสดุพื้นผิวเพื่อใช้ในการพิมพ์ใช้ได้หลายชนิด เช่น กระดาษวาดเขียน กระดาษโรเนียว กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษสา กระดาษโปสเตอร์ ครูควรเตรียมวัสดุหลากหลายและเพียงพอให้เด็ก เพื่อใช้เป็นพื้นผิวสำหรับการพิมพ์ ถ้าใช้ตรายางในการพิมพ์ ควรใช้กระดาษหนังสือพิมพ์พับซ้อนรองใต้กระดาษ จะทำให้การพิมพ์ภาพง่าย และชัดเจนยิ่งขึ้น

แม่พิมพ์

แม่พิมพ์ที่ใช้ในการพิมพ์ ควรเลือกวัสดุที่มีพื้นผิวต่างๆกัน เพื่อเด็กจะได้สังเกตเห็นลักษณะของพื้นผิว (Texture) ของแม่พิมพ์ แม่พิมพ์ที่นำมาให้เด็กใช้ มีทั้งแม่พิมพ์จากวัสดุตามธรรมชาติ แม่พิมพ์ที่หาง่าย หรือแม่พิมพ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

แม่พิมพ์จากวัสดุธรรมชาติ ผัก และผลไม้ ใช้หัวผักกาดขาว แครอท ข้าวโพด มันฝรั่ง แดงกวา หอมหัวใหญ่ เห็ด ผักต่างๆ ส้ม มะนาว มังคุด เปลือกเงาะ เชือก สำหรับเด็กๆควรใช้ผลไม้ ผ่าซีก หรือผักตัดตามตรง

กิจกรรมการพิมพ์ ให้เด็กใช้นิ้วและบนแท่นพิมพ์ เอานิ้วกดลงบนกระดาษจะเห็นรูปรอย นิ้วมือ ทดลองใช้หลายๆนิ้ว ก็จะเกิดรอยพิมพ์นิ้วมือหลายๆขนาด และหลายแบบ เมื่อเสร็จแล้วอาจ ต่อเติมเป็นภาพตามจินตนาการ

พิมพ์ด้วยมือ พืชหลายชนิดนำมาใช้เป็นแม่พิมพ์ได้ดี เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย ฯลฯ เลือกพืช ที่ไม่มียาง แข็งแรง จับได้ถนัดมือ เอามาล้างเช็ดให้แห้ง ตัด ผ่า หรือแกะสลัก นำแม่พิมพ์จากพืช มากดลงบนแท่นพิมพ์ หรือใช้ฟูกันทาลงบนแม่พิมพ์ กดแม่พิมพ์ลงบนกระดาษ ตัดภาพให้สวยงาม

พิมพ์จากวัสดุหาง่าย วัสดุที่หาง่าย หรือวัสดุเหลือใช้ นำมาใช้เป็นแม่พิมพ์ได้ดี เช่น จุกไม้ ก๊อก หวี หลอดด้าย โฟม กระดาษขุยมุข ฯลฯ ใช้สร้างสรรค์งานภาพพิมพ์ต่างๆที่สวยงามได้

พิมพ์จากวัสดุแกะสลัก แม่พิมพ์จากวัสดุเนื้ออ่อน เช่น ยางลบ จุกไม้ก๊อก มะละกอ มัน แกว โฟม ให้ผู้ใหญ่ ช่วยแกะสลักเป็นลวดลายง่ายๆ ไม่ต้องมีรายละเอียดมาก ใช้พิมพ์ลงบน กระดาษ จัดภาพให้สวยงาม

การละเลงสีด้วยนิ้วมือ การละเลงสีด้วยนิ้วมือก็เหมือนศิลปะแขนงอื่นที่เริ่มขึ้นในประเทศ จีนก่อน (Wolff. 1968: 3) การละเลงสีด้วยนิ้วมือที่จริงแล้วควรเรียกว่า การละเลงสีด้วยมือ หรือการ ละเลงสีมากกว่า เพราะไม่ได้ใช้เพียงนิ้วมือเท่านั้น แต่จะใช้ทุกส่วนของมือ และแขน สีที่ใช้ในการ ละเลงนี้จะแตกต่างกับสีชนิดอื่นๆ เพราะประกอบด้วย แป้ง สี และส่วนผสมอื่นๆที่ไม่เป็นอันตรายต่อ การสัมผัสโดยตรงกับผิวหนัง ไม่ควรใช้สีน้ำมันโดยเด็ดขาด เพราะสีน้ำมันมีความเหลวไม่สิ้น และเป็นอันตรายต่อผิวหนังคน ส่วนสีน้ำก็ทำให้เกิดรอยต่าง และสีเกาะติดผิวหนัง ล้างออกยาก กิจกรรม ชนิดนี้เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กเล็กๆมาก แล้วยังใช้ในการทำกายภาพบำบัด สำหรับคนไข้ที่มี ปัญหาเรื่องการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อด้วย

งานปั้น

เป็นกิจกรรมทางศิลปะที่ช่วยพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อนิ้วมือ ให้ทำงานประสานสัมพันธ์กัน เป็นการถ่ายทอดความนึกคิดของเด็กยังวัสดุอุปกรณ์ที่อาจจะเป็นดิน ดินน้ำมัน ทราย หรือแป้งปั้น หรืออื่นๆที่ผู้สอนจัดให้กับเด็ก การเล่นวัสดุเหล่านี้เป็นสิ่งที่เด็กชอบมาก เพราะได้สัมผัสกับสิ่งอ่อน นุ่ม หยุนมือ และสามารถบีบ ทบ คลึง พับ ดึง บิด ขด และปั้น ให้เป็นรูปต่างๆ ในการปั้นนั้นไม่มีวิธี ใดถูกหรือผิด หากเขาไม่พอใจก็ทำลายได้ แล้วก็สร้างสรรค์ชิ้นใหม่ การปั้นช่วยให้เด็กผ่อนคลาย ความเครียด ให้ความสนุกและเพลิดเพลินแก่เด็ก โดยเฉพาะเด็กที่เริ่มมาโรงเรียนใหม่ๆ ควรเตรียม กิจกรรมการปั้นไว้ให้ด้วย เพราะเขาจะสนุกอยู่กับการปั้นจนลืมการร้องไห้คิดถึงบ้าน

งานกระดาษ

กระดาษเป็นวัสดุที่เด็กคุ้นเคยมากที่สุด สามารถนำมาประดิษฐ์สร้างสรรค์งานต่างๆได้ อย่างเสรี เช่น นำมาฉีก ตัด พับ บิด จับ ม้วน เจาะ ผูก มัด ขยำ ปะ ฯลฯ กิจกรรมศิลปะทั้งสองมิติ และสามมิติหลายชนิด ประดิษฐ์ขึ้นจากกระดาษทั้งสิ้น เช่น โมบายล์ หุ่น หน้ากาก ภาพปะติด Paper Mache ของใช้และของประดับต่างๆ เป็นต้น การเลือกกระดาษมาใช้ในงานศิลปะนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และกิจกรรมแต่ละประเภท บางประเภทใช้กระดาษได้ทุกชนิด แต่บางประเภทก็ ต้องการลักษณะเฉพาะของกระดาษ เช่น ต้องใช้ชนิดหนา หรือสีสดๆ เป็นต้น

ศิลปะประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย

เรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการปลูกป่า รักษาความสะอาด ประหยัดน้ำ ขจัดมลพิษ และอื่นๆ ล้วนมีความสำคัญที่โยงใยถึงกัน และจำเป็นต้องให้ความสำคัญด้วย การปลูกฝังให้เป็นอุปนิสัยของคนรุ่นใหม่ และเด็กเล็กๆด้วย แม่การนำเอาวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์ใช้ใหม่ ก็เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน เพราะวัสดุจากธรรมชาติ และเหลือใช้ในบ้านเรามีมาก ถ้าไม่ได้เก็บเอามาใช้ใหม่ ก็คงจะทิ้งขว้างไปโดยเปล่าประโยชน์

1. วัสดุสร้างสรรค์ วัสดุกระดาษ และถุงพลาสติกมีหลายชนิด เลือกขนาดที่พอเหมาะกับงาน แต่ละชนิด นำมาให้เด็กสร้างสรรค์เป็นของเล่น ของใช้ ของประดับตกแต่งหลายอย่าง ดังนี้

1.1 หน้ากากจากถุงกระดาษ เลือกถุงกระดาษขนาดใหญ่ สวมศีรษะเด็กได้จนถึงไหล่ นำมาสวมศีรษะหาตำแหน่งตา หู จมูก ปาก ทำเครื่องหมายไว้แล้วตัดให้เป็นรู นำมาตกแต่ง ตา ปาก แก้ม โดยการวาดด้วยสี หรือใช้กระดาษปะติด แล้วตกแต่งส่วนอื่นๆ เช่น ผม โดยการตัดกระดาษเส้น นำมาม้วนให้หดด้วยดินสอ หรือถักเป็นเปีย แล้วติดลงบนส่วนที่เป็นผมจะใช้ไหมพรม แทนก็ได้ จากเส้นอาจใช้วัสดุอื่นๆตกแต่งประดับผม ที่คาดผม โบ หรืออื่นๆ เมื่อทำเสร็จแล้วนำไปสวมใช้เล่นละคร บทบาทสมมติเหมาะสำหรับเด็กวัยอายุ

1.2 หุ่นมือถุงกระดาษ เลือกถุงกระดาษชนิดที่มีก้นถุงพับขึ้นลงได้ เพื่อใช้ขยับขึ้นลงด้วยมือ ตกแต่งเป็นหน้าคน สัตว์ หรือสิ่งของ ด้วยการระบายสี หรือปะติด ทำหลายๆใบ ใช้ในการเชิดหุ่น เล่านิทาน หรือนำเข้าสู่บทเรียนได้อย่างดี สำหรับเด็กเล็กครูอาจจะเตรียมวัสดุสำหรับตกแต่ง เช่น ตัดเป็นเส้น หน้าตาให้เด็กเป็นคนปะติด

1.3 ถุงพลาสติกลูกบอล ถุงพลาสติกชนิดหิ้วใส่ของ กับเศษผ้า หรือเศษกระดาษ ปั่นให้เป็นก้อนกลม ใส่ลงในถุงพลาสติก ปิดถุงให้แน่น แล้วกลับถุงพลาสติกออกหุ้มก้อนกลมนั้น ทำกลับไปกลับมาหลายครั้งจนแน่น ใช้ยางหรือเชือกรัดให้แน่น ใช้เป็นลูกบอลสำหรับโยนเล่น หรือใช้กลิ้งในการเล่นเกมบางชนิด หรือที่มัดแน่นกลมเป็นลูกบอลก็ใส่กระดาษหลวมๆ แล้วตกแต่งให้เป็นสิ่งที่ต้องการอื่นๆ เช่น เต่า เต่าทอง ด้วยการผูก มัด ตกแต่งเพิ่มเติมด้วยเชือกกระดาษสี

2. แกนกระดาษชำระสารพัดประโยชน์ แกนกระดาษชำระเป็นวัสดุที่เหลือใช้ที่มีทุกครอบครัว เราสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากมาย โดยประดิษฐ์เป็นสิ่งต่างๆ ดังนี้

2.1 ภาชนะส่องทางไกล แกนกระดาษทิชชู 2 อัน ห่อหุ้มด้วยกระดาษสี กระดาษห่อของขวัญ หรือกระดาษที่ทำงานศิลปะ เป่าสี เทสี ย้อมสี ทั้ง 2 อัน เอาภาชนะตามยาวเป็นเส้น แล้วนำแกนกระดาษทิชชูที่ห่อไว้แล้วอีกอันติดกันให้แน่น ใช้เป็นกล่องส่องทางไกลสำหรับเด็กๆ ใช้เชือกผูกห้อยคอ

2.2 ปลอกผ้าเช็ดมือ ครูตัดแกนกระดาษทิชชูออกเป็นวงกลม 2 ส่วน ให้เด็กวาดรูประบายสีบนกระดาษแล้วนำมาห่อแกนทิชชูที่ตัดแล้ว หรือวาดลงไปโดยตรงบนแกนกระดาษ หรือใช้วิธีปะติดลงแกนกระดาษ พอแห้งดีแล้วใช้เป็นปลอกผ้าเช็ดมือโต๊ะอาหารได้เป็นอย่างดี ถ้าต้องการความคงทน ครูใช้สเปรย์แล็กเกอร์พ่นทับให้เป็นมันครอบคลุมภาพที่จะวาดก็จะไม่เลอะเทอะ

3. ประดิษฐ์กรรมจากวัสดุเหลือใช้

เด็ก ๆ มีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์สูง การนำเอาวัสดุเหลือใช้ต่างๆ เช่น กล่องขนมขนาดต่างๆ ขวดพลาสติก ไม้ไอศกรีม เศษโฟม ถูพลาสติก ฯลฯ ให้กับเด็ก ๆ ให้เขาคิดประดิษฐ์อะไรก็ได้จากเศษวัสดุเหล่านั้น โดยเตรียมภาชนะ กรรไกร ยางรัด เชือก ลวดกำมะหยี่ ให้เขาใช้เชื่อมต่อ เด็ก ๆ ก็จะได้สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ออกมา โดยที่ผู้ใหญ่คาดคิดไม่ถึง ยิ่งมีวัสดุมาก ๆ ต่างชนิดกัน ก็ยิ่งทำให้เห็นถึงความพยายาม และจินตนาการอันสูงของเด็ก ๆ

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการปูพื้นให้เด็กมีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นจึงต้องจัดประสบการณ์ที่หลากหลายให้เด็ก ด้วยการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบ ทั้งตัวกิจกรรมเอง และสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่แตกต่างกัน มีเพียงพอให้เด็กในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้สังเกต สัมผัสลักษณะพื้นผิว และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

2.9 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

กุลยา ดันดิผลาชีวะ (2547: 31-38) ศิลปะ เป็นกิจกรรมของการแสดงออกความรู้ ความคิด และจินตนาการ ซึ่งสามารถนำลักษณะของความงาม และการได้ระบายทางอารมณ์มาเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สร้างให้เกิดความจำ และความเข้าใจยิ่งขึ้นและเป็นวิธีการวิธีการเรียนรู้ของเด็กโดย

การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางปัญญาที่เกิดจากการซึมซับประสบการณ์ และรับไว้จนเกิดเป็นข้อความรู้ พิวาเจท์ (Piaget) เชื่อว่าการเรียนรู้ของเด็กเกิดจากกระบวนการปรับตัว (Adaptive Process) ที่มีขั้นตอนการเกิดขึ้นเหมือนกับการปรับตัวทางด้านร่างกาย ที่เรียนรู้ได้จากการรับและสะท้อนผล จนเกิดเป็นพัฒนาการทางสติปัญญา กระบวนการปรับตัวนี้ประกอบด้วย กระบวนการปฏิสัมพันธ์ 2 ประการ คือ การซึมซับ (Assimilation) กับการรับไว้ (Accommodation) เด็กจะซึมซับข้อมูลจากการสัมผัสประสบการณ์ที่ดี และข้อมูลความรู้ที่ได้แล้ว ผ่านเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนไปสู่การรับเป็นแนวคิดพฤติกรรม หรือเป็นความเชื่อ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทั้ง 2 จะทำงานเชื่อมประสานกันเรียกว่า กระบวนการปรับตัว ซึ่งจะต้องอยู่ในภาวะสมดุล จึงเกิดการเรียนรู้แล้วเก็บเป็นหน่วยการเรียนรู้เกิดขึ้น (Schemes) (Morrison. 2000: 100-101)

หน่วยความรู้ (Schemes) เป็นโครงสร้างของปัญญาที่บ่งบอกถึงการจัดระเบียบข้อความรู้ ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นนี้อาจเปลี่ยนไปได้ตามประสบการณ์ที่ได้รับ ประสบการณ์การเรียนรู้และเข้าใจจะมากขึ้น เด็กเรียนรู้ได้ดีจากการสัมผัส หยิบจับ ได้เล่น หรือได้จากประสบการณ์ตรงในขณะที่เด็กได้รับประสบการณ์ เด็กได้ทำกิจกรรม หรือเด็กได้เล่น เด็กจะเรียนรู้จากการสัมผัส และจากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงในตัววัสดุที่พบ เกิดเป็นองค์ความรู้ ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้รับนี้จะพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการ ทำให้เกิดกระจ่างรู้ ซึ่งจะเร็วช้าในแต่ละคนต่างกัน แต่จะมีกระบวนการสะสมข้อมูลเป็นหน่วยความรู้เหมือนกัน การให้ประสบการณ์อย่างเดียวกันซ้ำ ๆ จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้เข้าใจ และจำได้

การสร้างควมจำ การจำมีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ที่ดี เกิดจากผู้นั้น มีการสะสมความรู้สำหรับเป็นฐานความคิด และพัฒนาความงอกงามปัญญาไว้ แล้วสามารถนำมาเชื่อมโยงกันได้ ระบบการจำจากการสัมผัสเป็นภาวการณ์สะท้อนผลของการสังเกต และจำเร็ว เช่น จำได้เพราะเห็นแวบๆ เห็นผ่านๆ ส่วนระบบการจำระยะสั้น เป็นการเก็บข้อมูลที่จำนวนไม่มาก ถ้าไม่ได้ฟังซ้ำจะลืม แต่สิ่งที่คนต้องการคือความจำระยะยาว ซึ่งลักษณะความจำอาจเป็นจำภาพได้ จำแล้วอธิบายได้ หรือจำแล้วกระทำได้

การกระตุ้นความจำเพื่อการเรียนรู้ด้วยงานศิลปะ การจัดการเรียนการสอนพบว่า มีการกระตุ้นการเรียนรู้ด้วยความเพลิดเพลิน และความสนใจของเด็ก ต่อมาระยะหลังได้มีผู้นำศิลปะมาใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้ ซึ่งมีใช้เพื่อให้มีการแสดงออกในตนเอง และจินตนาการเท่านั้น ยังเป็นการสร้างความเพลิดเพลินให้กับครูและเด็ก

ศิลปะช่วยให้เด็กเชื่อมสาน และบูรณาการประสบการณ์ที่มี เด็กสามารถผสมผสานความรู้ วิทยาศาสตร์ สังคม คณิตศาสตร์ ภาษา ลงในศิลปะที่เด็กแสดงออก การจัดการเรียนการสอนแบบ เรกจิโอ เอมีเลีย (Reggio Emilia) ได้เน้นการใช้ศิลปะเป็นแกนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้โครงการเป็นฐานของการเรียน ซึ่งปกติแล้วการเรียนแบบโครงการ (Project Approach) จะเน้นให้เด็กเล่น และเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม และแสดงออกอย่างอิสระ สื่อศิลปะเป็นรูปแบบโดยธรรมชาติที่ทำให้มีการแสดงออก และการค้นคว้าที่นำไปสู่การเรียนรู้ของเด็ก และเข้าใจโลก ซึ่งทำให้เด็กได้คิด พัฒนาสร้างสรรค์จากการถ่ายโยงภาพที่เห็นเป็นศิลปะของการเรียนรู้ที่สำคัญ เด็กได้ทั้งสุนทรียภาพ ในงานศิลปะควบคู่ไปกับการเรียนสาระวิชาด้วยลักษณะของศิลปะ นักการศึกษาจึงได้นำศิลปะมาเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้สึที่ดีของเด็กกับหน่วยประสบการณ์ของเด็ก ไปสู่สาระหลักฐานที่จะเรียนรู้ เพื่อเป็นการจูงใจสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ ซึ่งการนำศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอนุบาลอย่างน้อยมี 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ใช้เป็นกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จินตนาการ ผ่อนคลาย ความเครียด เพลิดเพลิน สนุกสนาน และการพัฒนากล้ามเนื้อมือ ความสัมพันธ์ของประสาทระหว่างตา กับมือ
2. ใช้เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการแบบบูรณาการ การจัดการกิจกรรมศิลปะจะเน้นการมีส่วนร่วม การแก้ปัญหา การทำงานเป็นกลุ่ม การปรับตัวในการทำงาน การสร้างนิสัยทางสังคมที่ดี
3. ใช้เพื่อสร้างการเรียนรู้ทางวิชาการ ซึ่งศิลปะสามารถสื่อและนำมาใช้ได้ เพราะจะทำให้เด็กได้เข้าใจ จำ และถ่ายทอดสิ่งที่เรียนรู้ออกมา โดยเฉพาะศิลปะสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ สาระวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และเนื้อหาวิชาอื่นๆ ได้

สรุปได้ว่ากิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ เป็นกระบวนการสร้างความรู้ ความจำ ด้วยการกระทำจากประสบการณ์ตรงและกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้อย่างเพลิดเพลิน รู้จักการทำงานกลุ่ม รู้จักการแก้ปัญหา จากการทํางานศิลปะ นอกจากนี้ครูยังสามารถทราบได้ว่าเด็กได้รับรู้อะไรได้ รู้สึกอย่างไร จากการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ในหน่วยการเรียนนั้นๆ

2.10 บทบาทของครูศิลปะปฐมวัย

กุลยา ดันติผลาชีวะ (2547) กล่าวถึงบทบาทของครูศิลปะไว้ว่า ครูคือบุคคลที่สำคัญที่สุดในการเรียนการสอนศิลปะ เพราะครูเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการประดิษฐ์ คิดค้น และผลิตผลงานออกมา งานศิลปะสำหรับเด็กจะสำเร็จลุล่วงด้วยดีนั้นขึ้นอยู่กับครูทั้งสิ้น

มีวิธีการหลายๆวิธีที่ครูสามารถสร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เพื่อกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ครูศิลปะจะต้องให้ความอบอุ่น มีความเป็นกันเองกับเด็ก พยายามพูดคุย ชักจูง ให้ความสนใจ ให้กำลังใจ ชมเชย ไม่วิจารณ์หรือติผลงานเด็ก ส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์ทางศิลปะทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ครอบคลุมหลายๆด้าน

1. ครูควรดูแลเด็กให้สร้างสร้งงานด้วยความพยายามของตนเอง กล้าคิด และกล้าตัดสินใจ ไม่ใช่วิธีเผด็จการสั่งงานให้เด็กทำ
2. ไม่ควรสอนกฎเกณฑ์ ทฤษฎี รายละเอียด และสัดส่วนต่างๆ ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ค้นคว้า ทดลอง และทำจริงด้วยตนเองมากๆ จะมีผลให้เด็กเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง
3. จัดประสบการณ์อันก่อให้เกิดผลงาน และเข้าใจในทางศิลปะแก่เด็ก การเล่นนิทาน ฟังเพลง สนทนา ดูภาพ ดูวีดีทัศน์ หรือการศึกษาออกสถานที่
4. ครูควรเปิดโอกาส และจัดกิจกรรมศิลปะหลายรูปแบบให้เด็กอย่างกว้างขวาง ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ควรจัดลำดับก่อน-หลัง และต่อเนื่องกัน หรืออาจจะจัดให้สลับกันไป เพื่อให้เด็กได้มีประสบการณ์อย่างกว้างๆ และรักษาระดับเนื้อหาวิชาความรู้ให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ และความคิดสร้างสรรค์
5. ปัจจัยที่กระทบและรบกวนความเป็นธรรมชาติในการแสดงของเด็กที่สำคัญ คือ ความคิดที่เป็นรูปธรรมของผู้ใหญ่ ปัจจัยนี้เมื่อครอบงำอยู่นานๆ ทำให้เด็กเปลี่ยนการแสดงออกให้ เป็นไปตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ งานศิลปะซึ่งเป็นการแสดงออกของเด็กก็ถูกละทิ้ง การใช้ศิลปะเพียงวิธี เดียวก็เป็นการจำกัดประสบการณ์ กิจกรรม และรู้จักสิ่งของต่างๆ ดังที่ เลิศ อานันตะ (2533: 14-15) ได้กล่าวถึงบทบาทของครู และผู้ปกครองไว้ดังนี้
 1. สอนด้วยความรัก
 2. ยอมรับนับถือในความสามารถของนักเรียนแต่ละคนที่แตกต่างกัน
 3. ไม่จำเป็นต้องรีบร้อนแก้ไขผลงานศิลปะของนักเรียน ทางที่ดีควรส่งเสริมให้กล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออกให้มากที่สุด
 4. อย่าแทรกแซงความคิด หรือตัดสินใจแก้ปัญหาแทนนักเรียน ทางที่ดีควรส่งเสริมให้กล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออกให้มากที่สุด
 5. ใช้คำพูดยั่วยุ และท้าทาย ให้แสดงออกแทนการออกคำสั่ง
 6. วางแผนการจัดเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์เอาไว้ล่วงหน้า เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ

ภายใต้บรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น และเป็นกันเอง จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่าปลอดภัย ได้รับความคุ้มครองปกป้อง และส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และกล้าแสดงออกในที่สุด

ข้อควรคำนึงในการสอนศิลปะเด็กปฐมวัย

1. หลีกเลี่ยงการให้แบบอย่าง หรือจุดเป็นภาพ และสมุดภาพระบายสีแก่เด็ก เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กสูญเสียความคิดสร้างสรรค์

2. ต้องช่วยพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองให้กับเด็ก โดยการทำให้เด็กรู้ว่าครูมีความจริงใจกับเขา ทำให้เขาว่าเขาควรภูมิใจในตัวเขาที่เขาทำได้ด้วยตัวเอง พุดกับเด็กบ่อยๆว่า “หนูทำได้” จะทำให้เกิดความพยายาม และไม่กลัวที่จะแสดงออก

3. เข้าใจผลงานของเด็ก ทำให้เด็กรู้ว่าครูเห็นคุณค่าในงานที่เขาทำ อย่าบังคับ หรือคาดหวัง เอาความหมายจากภาพวาดของเขา

4. ครูจะต้องไม่แก้ไข หรือทำผลงานให้เด็กเสียเอง ครูเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ และช่วยเมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ให้คำแนะนำ สาธิตให้ดู เมื่อเด็กใช้เป็นครั้งแรก

5. ไม่ควรวิจารณ์งานศิลปะของเด็ก หากเป็นการประเมินผลจะมีวิธีการประเมินโดยเฉพาะ เด็กๆควรมีอิสระที่จะแสดงความรู้สึกนึกคิดของเขา โดยปราศจากความกลัว บทบาทของผู้สอน คือ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ให้เขา และทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจในการทำงานด้วยตนเอง

6. การทำให้ผู้ปกครองเห็นคุณค่าของงานเด็ก จะช่วยทำให้เกิดความต้องการสร้างสรรค์งานต่างๆ

7. ควรขยายประสบการณ์ทางศิลปะของเด็ก ด้วยการพาไปทัศนศึกษาแหล่งที่แสดงผลงานศิลปะ หรือขอยืมภาพวาด หรือสไลด์เกี่ยวกับศิลปะ นำมาให้เด็กดูในห้องเรียนบ้างถ้าทำได้

การเตรียมการสำหรับการสอนศิลปะให้เด็กปฐมวัย การเตรียมงานอย่างรอบคอบเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูควรจะต้องมีการเตรียมงานดังนี้

1. ตั้งกฎเกณฑ์ในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เด็กๆต้องรู้ว่าวัสดุที่ใช้ นั้นจะต้องไม่ทิ้งให้สูญเปล่า เขาจะต้องไม่ทำลายอุปกรณ์ที่มีอยู่ เด็กๆจะต้องรู้จักด้วยว่าวัสดุอุปกรณ์ในงานศิลปะจะรับประทานไม่ได้

2. จัดวางวัสดุและอุปกรณ์ที่เด็กจำเป็นต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละครั้งให้ครบถ้วน เพียงพอ สะดวก และไม่เป็นอันตรายแก่เด็ก จัดไว้ในที่เด็กสามารถหยิบใช้ได้

3. เตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม โดยทดลองด้วยตนเองก่อน เพื่อจะได้นำไปถ่ายทอดแก่เด็กได้ไม่ติดขัด

4. การเตรียมฟองน้ำชิ้นๆ หรือผ้าเช็ดมือหมาดๆ ไว้ให้เด็กได้ใช้เช็ดมือในการทำกิจกรรม บางอย่างทีเลอะเทอะ หรือเหนียวเหนอะหนะ จะทำให้เด็กทำงานได้ดีขึ้น

5. การทำความสะอาด ต้องเป็นการทำที่ง่าย และสะดวกที่สุด สำหรับกิจกรรมหลายกิจกรรม ควรจะปูกระดาษหนังสือพิมพ์คลุมลงบนโต๊ะก่อน เพื่อให้ง่าย และรวดเร็วในการทำ

สะอาด มีถังน้ำ ผ้าเช็ดมือสำหรับเด็ก ถ้วยใส่น้ำสะอาดสำหรับล้างพู่กัน เลื่อกันเปื้อนที่เย็บขึ้นเป็นพิเศษ หรือเสื้อแขนสั้นของผู้ใหญ่ที่ไม่ใช่แล้ว สวมคลุมทับเสื้อเด็กกันเปื้อน

6. เด็กจะต้องมีพื้นที่ในการทำงานเพียงพอ ไม่เบียดจนเกินไป ถ้าไม่มีสถานที่กว้างพอสำหรับคนกลุ่มใหญ่ ให้แบ่งออกเป็นกลุ่มเล็กๆ หมุนเวียนกันมาทำกิจกรรม

7. กิจกรรมศิลปะต้องให้เวลามากเพียงพอในการเตรียม ลงมือกระทำ และเวลาในการเก็บเครื่องใช้ และทำความสะอาด หากเร่งรีบจนเกินไป จะทำให้เด็กสร้างสรรค์งานไม่เต็มที่ และขาดความสนุกสนาน

8. จัดเตรียมสถานที่สำหรับเก็บผลงาน หรืองานบางชนิดต้องหาที่ตากให้แห้งก่อนเก็บ ผู้สอนจะต้องเตรียมหาไว้ล่วงหน้า

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547) กล่าวถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยนำรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ไปใช้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. จุดประสงค์ของการสอน ครูต้องรู้ว่าการสอนแต่ละครั้งครูต้องการให้เด็กเรียนรู้อะไร
2. การดำเนินกิจกรรม หมายถึง ขั้นตอนของกิจกรรมการสอนโดยมีการผนวกศิลปะเข้าไปในตัวกิจกรรมโดยถือว่าเป็นส่วนสร้างเสริมการเรียนรู้ที่สำคัญ
3. ชั้นสรุป เป็นขั้นของการที่ครูและเด็กร่วมกันสรุปข้อความรู้ที่ได้

การดำเนินการเรียนการสอนตามรูปแบบศิลปะเพื่อการเรียนรู้มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. ขั้นกระตุ้นการเรียนรู้ หมายถึง การให้สิ่งเร้ากระตุ้นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระที่ต้องการให้เด็กนักเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ นิทาน ของจริง ของจำลอง ภาพ กิจกรรม เกม ละคร งานศิลปะ จูงใจให้เด็กคิดและติดตาม โดยใช้คำถามหรือสนทนา หรือการอภิปราย การสังเกต การค้นหา

2. ขั้นนำสู่มโนทัศน์ หมายถึง การกระตุ้นให้เด็กสะท้อนคิดด้วยการโยงข้อความรู้ที่เด็กเคยเรียนมา กับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ เพื่อให้เด็กขยายความรู้ ความเข้าใจให้มากขึ้น ใช้คำถามให้เด็กตอบคำถามจากมโนทัศน์ของเด็กที่เกิดจากการเรียนรู้ของเด็กเอง

3. ขั้นพัฒนาด้วยกิจกรรมศิลปะ หมายถึง การมอบหมายให้เด็กถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ หรือสาระที่เรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ตามรูปแบบศิลปะที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

4. ขั้นสรุปสาระสำคัญที่เรียนรู้ หมายถึง ขั้นการสรุปความรู้ อาจใช้คำถามให้เด็กได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจสาระที่เรียนจากงานศิลปะที่ทำโดยครูกับเด็ก สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน

บุศรินทร์ สิริปัญญาธร (2545: 19) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะควรให้คำแนะนำ หรือบอกแนวทางเพียงเล็กน้อยเท่านั้น การสอนกิจกรรมศิลปะโดยตรงก่อให้เกิดผลเสีย ควรจะสนับสนุนให้เด็กมีการค้นพบกระบวนการทางศิลปะด้วยตนเอง ให้โอกาสเด็กได้ค้นคว้าอย่างกว้างขวาง การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์น้อย นับว่าเป็นการจัดศิลปะที่ไม่เหมาะสมอย่างมาก ศิลปะสื่อผสม (Mixed Media) เป็นการค้นพบทางที่เป็นไปได้ของนักศิลปะในการใช้วัสดุ และวิธีการหลากหลายมากขึ้นในการทำศิลปะมากขึ้น เช่น การใช้สีน้ำกับสีเทียนระบายด้วยกัน การปะติดกับการระบายสี การเย็บกรอบภาพวาดหรือระบายสี ซึ่งเป็นการผสมผสานอย่างสร้างสรรค์ไม่มีที่สิ้นสุด ครูมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างให้กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้ เทคนิคการสอนศิลปะที่สำคัญ ประกอบด้วย

1. กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม
2. ยอมให้เด็กได้ใช้มืออิสระ ความคิดสร้างสรรค์
3. ยอมให้เด็กทำงานเอง
4. ยอมให้เด็กตัดสินใจเลือกทำงานด้วยตนเอง
5. ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม หลากหลาย
6. ใช้กิจกรรมที่เหมาะสม หลากหลาย
7. ยอมรับผลงานของเด็ก แสดงผลงาน และเก็บรักษาผลงาน
8. ให้ความเห็นเกี่ยวกับความพยายาม และส่วนประกอบของงานศิลปะ
9. ถามคำถามปลายเปิด

การพัฒนากิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ให้มีคุณค่าต่อการพัฒนาเด็กขึ้นอยู่กับครูมาก ครูต้องพัฒนากิจกรรมศิลปะให้มีความหมายต่อการเรียนรู้กับเด็ก และการส่งเสริมพัฒนา มีวิจัยหลายประการ วิจัยที่ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทครูในการพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อการส่งเสริมพัฒนาเด็ก ตัวอย่างงานวิจัยการใช้ศิลปะเป็นกลุ่มเพื่อเปรียบเทียบพัฒนาพฤติกรรมของสังคมให้เด็กปฐมวัย พบว่ามีผลทำให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมร่วมมือไปในทางที่ดีขึ้น (บุศรินทร์ สิริปัญญาธร. 2541)

สรุปได้ว่าบทบาทของครูในการสอนศิลปะสำหรับเด็กนั้นก็คือ การเตรียมแผนการสอน การเตรียมสื่ออุปกรณ์ ทดลองสื่ออุปกรณ์ก่อนการสอน สร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดี เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย มีวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ เวลาเหมาะสมกับกิจกรรม เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นตัวของตัวเอง ยอมรับความสามารถของเด็ก ครูต้องใกล้ชิดและเป็นกันเองกับเด็กเพื่อให้เด็กไว้วางใจ ครูต้องเร้าความสนใจของเด็ก พุดยั่วให้เด็กได้คิดแทนการออกคำสั่ง และชมผลงานของเด็ก ไม่วิจารณ์ผลงานของเด็ก ระวังอันตรายในการดำเนินกิจกรรม เก็บรักษาอุปกรณ์ และฝึกให้เด็กได้รู้จักเก็บอุปกรณ์เครื่องใช้ของตนเอง รู้จักรักษาความสะอาด ตลอดจนหน้าที่สุดท้ายนั้นก็คือ การประเมินผลงานของเด็กนั่นเอง

2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ชนกพร ชีรกุล (2541) ได้ศึกษากระบวนการทักษะวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบเน้นกระบวนการ พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ และดัดแปลงปรับปรุงสื่อนั้นมีผลต่อความสามารถด้านทักษะทางวิทยาศาสตร์สูงกว่าการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ

จิตทนายวรรณ เตือนฉาย (2541) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมศิลปะวาดภาพนอกห้องเรียนที่ส่งผลต่อความสามารถด้านทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะแบบปกติ

บุศรินทร์ สิริปัญญาธร (2541) ได้ศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมร่วมมือของเด็กปฐมวัย ที่เกิดจากกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่ม พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดศิลปะแบบสื่อผสม มีอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือสูงขึ้นอย่างชัดเจนในระยะเวลาว่างสัปดาห์ที่ 1 - 7 และสัปดาห์ที่ 8 - 9

พนิดา ซาดยาภา (2544) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาการสื่อความหมายของเด็กปฐมวัย โดยการสร้างเรื่องราวในกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ถ่ายทอดความคิดอย่างอิสระที่มีการสนทนา ชักถาม และเล่าเรื่องจากสิ่งที่พบเห็น แล้วนำมาสร้างเป็นผลงานศิลปะซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการสื่อความหมายของเด็กปฐมวัย

สิริยา พันโสรี (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาแสดงออกของพื้นฐานทางศิลปะของเด็กปฐมวัยด้วยกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการแสดงออกของพื้นฐานทางศิลปะมีคะแนนเฉลี่ยรายด้าน ด้านเส้น รูปทรง สี และกรอบความคิดของภาพ ทุกด้านแตกต่างจากก่อนการจัดกิจกรรม และเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเพียงบางด้าน

วรารณ นาคะสิริ (2546) ได้ศึกษาการคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้ทรายสี พบว่า เด็กปฐมวัยมีความคิดเชิงเหตุผล หลังการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้ทรายสี สูงกว่าก่อนทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้ทรายสี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การศึกษางานวิจัยส่วนใหญ่ การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์นั้นเป็นสิ่งที่เพิ่มพูนประสบการณ์ และสามารถนำมาพัฒนาเด็กปฐมวัยในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ล้วนสามารถนำศิลปะมาเป็นตัวจัดกิจกรรมที่สร้างองค์ความรู้กับเด็กเอง เพราะการรับรู้สิ่งต่างๆรอบตัวนั้น ต้องอาศัยประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ที่เด็กได้สัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 นำมาผสมผสานกัน จึงเกิดความรู้ขึ้น การทำกิจกรรมศิลปะนั้นเด็กได้สัมผัส สังเกต และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ความรู้ก็จะเกิดขึ้นได้เร็ว และคงทนดีกว่าการที่เด็กจะได้เห็นเพียงอย่างเดียว การที่เด็กได้ทำงานศิลปะยังทำให้ครูได้ทราบถึงสิ่งต่างๆที่อยู่ภายในใจ ความคิด การรับรู้ในสิ่งที่เรียนมา รวมทั้งความรู้สึกของเด็กอีกด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีวิธีการจัดการเรียนการสอนหลายรูปแบบที่พัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยให้เต็มศักยภาพ โดยวิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการศึกษางานวิจัย พบว่า ได้มีการใช้รูปแบบดังต่อไปนี้ ผลของการเล่นเกมแบบร่วมมือนอกห้องเรียนที่มีต่อพฤติกรรมชอบของสังคม ของเด็กปฐมวัย (วรลณี โกศัย. 2540) การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์ (ทัศนัย อุดมพันธ์. 2541) การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย (วีรพงศ์ บุญประจักษ์. 2545) ผลการให้ประสบการณ์ส่งเสริมความสามารถทางภาษาที่มีต่อทักษะทางสังคม และความสามารถทางภาษาของนักเรียนอนุบาล (ทวีศักดิ์ ยูชูป. 2546) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย (จตุพร แสงหาญ. 2549) มีข้อสังเกตว่าเด็กปฐมวัยจะชอบงานศิลปะสร้างสรรค์มาก เช่นในงานวิจัยของ กรรณิการ์ โยธารินทร์ (2545) ได้นำศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มมาใช้ในการพัฒนาทักษะทางสังคม ศิริรัตน์ ชูชีพ (2544) ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม แล้วพบว่าสามารถพัฒนาทางสังคมได้ และ ในการการทำงานศิลปะเด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีโอกาสลงมือกระทำ เคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต ทดลอง เล่น สืบค้น คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2547 : 45 -46) อันสอดคล้องกับวิรุณ ตั้งเจริญ (2535: 51 - 52) กล่าวว่ากิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เด็กปฏิบัติได้ทุกวัน เด็กมีความสนใจ สนุกสนาน น่าตื่นเต้นและเป็นกิจกรรมที่เปี่ยมไปด้วยจินตนาการจากตัวเด็กที่เรียนรู้ สร้างสรรค์ผลงาน และเป็นวิธีการเชื่อมโยงส่งเสริมเด็กปฐมวัยได้เพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งแวดล้อม และสิ่งแปลกใหม่ และพร้อมกับพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ดังที่ อูบล ตูจินดา (2532: 19 - 22) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะว่า การทำงานศิลปะทำให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรี เพลิดเพลิน สนุกสนาน และภาคภูมิใจ ซึ่งจะช่วยพัฒนาอารมณ์ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน ซาบซึ้งในความงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่มีอยู่ทุกเวลา ทุกสถานที่ การใช้กิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้เด็กได้สังเกต มีความสามารถในการมองเห็นความงามเหล่านี้ได้เด็กก็จะเกิดอารมณ์ชื่นชม รู้คุณค่า รู้สึกเป็นสุข ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ถ้ามีการนำรูปแบบศิลปะสร้างสรรค์ มาใช้น่าจะสอดคล้องกับความสนใจของเด็ก แต่เพื่อให้รูปแบบการเรียนการสอนนี้สามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยได้จริง ซึ่งในการวิจัย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดรูปแบบศิลปะที่พัฒนาโดยกุลยา ดันติผลาชีวะ ซึ่งเป็นการจัดศิลปะเพื่อเป็นสื่อกับเด็กได้เรียนรู้ด้วยบรรยากาศศิลปะที่ผ่อนคลาย สนุกกับการเรียน เข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างมีความหมายและจำได้ดี โดยกิจกรรมศิลปะมีชื่อว่า ศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ ที่ใช้เหมาะกับเด็กปฐมวัย ในช่วงวัย 3 - 6 ปี โดยอิงขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1)ขั้นกระตุ้นการเรียนรู้ 2)ขั้นนำสู่มนต์เสน่ห์ 3)ขั้นพัฒนาด้วยกิจกรรมศิลปะ และ 4)ขั้นสรุปสาระสำคัญที่เรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยจึงได้บูรณาการกิจกรรมกลุ่มเข้าไปในขั้นตอนการเรียนการสอนด้วย ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า ผลการวิจัยครั้งนี้จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมของเด็กที่สมบูรณ์และเป็นตัวอย่างของครูปฐมวัยที่จะได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนระดับปฐมวัย ชาย - หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2549 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการจับสลาก 1 ห้องเรียนแล้วประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยห้องที่สุ่ม โดยใช้แบบประเมินทักษะทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วคัดเลือกเด็กที่มีคะแนนทักษะทางสังคม 15 อันดับสุดท้ายกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้การวิจัย

2.1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่

- 2.1.1. แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
- 2.1.2. แบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

2.2. การสร้างแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการรับรู้สังคมศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ จากคู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ ของ ดร.กฤษยา ดันติผลาชีวะ (2547)

2.2.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคม

2.2.3 ศึกษาหลักสูตรและคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546

2.2.4 ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 2 ของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม)

2.2.5 กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้จากแผนการจัดประสบการณ์ ชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 8 เรื่อง แต่ละเรื่องจำแนกเป็นหัวข้อการเรียนรู้ 3 เรื่อง เพื่อการเรียนรู้ที่มีต่อการรับรู้ทางทักษะสังคมของเด็กปฐมวัย ได้แก่

1. ธรรมชาติรอบตัว เรื่อง น้ำ ดิน และอากาศ
2. การอยู่ร่วมกัน เรื่อง การแบ่งปัน การอดทน และการซื่อสัตย์
3. อาชีพ เรื่อง ครู ตำรวจ และทหาร
4. อาชีพ เรื่อง หมอ - พยาบาล วิศวกร และบุรุษไปรษณีย์
5. อาชีพ เรื่อง แม่ค้า-พ่อค้า คนกวาดถนน และคนขับรถประจำทาง
6. การเดินทาง เรื่อง บก น้ำ และอากาศ
7. ประเทศไทย เรื่อง การเล่นเกมไทย ประเพณีไทย และวัฒนธรรมไทย
8. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน เรื่อง การทิ้งขยะให้ถูกที่ การนำของเหลือใช้

มาใช้ประโยชน์ และการดูแลสาธารณสมบัติ

2.2.6 การออกแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

1. กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน
2. กำหนดจุดประสงค์การสอน
3. กำหนดรูปแบบงานศิลปะที่เหมาะสมกับเรื่องที่เด็กเรียน
4. กำหนดขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์การเรียนรู้

ตามรูปแบบ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กระตุ้นการเรียนรู้

- ให้สิ่งเร้าที่สอดคล้องกับสาระ
- ครูตั้งคำถามให้เด็กคิดตามด้วยการสังเกตเพื่อนำไปสู่เรื่องที่เรียน

ขั้นที่ 2 กรองสู่มโนทัศน์

- กระตุ้นให้สะท้อนคิดและโยงความรู้เพื่อให้เข้าใจมากขึ้น
- ใช้คำถามให้เด็กตอบจากการคิดที่เด็กเรียนรู้

ขั้นที่ 3 พัฒนาด้วยศิลปะ

- นำความรู้สู่งานศิลปะ
- ทำงานศิลปะอิสระ

ขั้นที่ 4 สรุปสาระที่เรียนรู้

- อธิบายงานที่ทำ
- อภิปรายและสรุปสิ่งที่เรียนรู้

2.3. วิธีการหาคุณภาพแผนการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นสื่อการเรียนรู้

2.3.1 นำแผนการจัดรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ คือ รศ.ดร.กฤษยา ดันติผลาชีวะ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ โดยเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยจำนวน 2 ท่าน และเป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับศึกษาปฐมวัย จำนวน 1 ท่าน ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์สอนระดับชั้นปฐมวัยอย่างน้อย 5 ปี และจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ขั้นนำสู่ศิลปะสร้างสรรค์ ขั้นสะท้อนการรู้คิด ขั้นสรุปเพื่อการสอนและการประเมินผล เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรม ข้อคำถามสื่ออุปกรณ์ และการประเมินผลดังนี้

อาจารย์ ดร.กรวิภา สรรพกิจจำนง

หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญฟ้า รังสิยานนท์

อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

อาจารย์จิตเกษม ทองนาค อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดโดนด

2.3.2 นำแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ โดยใช้เกณฑ์ความเห็นตรงกัน 2 ใน 3 คน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ดังนี้

2.3.2.1 ปรับกิจกรรมในขั้นนำและขั้นสรุปให้สอดคล้องกับเนื้อหาในขั้นดำเนินการจัดกิจกรรม

2.3.2.2 เขียนสื่อที่ต้องใช้ให้ครบทุกแผนการสอน

2.3.3 นำแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try out) กับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2 อายุ 4-5 ปีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความชัดเจนของขั้นตอนการจัดกิจกรรมในสภาพจริง และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้น โดยกำหนดให้ทักษะทางสังคมหรือจุดประสงค์ของการเรียนรู้ตรงกับสาระการเรียนรู้และให้สอดคล้องกับรูปแบบของศิลปะสร้างสรรค์ หรือ บูรณาการ พร้อมทั้งมีข้อตกลงในการทำกิจกรรม

ตามหน่วยการสอนแตกต่างกันตามความเหมาะสม พร้อมทั้งปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับเวลาของกิจกรรมที่กำหนดไว้ เพิ่มเวลาจาก 30 นาที เป็น 45 นาที

2.3.5 นำแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างตามกำหนดการจัดกิจกรรมในการทดลอง ตาราง 4

ตาราง 4 ลักษณะกิจกรรมศิลปะ

สัปดาห์/ วัน	เรื่อง	รูปแบบศิลปะ	จุดประสงค์	ลักษณะกิจกรรมศิลปะ
1 จันทร์ พุธ ศุกร์	รวม ชาติ รอบตัว - ไร่ - ดิน	ศิลปะ บูรณาการ ศิลปะค้นหา	การช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานร่วมกับ ผู้อื่น	- การร่วมกันสร้างงานศิลปะโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน และใช้ น้ำที่กำหนดให้ 6 แก้วได้แก่ น้ำเปล่า น้ำเกลือ น้ำผสมน้ำตาล น้ำpepsi น้ำหวานแดง น้ำผลไม้ มาประกอบการทำงานศิลปะ หลังจากทำงานเสร็จ ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป - ครูนำเครื่องปั้นดินเผามาให้เด็กค้นหาความรู้เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความรู้ เรื่องดินและให้เด็กค้นหาดินที่สามารถนำมาสร้างเป็นงานศิลปะ และ ร่วมกันสร้างแจกันดินเหนียวร่วมกัน หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่ม ร่วมกันสรุป
ศุกร์	อากาศ	ศิลปะ บูรณาการ	ความรับผิดชอบใน หน้าที่	- ครูให้เด็กทำกิจกรรมลมหายใจเข้า – ออกโดยให้เด็กหายใจเข้า – ออก ประกอบเพลง และให้เด็กคิดว่าเขาจะมาทำงานศิลปะได้อย่างไร รับ อุปกรณ์เพิ่ม โดยให้แต่ละคนมีหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน หลังจากทำงาน เสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
2 จันทร์ พุธ ศุกร์	การอยู่ ร่วมกัน - การ แบ่งปัน - การ อดทน - ความ ซื่อสัตย์	ศิลปะค้นหา ศิลปะ บูรณาการ ศิลปะค้นหา	การทำงานร่วมกับ ผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่น ความรับผิดชอบใน หน้าที่	- ครูให้เด็กนำเศษวัสดุมาคนละ 1 ชนิด และนำมาสังเกตว่าเศษวัสดุต่าง ๆ เป็นอะไรบ้าง เศษกระดาษ เศษผ้า และเศษพลาสติก ครูให้แต่ละกลุ่มได้ เศษวัสดุคนละชนิดกันและให้นำเศษวัสดุมาทำงานศิลปะโดยกำหนดให้แต่ละ กลุ่มต้องมีวัสดุครบทุกชนิดเพื่อให้รู้จักแบ่งปัน หลังจากทำงานศิลปะ เสร็จ ครูนำภาพเกี่ยวกับ การแบ่งปันมาให้เด็กค้นหาและช่วยกันระบายสี ภาพให้สวยงาม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป - ให้เด็กช่วยกันสร้างหอคอยจากไม้บล็อกเพื่อเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ของการอดทนและสังเกตภาพนกสร้างรังและให้เด็กแต่ละกลุ่มสร้างรังนก โดยวัสดุที่จัดเตรียมให้ และวัสดุธรรมชาติที่เด็กช่วยกันหา หลังจากทำงาน เสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป - ครูเล่านิทานเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ และให้เด็กแต่ละกลุ่มสนทนา เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป โดยกำหนดให้ ทุกคนต้องร่วมกันสนทนาสนทนาร่วมกัน และครูนำภาพเกี่ยวกับความ ซื่อสัตย์มาให้เด็กค้นหาจากภาพสถานการณ์ต่าง ๆ และให้แต่ละคนมี หน้าที่แตกต่างกันในการทำงาน หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกัน สรุป
3 จันทร์ พุธ ศุกร์	อาชีพ - ครู - ตำรวจ - ทหาร	ศิลปะ บูรณาการ ศิลปะค้นหา ศิลปะ บูรณาการ	ความรับผิดชอบใน หน้าที่ การช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานร่วมกับ ผู้อื่น	- นักเรียนไปที่ค้นหาห้องเรียนแต่ละห้อง ทุกคนในกลุ่มวาดภาพเกี่ยวกับครู นำ ภาพมาติดและทำงานศิลปะบูรณาการโดยให้งานมีภาพวาดของทุกคนในกลุ่มลงใน แผ่นกระดาษเทา – ขาว ตกแต่งให้สวยงาม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่ม ร่วมกันสรุป - ให้นักเรียนเล่นสมมติเป็นตำรวจ เพื่อให้รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตำรวจในการ ช่วยเหลือผู้อื่นและให้เด็กทำงานศิลปะค้นหาโดยภายในกลุ่มช่วยกันหาภาพตำรวจ จากภาพอาชีพต่าง ๆ และนำมาตกแต่งต่อเติมให้สวยงาม หลังจากทำงานเสร็จให้ แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป - นำเสื้อ หมวก เข็มขัดของทหารมาให้เด็กสังเกต และนำภาพทหารมาทำงาน ศิลปะบูรณาการ โดยการจัดกองทัพในภาคทราย หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละ กลุ่มร่วมกันสรุป

ตาราง 4 (ต่อ)

สัปดาห์ หรือวัน	เรื่อง	รูปแบบ ศิลปะ	จุดประสงค์	ลักษณะกิจกรรมศิลปะ
4	อาชีพ จันทร์ - หมอ+ พยาบาล	ศิลปะ ค้นหา	การ ช่วยเหลือ ผู้อื่น	- ครูนำอุปกรณ์ของหมอมและพยาบาลใส่กล่องมาให้เด็กจับ คล้าและทายกับ เพื่อนในห้อง นำมาให้เด็กสังเกตและให้แต่ละกลุ่มเล่นสมมุติเรื่องหมอมและ พยาบาลในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เด็กทำงานศิลปะค้นหาภาพอุปกรณ์เครื่องใช้ ของหมอมและพยาบาล จากภาพอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ หลังจากทำงานเสร็จให้ แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
พุธ	- วิศวกร	ศิลปะ บูรณาการ	ความรับ ผิดชอบใน หน้าที่	- ครูวาดภาพ(วิศวกร)จากเส้นที่ละเส้นให้เด็กทายนภาพวิศวกรมาให้เด็กดู ถามสนทนาเกี่ยวกับภาพและให้เด็กนำวัสดุเหลือใช้มาคนละ 1 ชิ้นรับอุปกรณ์ เพิ่มเพื่อนำมาสร้างงานศิลปะบูรณาการเป็นสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ตามจินตนาการใน กลุ่ม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
ศุกร์	- บุรุษ ไปรษณีย์	ศิลปะ ค้นหา	การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น	- ครูนำซองจดหมาย พัดสดู ฯลฯ มาให้เด็กสังเกตสนทนาเกี่ยวกับของต่าง ๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง นำมาภาพบุรุษไปรษณีย์มาให้เด็กสังเกตสนทนาและตอบ คำถาม และให้แต่ละกลุ่มทำงานศิลปะค้นหาภาพบุรุษไปรษณีย์จากภาพอาชีพ ต่าง ๆ เป็นกลุ่ม และนำภาพที่ค้นหามาปะติดต่อเติมให้สวยงาม หลังจากทำงาน เสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
5	อาชีพ จันทร์ - แม่ค้า+ พ่อค้า	ศิลปะ บูรณาการ	การทำงาน เป็นกลุ่ม	- ครูและเด็กเล่นเกมขายแดงไม้ สนทนาถึงพ่อค้าและแม่ค้า นำภาพแม่ค้าและ พ่อค้ามาให้เด็กสังเกตสนทนาและตอบคำถามและทำงานศิลปะบูรณาการโดย การร่วมกันสร้างตลาดจากเศษวัสดุร่วมกันเป็นกลุ่ม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละ กลุ่มร่วมกันสรุป
พุธ	- คนกวาด ถนน	ศิลปะ ค้นหา	ช่วยเหลือ ผู้อื่น	- ครูนำอุปกรณ์ของคนกวาดถนนให้เด็กสังเกตและสนทนาภาพคนกวาดถนน มาให้เด็กสนทนาและตอบคำถามเกี่ยวกับและร่วมกันทำงานศิลปะค้นหา อุปกรณ์ของคนกวาดถนนเป็นกลุ่มร่วมกัน ระบายสีตกแต่งภาพให้สวยงาม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
ศุกร์	-คนขับรถ ประจำ ทาง	ศิลปะ บูรณาการ	มีความ รับผิดชอบใน หน้าที่	- ครูให้เด็กแบ่งหน้าที่กันเพื่อเล่นสมมุติเป็นคนขับรถประจำทาง ผู้โดยสารจาก สถานที่ต่าง ๆ กระเป๋ารถเมล์ ตีรถจราจร นำเด็กไปทัศนศึกษาที่ท่ารถเมล์ และสร้างผลงานเป็นกลุ่มโดยใช้ศิลปะบูรณาการโดยมีข้อตกลงว่าจะต้องให้ภาพ รถเมล์สามารถตั้งอยู่ได้จะใช้วิธีใดก็ได้ หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกัน สรุป
6	การ จันทร์ เดินทาง - บก	ศิลปะ ค้นหา	การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น	- นำภาพการจราจรทางบกให้เด็กสังเกตสนทนาและไปทัศนศึกษาที่บริเวณถนน หน้าโรงเรียน สังเกตการเดินทางทางบก ตามคำถามและสนทนาเกี่ยวกับการ เดินทางทางบก และจับกลุ่มทำงานสร้างงานศิลปะค้นหายานพาหนะทางบกจาก ยานพาหนะชนิดต่าง ๆ และตกแต่งให้สวยงาม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละ กลุ่มร่วมกันสรุป
พุธ	- น้ำ	ศิลปะ บูรณาการ	ความรับผิด ชอบใน หน้าที่	- ครูและเด็กร้องเพลงเรือท่าทางประกอบเรือจำลองมาให้ดูสังเกตสนทนา และตอบคำถามเกี่ยวกับเรือจำลองและนำเอาเรือจำลองมาทำงานศิลปะบูรณา การลงในกระดาษเทา - ขาว และจากวัสดุเหลือใช้ในแต่ละกลุ่มโดยมอบหมาย หน้าที่แต่ละคนในการทำงานกลุ่ม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
ศุกร์	- อากาศ	ศิลปะ ค้นหา	การ ช่วยเหลือ ผู้อื่น	- ครูแจกกระดาษคนละแผ่นให้เด็กพับจรวดและแบ่งเด็กออกเป็น 2 ฝ่าย เล่นร่อน จรวดมีข้อตกลงว่าไม่ให้ยับตัวออกจากเขตไปเก็บจรวดเอง ให้คิดหาวิธีที่จรวด จะกลับมาหาตนเองโดยที่ตนเองไม่เคลื่อนย้ายที่และทำงานศิลปะค้นหาภาพ ยานพาหนะทางอากาศร่วมกันตกแต่งยานพาหนะของกลุ่มตัวเองให้สวยงาม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป

ตาราง 4 (ต่อ)

สัปดาห์/ วัน	เรื่อง	รูปแบบ ศิลปะ	จุดประสงค์	ลักษณะกิจกรรมศิลปะ
7 จันทร์	ประเทศ ไทย - การเล่น แบบไทย	ศิลปะ บูรณาการ	การ ช่วยเหลือ ผู้อื่น	- นำผ้าเช็ดหน้ามาให้เด็กสังเกตและสนทนาว่านี่คืออะไร พาเด็กเล่น การละเล่นมอญช้อนผ้า สนทนาเกี่ยวกับการเล่นแบบไทยแบบอื่นๆ แบ่งกลุ่มทำงานศิลปะบูรณาการโดยใช้ผ้าเช็ดหน้า สีน้ำ เศษวัสดุอื่น ๆ มา ทำงานโดยมีข้อตกลงว่าให้ใช้มือเดียวในการทำงานกลุ่มร่วมกัน หลังจาก ทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
พุธ	-ประเพณี ไทย	ศิลปะ ค้นหา	การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น	- ครูนำขัน แบ่งน้ำ ดอกไม้ อุปกรณ์ในการเล่นสงกรานต์มาให้เด็กสังเกต นำภาพการเล่นสงกรานต์มาให้เด็กสังเกต สนทนาและตอบคำถาม ครูบอก เด็กว่าเป็นประเพณีสงกรานต์ และความหมายของประเพณีให้เด็กทราบ สนทนาเกี่ยวกับประเพณีไทยอื่น ๆ เช่น ลอยกระทง แห่เทียนพรรษา ให้ เด็กทำงานศิลปะค้นหาภาพประเพณีไทยจากประเพณีไทยและประเพณี ต่างประเทศ หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
ศุกร์	-วัฒนธรรม ไทย	ศิลปะ บูรณาการ	ความรับผิดชอบ ใน หน้าที่	- นักเรียนร้องเพลงสวัสดีพร้อมทำท่าทางประกอบและดูCD การไหว้แบบ ไทยและทำตามสนทนาเกี่ยวกับการไหว้แบบไทย และนำภาพการไหว้มา ทำงานศิลปะบูรณาการจากเศษวัสดุที่เด็กเตรียมมาโดยทำงานเป็นกลุ่มตม แต่งงานของกลุ่มตนเองให้สวยงาม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่ม ร่วมกันสรุป
8 จันทร์	การ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ในชุมชน - การทิ้ง ขยะให้ถูก ที่	ศิลปะค้นหา	ความรับผิดชอบ ใน หน้าที่	- เด็กนำขนมผลไม้มาสังเกตลักษณะสิ่งที่ห่อหุ้มของขนมผลไม้ ครูนำถัง 2 ใบสีเหลืองและสีเขียวให้เด็กสังเกตและสนทนาเกี่ยวกับถัง 2 ใบ ครู กำหนดว่าให้ถังสีเขียวเป็นถังขยะสำหรับทิ้งขยะสด ถังสีเหลืองสำหรับทิ้ง ขยะแห้ง สนทนาเกี่ยวกับการทิ้งขยะรับประทานครบถ้วนและทิ้งขยะโดยให้ แยกขยะเปียกขยะแห้ง หลังจากนั้นทำงานศิลปะค้นหาจากนิตยสารโดย การหาภาพและแยกว่าภาพใดคือขยะเปียกขยะแห้งนำมาติดลงบน กระดาษขาว - เทา ในกลุ่มของตนของคนให้ถูกต้อง หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
พุธ	- การนำ ของเหลือ ใช้มาใช้ ประโยชน์	ศิลปะ บูรณาการ	การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น	- เด็กนำเศษวัสดุเหลือใช้มาคนละชิ้น นำมารวมที่กลางห้องและแยก ประเภทของเหลือใช้สนทนาเกี่ยวกับวัสดุเหลือใช้ว่าวัสดุมาจากไหน มีที่ ประเภทและนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้หรือไม่อย่างไร ถ้าทุกคนใช้แต่ ของใหม่จะเป็นอย่างไร นำเอาเศษวัสดุของตนเองไปที่กลุ่มและสนทนา เกี่ยวกับเศษวัสดุภายในกลุ่มของตนคิดนำเอาเศษวัสดุมาประดิษฐ์เป็น สิ่งของไม่ให้อ้ากับกลุ่มอื่น ทำงานศิลปะบูรณาการโดยทำงานเป็นกลุ่ม หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุป
ศุกร์	- การดูแล สาธารณสุข สมบัติ	ศิลปะ ค้นหา	การ ช่วยเหลือ ผู้อื่น	- ครูและเด็กร้องเพลงเก็บของเล่น และสนทนาเกี่ยวกับเพลง ให้แต่ละกลุ่ม เลือกของเล่นมา 1 ตะกร้าและให้เด็กเล่นและเก็บของเล่นหลังจากที่ครูร้อง เพลงเก็บของเล่นให้เด็กเก็บของเล่นเข้าที่สนทนาเกี่ยวกับการเก็บของเล่น ครูบอกว่าสิ่งที่ทุกคนเล่นร่วมกันใช้ด้วยกันเรียกว่าสาธารณสุขสมบัติ ให้เด็ก บอกสิ่งที่เป็นสาธารณสุขสมบัติชนิดต่าง ๆ ให้เด็กทำงานศิลปะค้นหาโดยการ เลือกภาพสาธารณสุขสมบัติคนละ 1 ภาพ ระบายสีโดยนั่งเป็นวงกลม ให้ ช่วยกันระบายสีโดยมีข้อตกลงว่าเมื่อครูเป่านกหวีดให้แต่ละคนส่งภาพของ ตนเองไปทางขวามือให้เพื่อนช่วยระบายสี และตนเองก็รับภาพจากเพื่อน ด้านซ้ายมือมาช่วยระบายสี ทำซ้ำ ๆ ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะระบายสีภาพ เสร็จ สนทนาสรุปเกี่ยวกับการทำงานในครั้งนี้

2.4. การสร้างแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

แบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบทดสอบให้เด็กได้ลงมือกระทำจริงอุปกรณ์ในการทดสอบ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างแบบประเมินทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

2.4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 ทฤษฎีรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

1.2 เทคนิคการสร้างแบบประเมิน ศึกษาแบบประเมินวัดทักษะทางสังคมสร้างขึ้น เช่น งานวิจัยของ จิตทวารวณ เดือนฉาย (2541) สรรพมงคล จันทร์ตั้ง (2544) วัลนา ทรจักษ์ (2544) อำพรวรรณ เนียมคำ (2545) ขวัญนุช บุญย่อง (2546) สายพิณ พัชรพร (2544) นำแนวทางมาปรับปรุงให้และสร้างเพิ่มเติมแบบประเมินทักษะพื้นฐานทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย แต่ละข้อมี 3 ตัวเลือก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน รวมข้อสอบทั้งหมด 15 ข้อ มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่น จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 ความรับผิดชอบในหน้าที่ จำนวน 5 ข้อ

2.4.2 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

1 คะแนน หมายถึง เด็กตอบได้ถูกต้อง

0 คะแนน หมายถึง เด็กตอบผิดหรือไม่ตอบ

2.4.3 สร้างคู่มือแนะนำในการใช้แบบประเมินทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย

2.5. วิธีการหาคุณภาพของแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

2.5.1. นำแบบประเมินทักษะทางสังคมไปพบผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและความสอดคล้องกับจุดประสงค์ จำนวน 3 ท่าน โดยเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย จำนวน 2 ท่าน และอาจารย์ผู้สอนระดับชั้นอนุบาล จำนวน 3 ท่าน ดังนี้

อาจารย์ ดร.กรวิภา สรรพกิจจำนง หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อาจารย์ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ อาจารย์ประจำโปรแกรมภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

อาจารย์ธนธร เจริญราช อาจารย์พิเศษสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จฯ โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จฯ

2.5.2. นำแบบประเมินทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 2 ใน 3 ท่าน

2.5.3. หาคความเที่ยงตรงของแบบประเมิน โดยนำแบบทดสอบทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ลงความเห็นและให้คะแนนดังนี้

- +1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าสอดคล้อง
- 0 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าไม่แน่ใจ
- 1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง

แล้วนำแบบประเมินแล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับพฤติกรรม IOC เท่ากับ .50 ขึ้นไป จึงถือว่าใช้ได้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543: 117) ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับพฤติกรรม IOC เท่ากับ 0.67 - 1.00

2.5.4. ปรับปรุงแบบประเมินทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยเกณฑ์พิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 2 ใน 3 คน พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับแบบทดสอบทั้งหมด โดยให้มีการแก้ไข ดังนี้

- ปรับปรุงภาพประกอบให้ขนาดใหญ่ชัดเจน และสอดคล้องกับข้อความ
- ปรับปรุงการภาษาในการใช้คำถามแต่ละข้อให้มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย
- เพิ่มเติมคำถามโดยให้ตอบเหตุผลในการตอบข้อความนั้น ๆ

และนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุ 4-5 ปี โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหงฝ่ายประถม ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คนเพื่อหาคุณภาพของแบบประเมินทักษะพื้นฐานทางสังคมศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

2.5.5. นำแบบบทประเมินทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยที่ผ่านการทดลองใช้มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ คือ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิด 0 คะแนน แล้ววิเคราะห์แบบประเมินรายข้อ เพื่อหาความยากง่าย (P) ระหว่าง 0.03 - 0.60 และหาค่าอำนาจจำแนก (r) ที่ระดับ 0.20 - 0.56 โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบประเมินพื้นฐานการรับรู้ทางสังคมศึกษาที่มีค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการทดลอง 15 ข้อ

2.5.5. นำแบบประเมินทักษะพื้นฐานทางสังคมศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีของ คูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) จากสูตร KR20 (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2538:198) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ = 0.98

2.5.6. นำแบบประเมินทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. แบบแผนการทดลองและวิธีการทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest Posttest Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543: 60). ตามตาราง ดังนี้

ตาราง 6 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ทดลอง	T ₁	X	T ₂

เมื่อ T₁ แทนการทดลองก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
 X แทนการดำเนินการรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
 T₂ แทนการทดลองหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

ขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า

ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ได้แก่
 จันทร์ พุธ ศุกร์ เวลา 10.00 – 10.45 น. วันละ 45 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขอความร่วมมือจากผู้บริหารและชี้แจงให้ครูประจำชั้นทราบรูปแบบงานวิจัย
2. ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มทดลองเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ และประเมิน
 ทักษะสังคมของเด็กปฐมวัย (Pretest) ก่อนทดลอง
3. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
4. ผู้ทำการประเมินทักษะสังคมของเด็กปฐมวัย (Posttest) หลังเสร็จสิ้นการทดลอง
5. วิเคราะห์ข้อมูลสถิติ และสรุปผลการทดลอง

การสร้างแผนการจัดกิจกรรม

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการประเมินทักษะพื้นฐานสังคมศึกษาของเด็กปฐมวัย (Pretest) ก่อนทดลอง
2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ด้วยการจัดศิลปะ สร้างสรรค์เพื่อ
 การเรียนรู้ใช้เวลาทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน จัดกิจกรรมใน วันจันทร์ วันพุธ วันศุกร์ วัน
 ละ 45 นาที รวม 24 ครั้ง ทำการทดลองในช่วงเวลา 10.00-10.45 น. ผู้วิจัยดำเนินการกิจกรรมตาม
 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมตามวัน และเวลาดังนี้

ตาราง 5 กำหนดการจัดกิจกรรมการสอนในการทดลอง

สัปดาห์ที่	วัน	สาระการเรียนรู้ เวลา 10.00-10.45 น.	กระบวนการเรียนการสอน			รูปแบบศิลปะ ประจำวัน
			การช่วยเหลือ ผู้อื่น	การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น	รับผิดชอบ ในหน้าที่	
1	จ. พ. ศ.	ธรรมชาติรอบตัว - น้ำ - ดิน - อากาศ	/	/	/	- ศิลปะบูรณาการ - ศิลปะค้นหา - ศิลปะบูรณาการ
2	จ. พ. ศ.	การอยู่ร่วมกัน - การแบ่งปัน - การอดทน - ความซื่อสัตย์	/	/	/	- ศิลปะค้นหา - ศิลปะบูรณาการ - ศิลปะค้นหา
3	จ. พ. ศ.	อาชีพ - ครู - ตำรวจ - ทหาร	/	/	/	- ศิลปะบูรณาการ - ศิลปะค้นหา - ศิลปะบูรณาการ
4	จ. พ. ศ.	อาชีพ - หมอ+พยาบาล - วิศวกร - บรู๊ชไปรษณีย์	/	/	/	- ศิลปะค้นหา - ศิลปะบูรณาการ - ศิลปะค้นหา
5	จ. พ. ศ.	อาชีพ - แม่ค้า+พ่อค้า - คนกวาดถนน - คนขับรถประจำทาง	/	/	/	- ศิลปะบูรณาการ - ศิลปะค้นหา - ศิลปะบูรณาการ
6	จ. พ. ศ.	การเดินทาง - บก - น้ำ - อากาศ	/	/	/	- ศิลปะค้นหา - ศิลปะบูรณาการ - ศิลปะค้นหา
7	จ. พ. ศ.	ประเทศไทย - การเล่นแบบไทย - ประเพณีไทย - วัฒนธรรมไทย	/	/	/	- ศิลปะบูรณาการ - ศิลปะค้นหา - ศิลปะบูรณาการ
8	จ. พ. ศ.	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน ชุมชน - การทิ้งขยะให้ถูกที่ - การนำของเหลือใช้มาใช้ ประโยชน์ - การดูแลสาธารณสมบัติ	/	/	/	- ศิลปะค้นหา - ศิลปะบูรณาการ - ศิลปะค้นหา

หมายเหตุ / หมายถึง ทักษะหลักที่สัมพันธ์กับจุดประสงค์เรื่องย่อยที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. เมื่อดำเนินการทดลองครบ 8 สัปดาห์ ผู้วิจัยทำการทดสอบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย (Posttest) หลังเสร็จสิ้นการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบชุดเดียวกับที่ใช้ทดสอบครั้งก่อนทดลอง

4. นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยมาตรวจให้คะแนนและนำไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐานเพื่อหาระดับพัฒนาการของทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ จำแนกรายด้าน โดยนำข้อมูลไปหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการรับรู้สังคมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ โดยใช้ค่าแจกแจง t – test แบบ Dependent Samples

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษารุ่นนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. หาค่าเฉลี่ย
2. หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ เพื่อศึกษาพัฒนาทักษะสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้ค่าแจกแจง t – test แบบ Dependent Samples

1. สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 หาค่าความเที่ยงตรงแบบประเมิน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์โดยคำนวณจากสูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 117)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดย IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์
 $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาค่าความยาก (Difficulty) ของแบบทดสอบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยคำนวณจากสูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 129) ดังนี้

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ P หมายถึง ค่าความยากของแบบทดสอบแต่ละข้อ
 R หมายถึง จำนวนคนที่ทำข้อสอบนั้นถูก
 N หมายถึง จำนวนคนที่ทำนั้นทั้งหมด

1.3 หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบทดสอบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 130) ดังนี้

$$D = \frac{R_U - R_L}{\frac{N}{2}}$$

เมื่อ D คือ อำนาจจำแนก
 R_U คือ จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มเก่ง
 R_L คือ จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มอ่อน
 N คือ จำนวนนักเรียนในกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อนรวมกัน

1.4 หาค่าเชื่อมั่นของแบบทดสอบทักษะพื้นฐานทางสังคมศึกษา ของเด็กปฐมวัยโดยใช้วิธีของ คูเดอร์ - ริชาร์ดสัน (Kuder - Richardson) จากสูตร KR20 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 123) ดังนี้

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ r_{tt} แทน ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
 n แทน จำนวนข้อของแบบสอบถามทั้งหมด
 P แทน สัดส่วนของนักเรียนที่ทำได้ในข้อหนึ่งๆ
 S_t^2 แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.1 หาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ ; และอังคณา สายยศ. 2538:73) ดังนี้

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$$

โดยที่	\bar{x}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
	$\sum x$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยคำนวณจากสูตร

$$S.D = \sqrt{\frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum x^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$(\sum x)^2$	แทน	ผลรวมของกำลังสองของคะแนนนักเรียนแต่ละคนในกลุ่มตัวอย่าง

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อการเรียนรู้ โดยใช้ค่าแจกแจง t แบบ Dependent Samples (ล้วน สายยศ ; และอังคณา สายยศ. 2538:104) ดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
	D	แทน	ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
	N	แทน	จำนวนคู่ของคะแนนหรือจำนวนนักเรียน
	$\sum D^2$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของผลต่างของคะแนนก่อนและหลัง

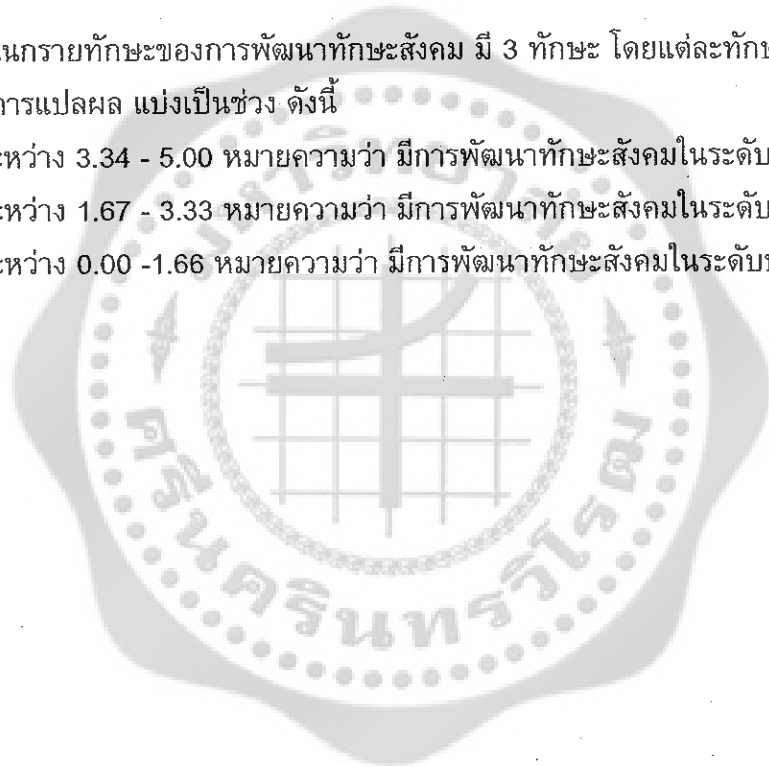
4. การแปลผลระดับทักษะพื้นฐานการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย

การแปลผลการเรียนรู้ทักษะสังคมของเด็กปฐมวัยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาทักษะสังคมของเด็กปฐมวัย 3 ทักษะ คือ การช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานเป็นกลุ่ม และการมีความรับผิดชอบในหน้าที่ กำหนดการแปลผลโดยรวม และรายทักษะ ดังนี้

ภาพรวมของการพัฒนาทักษะสังคมศึกษา คะแนนเต็ม 15 คะแนน เกณฑ์แปลผล ดังนี้
คะแนนระหว่าง 11.67 - 15.00 หมายความว่า มีการพัฒนาทักษะสังคมในระดับดี
คะแนนระหว่าง 08.34 - 11.66 หมายความว่า มีการพัฒนาทักษะสังคมในระดับพอใช้
คะแนนระหว่าง 5.00 - 08.33 หมายความว่า มีการพัฒนาทักษะสังคมในระดับควรปรับปรุง

จำแนกรายทักษะของการพัฒนาทักษะสังคม มี 3 ทักษะ โดยแต่ละทักษะมีคะแนนเต็ม 5 คะแนน เกณฑ์การแปลผล แบ่งเป็นช่วง ดังนี้

คะแนนระหว่าง 3.34 - 5.00 หมายความว่า มีการพัฒนาทักษะสังคมในระดับดี
คะแนนระหว่าง 1.67 - 3.33 หมายความว่า มีการพัฒนาทักษะสังคมในระดับพอใช้
คะแนนระหว่าง 0.00 - 1.66 หมายความว่า มีการพัฒนาทักษะสังคมในระดับปรับปรุง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง และการแปลความหมาย จากการวิเคราะห์ข้อมูล เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้ใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ ดังนี้

- N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
- \bar{x} แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย
- S.D. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
- t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
- * แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยรวม ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย จำแนกรายทักษะ 3 ทักษะ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยรวม ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ โดยใช้เกณฑ์การแปลผล ระดับการพัฒนาของการรับรู้ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ปรากฏผลดังตาราง 7

ตาราง 7 เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยรวม ก่อนและหลังการทดลอง

ทักษะทางสังคม	N	\bar{x}	S.D	ระดับ	t
ก่อนการทดลอง	15	6.87	2.17	ควรปรับปรุง	
หลังการทดลอง	15	11.67	1.72	ดี	6.68*

จากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า ก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยรวม อยู่ระดับควรปรับปรุง แต่หลังจากการทดลองสูงขึ้นอยู่ที่ระดับดี และการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย จำแนกรายทักษะ 3 ทักษะ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ โดยใช้เกณฑ์การแปลผล ระดับการพัฒนาของการรับรู้ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ปรากฏผลดังตาราง 8

ตาราง 8 เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย จำแนกรายทักษะ ก่อนและหลังการทดลอง

ทักษะทางสังคม	N	\bar{x}	S.D	ระดับ	t
ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น					
ก่อนการทดลอง	15	2.41	1.24	พอใช้	
หลังการทดลอง	15	3.86	0.63	ดี	4.58*
ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น					
ก่อนการทดลอง	15	2.13	1.25	พอใช้	
หลังการทดลอง	15	3.47	1.19	ดี	3.16*
ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่					
ก่อนการทดลอง	15	2.33	1.50	พอใช้	
หลังการทดลอง	15	4.33	0.49	ดี	5.12*

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นว่า ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยเมื่อจำแนกทักษะทางสังคมรายด้านก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทั้ง ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น ทักษะการรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะความรับผิดชอบในหน้าที่ จากเกณฑ์อยู่ที่ระดับพอใช้ แต่หลังจากการทดลองสูงขึ้นอยู่ที่ระดับดี และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองที่มุ่งศึกษาการรับรู้ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยได้ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและปลูกฝังการรับรู้ทักษะทางสังคมให้แก่เด็กอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

สมมติฐานของงานวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมใช้ศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้มีการพัฒนาทักษะทางสังคมก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนระดับปฐมวัย ชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการจับฉลาก 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน โดยคัดเลือกเด็กที่มีคะแนนทักษะทางสังคมใน 15 อันดับสุดท้ายกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง ด้วยการใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนา

เครื่องมือที่ใช้ศึกษาค้นคว้า

1. แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
2. แบบประเมินทักษะพื้นฐานทางสังคมของเด็กปฐมวัย จำนวน 15 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.98

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ได้แก่ จันทร์ พุธ ศุกร์ เวลา 10.00 – 10.45 น. วันละ 45 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้งโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนในการทำวิจัย
2. ชี้แจงให้ครูประจำชั้นทราบรูปแบบงานวิจัยและขอความร่วมมือในการทำงาน
3. สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์
4. ทดสอบเด็กกลุ่มทดลองก่อนการทดลองด้วยแบบประเมินทักษะการรับรู้ทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
5. ผู้วิจัยทำหน้าที่สอนเด็กกลุ่มทดลอง ด้วยแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
6. หลังการทดลองผู้วิจัยทำการทดสอบเด็กกลุ่มทดลองด้วยแบบประเมินทักษะการรับรู้ทางสังคม ชุดเดียวกันที่ได้ทดสอบก่อนการทดลองอีกครั้งหนึ่ง
- 7 วิเคราะห์ข้อมูลสถิติ และสรุปผลการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการดังนี้

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบการพัฒนาการรับรู้ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยใช้ t – test แบบ Dependent Samples

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย หลังผ่านกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้แล้วมีทักษะพื้นฐานทางสังคมโดยรวมและจำแนกรายทักษะมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง

อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจากการค้นคว้าพบว่า สอดคล้องกับสมมุติฐานโดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมใช้ศิลปะสร้างสรรค์เป็นสื่อในการเรียนรู้ มีระดับการเรียนรู้ทักษะทางสังคมศึกษาของเด็กปฐมวัยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. การที่ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบก่อนการทดลอง สามารถอภิปรายได้ว่า เกิดจากการใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้โดยความหมายและขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

1.1 ชั้นกระดานการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง การกระตุ้นให้เด็กสะท้อนคิดด้วยการโยงข้อความรู้ที่เด็กเคยเรียนมา กับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ เพื่อให้เด็กขยายความรู้ ความเข้าใจให้มากขึ้น ใช้คำถามให้เด็กตอบคำถามจากมโนทัศน์ของเด็กที่เกิดจากการเรียนรู้ของเด็กเองสอดคล้องกับ แบบดูรา (1977 : 22-27) กล่าวไว้ว่า ครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เด็กเกิดพฤติกรรมการร่วมมือได้ โดยเริ่มจากการให้อิสระในการพูดคุย และแสดงความคิดเห็นของตนเองภายในข้อตกลงของการสนทนา ให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน โดยเด็กและครูไม่มีการเข้าไปแทรกแซงในขณะที่เด็กแต่ละคนกำลังพูด ยกเว้นเมื่อเห็นว่าเด็กสะดุด หยุดไม่พูดต่อ ครูจะกระตุ้นเด็กด้วยคำถามที่เตรียมไว้ ซึ่งคำถามของครูมีความหมายต่อการเรียนรู้ โดยสาระที่นำมาเรียนเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กที่คุ้นเคย เช่น อาชีพ การคมนาคม ซึ่งสอดคล้องกับวันเพ็ญ วรรณโกมล (2545: 5-6) ได้กล่าวถึงเป้าหมายในวิชาสังคมไว้ข้อหนึ่งว่าเป็นกระบวนการถ่ายทอดมรดกทางสังคม (Socialization) กล่าวคือ ต้องการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางสังคม ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์ การจัดระบบขององค์กรต่างๆ และวิธีการเรียนโดยการสรุปการเรียนรู้ทุกครั้งจะต้องมีครูเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อตัวหนึ่งที่ทำให้เด็กได้เกิดมโนทัศน์ที่ถูกต้อง

1.2 ชั้นกรองล้อมโนทัศน์ เป็น การกระตุ้นให้เด็กสะท้อนคิดด้วยการโยงข้อความรู้ที่เด็กเคยเรียนมา กับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับ วีรพงศ์ บุญประจักษ์ (2545) ที่ว่า เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงของสังคมทางกายภาพ เกี่ยวกับสิ่งที่อยู่รอบตัว และสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ออซูเบล (Ausubel) ที่ว่า การสอนแบบค้นพบเป็นการสร้างมโนทัศน์ที่ง่ายไปหายาก โดยเกิดจากการนำความรู้เก่ามาสัมพันธ์กับความรู้ใหม่ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เด็กค้นพบ (Abruscato.2000:22) การใช้คำถามให้เด็กตอบคำถามจากมโนทัศน์ของเด็กที่เกิดจากการเรียนรู้ของเด็กเองและขยายเป็นการเข้าใจมโนทัศน์ที่ยากยิ่งขึ้นในการทดลองในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการถาม ถามให้เด็กตอบจากการคิดเกี่ยวกับสิ่งเร้าที่สอดคล้อง

กับการเรียนรู้ เช่น ถ้ามเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนโดยเฉพาะสาระเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกัน ประเทศ และ อาชีพต่าง ๆ ในขั้นนี้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับครู ได้สื่อสารตอบโต้สื่อสารกับครูโดยครูเป็นผู้กระตุ้นให้ เด็กคิดคล้ายในขั้นที่ 1 จึงยังไม่เกิดทักษะทางสังคมที่ชัดเจน

1.3 ขั้น พัฒนาด้วยกิจกรรมศิลปะ ในขั้นนี้ผู้วิจัยเน้นให้เด็กทำงานกลุ่ม ลักษณะ ของกิจกรรมศิลปะบูรณาการก่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือกัน และรู้จักหน้าที่รับผิดชอบใน ตนเอง เช่น กิจกรรมตามหน่วยที่ 5 เรื่อง อาชีพคนขับรถประจำทาง เนื่องจากกิจกรรมนี้เด็กได้สร้าง ผลงานโดยมีภาพรถประจำทางให้กลุ่มละ 1 ภาพ และมีข้อตกลงว่าให้เด็กทำภาพรถประจำทางให้ตั้ง ได้เป็นลักษณะสามมิติ เด็กจะเริ่มคิดช่วยกันว่าจะทำอย่างไรให้รถเมล์ตั้งได้และไม่ล้ม ก็จะเกิดการ วางแผนเป็นกลุ่ม การแสดงความคิดเห็นเช่น โดยมีสื่อเพิ่มคือเชือก กาวมาใส่ เศษกระดาษนิยสาร แกนกระดาษทิชชู เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน รู้จักรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ฟังการแนะนำ การทำ ตามคำแนะนำ การริเริ่มทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงการทำตามเพื่อขออย่างมีจุดมุ่งหมาย ในกรณีนี้ กลุ่มแรกเด็กจะให้เพื่อนช่วยจับรถเมล์ไว้จนกว่ากาวจะแห้ง กลุ่มที่ 2 เด็กใช้เชือกมัดรถเมล์สองด้าน และให้เพื่อนช่วยจับรถเมล์และเอากาวมาติดเชือกทั้งสองด้านเพื่อให้รถทรงตัวอยู่ได้ กลุ่มที่ 3 ใช้วิธี ช่วยกันเอากระดาษติดกาวด้านข้างภาพให้ภาพตั้งตรง และช่วยกันจัดให้รถเมล์ตั้งตรง ซึ่งแต่ละกลุ่ม ก็มีวิธีการที่แตกต่างกันออกไปทำให้งานกลุ่มเสร็จสมบูรณ์ตามข้อตกลง โดยจะเห็นได้ว่าเด็กได้ทำ กฎระเบียบของกลุ่ม และรู้จักทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี ส่วนศิลปะค้นหาเด็กได้ ร่วมกันหาข้อความรู้จากงานศิลปะโดยสังเกตจากสื่องานศิลปะ สื่อของจริง สื่อนอกสถานที่ และ ช่วยกันสนทนา อภิปรายโต้แย้ง ถึงสื่อชนิดต่าง ๆ เพื่อหาข้อความรู้ตามจุดประสงค์ เช่น หน่วยที่ 4 เรื่อง อาชีพ หมอและพยาบาล เด็กได้ช่วยกันค้นหาภาพวัสดุอุปกรณ์ที่หมอและพยาบาลนำมาใน การทำงาน และช่วยกันติดลงบนผลงานโดยแบ่งครึ่งกระดาษภาพเทา - ขาว นำภาพที่ใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่หมอและพยาบาลใช้มาติดลงในกระดาษด้านขาวมือและภาพที่ไม่ใช่อุปกรณ์ที่หมอและ พยาบาลติดลงบนกระดาษด้านซ้ายมือ ในขั้นนี้เอง การที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ ได้ค้นหาและเลือกภาพ ที่คิดว่าถูกต้องร่วมกัน และนำภาพเหล่านั้นมาสนทนาและเปรียบเทียบกัน ช่วยกันหาภาพที่ถูกต้อง ติดลงในงานของกลุ่มตน จึงเกิดทักษะทางสังคมขึ้น (Hurlock. 1978: 228) การทำงานเป็นกลุ่มจะมี กฎกติกาของการทำงานศิลปะบูรณาการและศิลปะค้นหาตามที่กลุ่มตกลงกันไว้ หรือกำหนดตาม ชั้นตอนต่าง ๆ ทำให้เด็กได้ฝึกทำตามข้อตกลง ทำให้เด็กได้มีประสบการณ์ ฝึกการรับผิดชอบ การ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้ที่ปฏิบัติตามได้ถูกต้องจะได้รับการยอมรับจากเพื่อน ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เด็ก ทราบว่าพฤติกรรมใดเหมาะสมเมื่ออยู่ในกลุ่ม สอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2537: 203) ที่กล่าวว่า การที่เด็กได้ทำงานร่วมกัน ย่อมเป็นการหล่อหลอมความคิดร่วมกัน รู้จักเคารพนับถือกัน รู้จักผ่อน สั้นผ่อนยาวให้กัน รู้จักเสียสละให้กัน ไม่รบกววนเบียดเบียนผู้อื่น จึงจะเป็นห้องเรียนที่พัฒนา พฤติกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 การสรุปและนำเสนอสรุปสาระสำคัญที่เรียนรู้ ผู้วิจัยได้ให้เด็กได้สรุปร่วมกัน ภายในกลุ่มแล้วจึงออกมารายงานหน้าชั้นเรียน และในขั้นตอนนี้เองทำให้ได้เด็กได้มีทักษะทางสังคม มีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในกลุ่ม รู้จักออกความคิดเห็น เกิดการโต้ตอบ อภิปราย สนทนาถึง

ข้อความรู้ที่ตนได้เรียนมา สิ่งที่อยู่ในประสบการณ์ และสิ่งที่สนใจ ตามจุดประสงค์ในการเรียนรู้ ร่วมกันหาข้อสรุปในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เกิดมโนทัศน์เดียวกัน เช่น กิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ที่ 7 หน่วยประเทศไทย เรื่อง ประเพณีไทย เด็กจะสนทนาเกี่ยวกับประเพณีไทย และประเพณี ต่างประเทศ และแยกภาพประเพณีไทย และต่างประเทศ ตามกำหนดในศิลปะค้นหา แต่ละกลุ่มมี การสนทนาเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับประเพณีไทย และต่างประเทศว่าแต่ละภาพควรอยู่ในด้านใดของ กระดาษ เมื่อสรุปภายในกลุ่มแล้ว ต้องมาสรุปข้อความรู้หน้าชั้นเรียนอีกครั้งเพื่อดูความเข้าใจของ เด็กในกลุ่ม ในกรณีนี้ยังมีกลุ่มหนึ่งเข้าใจว่า วันวาเลนไทน์เป็นประเพณีของไทย เสนอภาพวันวาเลนไทน์มาติดด้านประเพณีไทย เมื่อถามเด็ก เด็กตอบว่า คำให้ดอกไม้คุณครูในวันครู คำเลยคิดว่า วาเลนไทน์เป็นประเพณีของไทย หลังจากที่เด็กรายงานหน้าชั้นเรียนจึงได้พบว่าเด็กเข้าใจว่าวันวาเลนไทน์เป็นประเพณีไทย ขั้นตอนนี้ครูจึงจำเป็นต้องแก้ไขข้อความรู้ที่ผิด สำหรับเด็กให้ไปในแนวทางที่ถูกต้องและขั้นตอนนี้เองครูสามารถขยายข้อความรู้ของเด็ก และทำให้มโนทัศน์เด็กชัดเจนยิ่งขึ้นได้โดยให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือปรับความคิดของเด็กให้ตรงตามจุดประสงค์และข้อความรู้ในหน่วยการเรียนรู้ (Bessell and Ball, 1972: 199) ซึ่งบางกิจกรรมครูไม่จำเป็นต้องมีบทบาทในขณะที่เด็กทำกิจกรรมเลย แต่ในบางกิจกรรมครูอาจยังมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีบทบาทอยู่บ้าง เพราะพฤติกรรมบางอย่างของเด็กเกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์เดิม ดังเช่นทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ประสบการณ์ทำให้เด็กรู้จักช่วยเหลือกัน รับผิดชอบและเข้าใจบุคคลอื่นมากขึ้น

2. ผลการวิจัยพบว่า เมื่อวิเคราะห์ทักษะทางสังคมรายด้าน เด็กมีพัฒนาการทักษะทางสังคมสูงขึ้นทุกทักษะ สามารถอภิปรายจำแนกรายด้านได้ดังนี้

2.1 การช่วยเหลือผู้อื่นในการทำกิจกรรม จากการทดลองสังเกตเห็นได้ชัดว่าการ ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบศิลปะบูรณาการ สามารถทำให้เกิดทักษะการช่วยเหลือผู้อื่นจากการที่เด็กพยายามถ่ายทอดความคิดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการเป็นศิลปะจากเนื้อหาตามหน่วย การเรียนการสอนมาช่วยกันทำงาน และช่วยกันแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างผลงานศิลปะให้สำเร็จ จึงเกิด พฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม โดยเฉพาะด้านการช่วยเหลือและทำงานร่วมกัน ซึ่งมีคะแนน เฉลี่ยสูงสุด คือ 3.86 และ 3.47 ตามลำดับ เช่น กิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้สัปดาห์ที่ 7 หน่วย ประเทศไทยเรื่อง การเล่นแบบไทย หลังจากที่เด็กกระตุ้นการเรียนรู้โดยการเล่นมอญซ่อนผ้า และ นำสู่มโนทัศน์โดยการกระตุ้นให้เด็กสะท้อนคิดด้วยการสนทนาซักถามเล่นแบบไทยแบบต่าง ๆ แล้ว ก็เข้าสู่การพัฒนาด้วยกิจกรรมศิลปะ โดยให้ทำงานศิลปะสร้างสรรค์แบบบูรณาการโดยนำ ผ้าเช็ดหน้าและมีวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายมาทำเป็นผลงานศิลปะ โดยมีข้อตกลงในการทำงานครั้งนี้คือให้เด็กแต่ละคนใช้มือเดียวในการทำงาน เด็กจะทำงานด้วยความยากลำบาก เพราะถ้าหาก ทำงานมือเดียววัสดุอุปกรณ์บางอย่างต้องใช้ต้องใช้สองมือในการช่วยเช่น การตัด การติดกาว การ พับ เด็กจะทำได้จึงจำเป็นต้องช่วย ต้องช่วยเหลือกันในการทำงานจึงจะออกมาตามเด็กได้ วางแผนไว้ จนเด็กบางคนถึงกับเอ่ยปากบ่นว่าเมื่อยมือ แต่ก็เกิดทักษะทางสังคมตามที่ได้วาง จุดประสงค์ไว้ นั่นก็คือการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ดังที่กาญจนา สุวรรณฐาน (2537: 26) กล่าวว่า การ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือกลุ่ม ที่แสดงต่อกันด้วยการกระทำ และการแสดงความรู้สึก

ต่อกันนั้น ต่างมีอิทธิพลต่อกัน และสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537: 55) กล่าวว่าเด็กที่รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดี กระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น ทำงานร่วมกันเพื่อนได้ดี เมื่อเด็กนำประสบการณ์เดิมมาผนวกกับความรู้ใหม่ ทำให้เด็กเกิดความรู้ขึ้นดังที่ทรรษา นิลวิเชียร (2535: 159-164) กล่าวว่า การที่เด็กสื่อสารโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผลัดกันฟัง ผลัดกันพูด เด็กเรียนรู้ว่าการแลกเปลี่ยน หรือการแบ่งปัน เป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม ศิลปะค้นหา จะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ การสังเกต การจับต้องลองสัมผัส ในการค้นหาความรู้จากงานศิลปะ เพื่อสร้างองค์ความรู้แล้วถ่ายทอดความรู้ใหม่ลงในงานศิลปะสร้างสรรค์ โดยเด็กได้มีส่วนช่วยเหลือกันในการค้นหาข้อความรู้ ที่ต่างต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ เช่น กิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้สัปดาห์ที่ 1 หน่วยธรรมชาติรอบตัว เรื่อง ดิน โดย ครูนำเครื่องปั้นดินเผามาให้เด็กช่วยกันค้นหาความรู้เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความรู้เรื่องดิน ถึงความแตกต่าง ลักษณะของดินแต่ละชนิด ชนิดใดที่สามารถนำมาปั้นเป็นแจกันได้ และช่วยกันสร้างแจกันดินเหนียว หลังจากทำงานเสร็จให้ช่วยกันอภิปรายสรุป จึงเกิดทักษะการช่วยเหลือผู้อื่นในการทำกิจกรรมศิลปะค้นหา ดังที่ พัชรี ผลโยธิน (2540: 60 - 61) กล่าวว่า กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่ดีต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือ ช่วยเหลือกัน เด็กเรียนรู้ที่จะคอย เรียนรู้ที่จะให้ เกิดการช่วยเหลือและเอื้ออาทรแก่กัน และทำงานเป็นกลุ่ม ตั้งแต่ 2 - 6 คน ในการที่จะตัดสินใจแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ที่จะทำให้งานดำเนินสำเร็จไปตามเป้าหมาย ซึ่งโอกาสที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นการเพิ่มพูนโอกาสเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสังคมและสติปัญญา สอดคล้องกับ วอลซ์ (รัชดาภรณ์ อินทนน. 2544: 1 ;อ้างอิงจาก Walsh. 1986: 5 - 6. *Introducing the Yong Children to the Social World*) ว่า การที่เด็กได้คำนึงและคิดถึง ผู้อื่นได้นั้นมิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เกิดจากการเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์กับบุคคลรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัวในโรงเรียนหรือเพื่อนบ้านก็ตาม เด็กเรียนรู้ว่าเพื่อนก็มีอารมณ์ และความรู้สึก ตลอดจนรู้ว่าการกระทำของตนมีผลต่อผู้อื่น และยืนยันว่าพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อเด็กเป็นอย่างมาก

2.2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น ลักษณะของศิลปะสร้างสรรค์แบบบูรณาการ จำเป็นต้องเรียนรู้ด้วยการเชื่อมโยงความรู้ใหม่และประสบการณ์เดิมแล้วถ่ายทอดความรู้ ความคิด และจินตนาการพัฒนาผลงานเป็นภาพหรือสิ่งประดิษฐ์โดยการบูรณาการสาระและบูรณาการวิธีการทำงานศิลปะสร้างสรรค์ ดังนั้นจึงมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ที่จะนำเอาสาระมาถ่ายทอดเป็นงานศิลปะได้อย่างไร เด็กเกิดการทำงานแก้ไขปัญหาพร้อมกัน โดยการสนทนา ได้ตอบ รู้จักการเข้ากลุ่ม และลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง เพื่อได้ความคิดเห็น ข้อตกลงร่วมกัน ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคมด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดย เด็กได้ทำงานศิลปะร่วมกัน รู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีการช่วยเหลือกันในกลุ่ม จากการทดลองสังเกตเห็นได้จากการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบบูรณาการ ดังเช่น กิจกรรมตามหน่วยที่ 5 หน่วยอาชีพ เรื่องแม่ค้า และพ่อค้า เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เห็นถึงการทำงานเป็นกลุ่ม เพราะ ในการนำภาพของแม่ค้า และพ่อค้า และสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย มาทำงานศิลปะนั้นต้องมีการคิดวางแผนงาน พูดย่อย แลกเปลี่ยน

ความคิดว่าจะนำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สร้างเป็นงานศิลปะได้อย่างไร เริ่มจากที่เด็ก ๆ ร่วมกันคิดว่า พ่อค้า และแม่ค้าในภาพกำลังจะขายอะไร จะนำวัสดุที่ได้มาสร้างเป็นอะไรที่พ่อค้า และแม่ค้าจะขายได้ สร้างร้านค้า สร้างตลาด ตามความคิดของกลุ่ม และในที่สุดแต่ละกลุ่มก็สร้างตลาดของตนเอง และมีร้านค้า ตั้งชื่อตลาดของตนเองตลาดขายผัก ตลาดนัด และตลาดของเล่น (3กลุ่ม) ซึ่งจากการตอบคำถามของแต่ละกลุ่มพบว่า มีการแบ่งหน้าที่กัน ในการทำงานกลุ่มโดยแบ่งจากเนื้อที่ แบ่งจากลักษณะงานบ้าง และแบ่งตามความสมัครใจ ในการสังเกตครั้งนี้มีกลุ่มหนึ่งซึ่งจะแย่งกันตัดภาพจากกระดาษนิยสาร และเพื่อนในกลุ่มก็บอกว่า มีคนตัดแล้ว มาช่วยเราปั้นดินน้ำมันทำร้านดีกว่า จากการสังเกตพบว่าเด็กมีวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างสันติวิธี ทำให้งานสำเร็จได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ พัชรี ผลโยธิน (2540: 60-61) กล่าวว่า กิจกรรมที่ดีสำหรับเด็กปฐมวัย ต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือ กิจกรรมลักษณะนี้จะเพิ่มพูนทักษะทางสังคมให้กับเด็ก เพราะเด็กได้เรียนรู้ร่วมกันช่วยเหลือกัน เรียนรู้ที่จะคอย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของปิอาเจท์ (Piaget) ที่ว่าการที่เด็กเล่น หรือทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีโอกาสเรียนรู้จากความขัดแย้งและโต้เถียงกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็ก สามารถเรียนรู้และเข้าใจผู้อื่นดียิ่งขึ้น (Piaget and Inhelder. 1969: 38 - 39)

การใช้กระบวนการค้นหาในศิลปะเพื่อการเรียนรู้แบบค้นหานั้น เด็กต้องศึกษาร่วมกันซึ่ง ในการทำการทดลองกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ครั้งนี้ มีกระบวนการทำงานซึ่งต้องทำงานเป็นกลุ่มทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเด็กได้เรียนรู้แบบร่วมมือได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกในกลุ่ม กับกลุ่มของตนประมาณ 5 คน เช่น กิจกรรมตามหน่วยที่ 1 ธรรมชาติรอบตัว เรื่องน้ำ ครุหน้าน้ำ 6 แก้วได้แก่ น้ำเปล่า น้ำเกลือ น้ำผสม น้ำตาล น้ำ เปปซี่ น้ำผลไม้ปั่น น้ำหวานแดง มาให้เด็กสังเกต เด็กจะต้องช่วยกันแยกน้ำดื่มธรรมดา กับน้ำชนิดต่าง ๆ ชั้นแรกครูให้เด็กได้แยกน้ำด้วยตาเปล่า เด็กสามารถแยกได้ด้วยการมองเห็นสังเกตลักษณะสี เด็กก็จะได้น้ำที่มีลักษณะใส และคิดว่าน้ำที่เหลือเป็นน้ำเปล่า แต่เมื่อเด็กได้ชิมน้ำที่เหลือเด็กเกิดได้สันทนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์เกี่ยวกับน้ำที่ตนเองได้ชิม และเกิดกระบวนการกลุ่มเกิดขึ้นจากการที่เด็กได้สันทนา พุดคุยและหาข้อสรุปร่วมกันว่าน้ำเปล่ามีลักษณะอย่างไร น้ำแก้วใสที่ชิมไม่ใช่ น้ำเปล่าเพราะอะไร น้ำในแก้วใดเป็นน้ำเปล่า และแก้วอื่น ๆ เป็นน้ำอะไรบ้าง หลังจากนั้นเด็กได้การทำงานร่วมกันสร้างงานศิลปะบูรณาการร่วมกันโดยทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน และใช้น้ำที่กำหนดให้ 6 แก้ว มาประกอบการทำงานศิลปะ หลังจากทำงานเสร็จให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปและตั้งชื่องานของกลุ่มตนเอง และในขณะที่สร้างงานและตั้งชื่องานของตนเอง เด็กก็ได้แสดงความคิดเห็นและรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง โดยขณะที่ทดลองอาทิตย์แรก ๆ ผู้ทดลองได้ให้เด็กสามารถจับกลุ่มเองตามความสมัครใจ 5 คน และสังเกตได้ว่าเด็กจะจับกลุ่มเฉพาะที่ตนเองชอบ เด็กก็จะเกิดกระบวนการกลุ่มเฉพาะกับคนที่ตนเองชอบเท่านั้น หลังจากสัปดาห์ที่ 5 ครูก็กำหนดให้แต่ละกลุ่มสมาชิกต้องเปลี่ยนคนไม่ซ้ำกับกลุ่มเก่า เด็กจะได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนคนอื่นบ้าง สามารถรวมกลุ่มกับผู้อื่นได้ ทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศกันสอดคล้องกับ นันทิยา น้อยจันทร์ (2548:100) กล่าวถึง ประสบการณ์สำคัญ

ทางสังคมที่ควรส่งเสริมประกอบด้วย การช่วยเหลือตนเอง การปรับตัวอยู่ในสังคม เด็กควรมีโอกาสได้เล่นรวมกลุ่มหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นเด็กวัยเดียวกันหรือต่าง วัย เพศเดียวกันหรือต่างเพศ หรือผู้ใหญ่สม่ำเสมอ ตลอดจนฝึกให้ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันตามวัยที่เด็กสามารถทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ที่ได้กำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินระดับปฐมวัย 3 - 5 ปี ประกอบด้วยมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 9 คือ ให้ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถร่วมกลุ่มกับผู้อื่นได้ และมีตัวบ่งชี้คือ 1)กระตือรือร้นในการทำงาน 2)ทำงานสำเร็จและภูมิใจในผลงาน 3) ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547: 13) การที่เด็กต่างคนต่างค้นหาแต่เป็นเรื่องเดียวกันจะทำให้เกิดการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น

2.3 ความรับผิดชอบในหน้าที่ จากหลักการของศิลปบูรณาการ เด็กต้องพัฒนา

ความคิดและจินตนาการและผลงานเป็นภาพหรือสิ่งประดิษฐ์โดยการบูรณาการสาระหรือวิธีการในการทำงานศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ในการเรียนรู้ด้วยการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่ได้รับกับประสบการณ์เดิมแล้วถ่ายทอดความรู้ ดังนั้น การที่จะนำสาระหรือวิธีการมาทำงานศิลปะจึงต้องใช้ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองในระดับปฐมวัยขั้นต้นง่าย ๆ เช่น การรับผิดชอบงานง่าย ๆ ที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เช่น กิจกรรมการเรียนรู้หน่วยที่ 4 หน่วยอาชีพเรื่อง อาชีพวิศวกร เด็กได้รับมอบหมายในการนำเศษวัสดุอุปกรณ์มาคนละชิ้น เพื่อมาทำกิจกรรมศิลปะบูรณาการสร้างสิ่งก่อสร้าง ข้อสังเกตพบว่า มีทั้งเด็กที่นำเศษวัสดุเหลือใช้มากกว่า 1 ชิ้น และมีทั้งเด็กที่ไม่ได้นำเอาเศษวัสดุมา เด็กได้เรียนรู้การแก้ไขปัญหาโดยเกิดทักษะทางสังคมโดยไม่รู้ตัว รู้จักปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งรู้จักการให้ และการรับและการช่วยเหลือ โดยการแบ่งเศษวัสดุให้เพื่อน มีการวางแผนงานในการก่อสร้าง และแบ่งหน้าที่ในการทำงานในส่วนต่าง ๆ ตามที่ตกลงกันไว้ ทศนัย อุดมพันธ์ (2541: 2) กล่าวว่า การปลูกฝังส่งเสริมทักษะทางสังคมที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต ควรเน้นการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจโดยการซึมซับทีละเล็กทีละน้อย ھرรษา นิลวิเชียร (2535: 20) กล่าวว่า การเรียนรู้สังคมศึกษาที่เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ข้อแรกคือ เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง การรับผิดชอบในหน้าที่ (เกสร ธิตะจารี. 2546: 14) ประกอบกับการใช้การทำงานแบบกลุ่มมาผสมผสานจะทำให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคม โดยเฉพาะด้านการช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ แต่ทั้งนี้ครูต้องใช้เวลา ให้โอกาสเด็กได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปัน ประนีประนอม ตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการทำงานจนบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ให้แต่ละคนรับผิดชอบในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ และรู้จักประเมินความก้าวหน้าของตนเอง (พัชรี ผลโยธิน. 2540ข: 26) ประมวล ดิกคินสัน (2527: 107) ได้กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมไว้ข้อหนึ่งว่า การที่เด็กสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และรับผิดชอบสิ่งที่ตนทำ ควรให้การเสริมแรงในพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกอย่างเหมาะสม ส่วนศิลปะค้นหาเป็นศิลปะที่กำหนด ให้ค้นหาตามจุดประสงค์ รับผิดชอบ นำเสนอ เด็กถูกฝึกพฤติกรรมรับรู้ทักษะทางสังคมด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ นอกจากจะพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์แล้ว ยังทำให้

เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และยังเกิดประสบการณ์จากการทำงานร่วมกัน รู้จักแบ่งหน้าที่ และรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่รับมอบหมาย เช่น กิจกรรมหน่วยที่ 8 หน่วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมหน่วยที่ 8 หน่วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน เรื่องการทิ้งขยะให้ถูกที่ โดยการใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้แบบค้นหา เด็กจะเรียนรู้จากการกระทำจากเหตุการณ์จริง สิ่งใกล้ตัวเด็กสามารถนำมาสอนเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะเด็กสามารถลงมือปฏิบัติได้จริงจากการรับประทานอาหารเช้าและขนมที่มีเปลือกและส่วนที่เป็นขยะ เด็กจะเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อตนเองเมื่อรับประทานอาหารเช้าแล้วทิ้งขยะลงในถังขยะ และยังรับผิดชอบต่อหน้าที่ เมื่อปฏิบัติงานกลุ่มร่วมกัน โดยแบ่งหน้าที่ เมื่อปฏิบัติงานกลุ่มร่วมกัน เด็กรู้จักแบ่งหน้าที่เป็นส่วน ๆ คือ รับผิดชอบ ตัดภาพ เป็นคนเขียนคำ ติดภาพ ตลอดจนกระทั่งส่งอุปกรณ์เมื่อใช้งานเสร็จ สอดคล้องกับ กูดแลต (Fortson and Reiff. 1995: 280; อ้างอิงจาก Goodlad. 1984) ที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับโรงเรียน และเพื่อน เป็นการรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองขณะที่อยู่ในโรงเรียน การปฏิบัติต่อเพื่อน การช่วยเหลือเพื่อน การคบหาสมาคมกับเพื่อน ตลอดจนการปฏิบัติตนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนและโรงเรียน เป้าหมายสำคัญของการศึกษาทางสังคมที่พึงประสงค์ และจากกิจกรรมผู้วิจัยได้นำสื่อที่ใกล้ตัวเด็กนำมาเป็นสื่อการเรียนรู้ซึ่ง (ชาติรี สำราญ. 2537: 12) สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด เป็นสิ่งที่เด็กชอบและมีความสนใจจึงสามารถนำมาเป็นสื่อการสอนที่ดี ช่วยให้เด็กมีความเข้าใจ โดยเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ การรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง โดยในขณะที่เด็กทำงานกับวัสดุต่าง ๆ เด็กมีความรับผิดชอบในการเลือก และการกำหนดรูปร่างใช้การตัดสินใจ การควบคุมประสบการณ์ที่เป็นผลสำเร็จจะสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และรู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ (เบญจา แสงมะลิ. 2545: 262)

การพัฒนาทางสังคมจากรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ เป็นส่วนส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมในแง่ของการเป็นสื่อกระตุ้นที่ต้องผสมผสานไปกับการทำงานกลุ่ม จะมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมที่แท้จริง

ข้อสังเกตจากการวิจัย

1. ในการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ ครูจำเป็นต้องเขียนแผนการจัดกิจกรรมให้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้และหน่วยการเรียนการสอน และคำนึงถึงวัยของเด็ก จำนวนของกลุ่มในการทำกิจกรรม จึงจะได้ผลการทดลองตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการอย่างชัดเจน

2. ในการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ครั้งนี้ มีจุดประสงค์ในการทดลองเพื่อทำให้เกิดทักษะทางสังคมกับเด็กปฐมวัย ดังนั้นจึงมีการกำหนดเงื่อนไขในแต่ละกิจกรรมลงไปในแผนการสอนซึ่งทำให้เกิดผลการเรียนรู้ในด้านสังคมชัดเจนขึ้น เช่น การกำหนดให้ใช้มือเดียวในการทำงาน ,ทำงานร่วมกัน ,มีหน้าที่ในการทำงาน , เปลี่ยนกลุ่มให้อยู่กลุ่มใหม่ที่ไม่ซ้ำกลุ่มเดิม เป็นต้น จะทำให้สามารถประเมินและติดตามพัฒนาการเด็กได้

3. กิจกรรมการทดลองบางกิจกรรมต้องขอความร่วมมือกับผู้ปกครอง เช่น หน่วยการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่เด็กต้องนำผลไม้หรืออาหารมาจากบ้าน เพื่อมารับประทานร่วมกัน และเรียนรู้เกี่ยวกับการทิ้งขยะให้ถูกที่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการหาเศษวัสดุเพื่อเป็นสื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ นั้น ครูอาจต้องเตรียมสื่อเพื่อเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้เมื่อเด็กบางคนและผู้ปกครองไม่สามารถหามาได้ เพื่อเด็กจะได้มีวัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน

4. ในการทำกิจกรรมกลุ่ม เด็กที่ไม่ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ไม่ช่วยเพื่อนทำงานจะถูกกระบวนการของศิลปะบูรณาการและศิลปะค้นหา โดยที่ครูไม่ต้องเข้าไปแก้ไข เพราะการพัฒนาในกลุ่มต้องสำเร็จร่วมกัน ครูคอยดูอยู่ห่าง ๆ จะเห็นพฤติกรรมของเด็ก เด็กจะบอกกันเองและมีวิธีแก้ไขโดยเขาจะไม่ให้คนที่ไม่ช่วยอยู่ในกลุ่ม คนที่จะไม่ช่วยก็จะพยายามช่วยเพื่อน เพื่อที่จะอยู่ในกลุ่ม

5. กิจกรรมศิลปะบูรณาการสามารถบูรณาการได้ทั้งงานศิลปะ และบูรณาการสาระความรู้ที่มีมากกว่า 1 อย่างขึ้นไปทำให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น และรับผิดชอบในหน้าที่ได้อย่างชัดเจน ส่วนการทำงานศิลปะค้นหาสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมได้ เนื่องจากมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ มี 4 ชั้น แต่ชั้นที่ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมได้อย่างชัดเจน คือ ชั้นที่ 3 ชั้นพัฒนาด้วยกิจกรรมศิลปะ และชั้นที่ 4 ชั้นสรุปสาระสำคัญที่เรียนรู้ โดยเกิดกระบวนการ ช่วยกันคิด ช่วยกันค้นหาความรู้ ช่วยกันสร้างงานให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด เกิดการพูดคุย สนทนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจน ช่วยกันสรุปความรู้ที่ตนเองได้ค้นคว้าจากงานศิลปะจึงเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ขนาดกลุ่มที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมศิลปะ กลุ่มที่ดีในการทดลองควรเป็น 5 คน เนื่องจากเด็กได้มีโอกาสในการทำกิจกรรม มีโอกาสใช้สื่อ ได้ออกความคิดเห็น มีโอกาสได้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเรียนรู้การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

2. ในการถามคำถามในเด็กที่มีอายุ 4 – 5 ปี เด็กจะยังคิดเหตุผลไม่ค่อยได้ ครูต้องคอยกระตุ้นด้วยคำถาม และรอฟังคำตอบ อย่าพยายามตอบก่อน เพราะเด็กจะไม่เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง และคำศัพท์ที่ยากเกินไป หรือ ประโยคที่เด็กไม่เข้าใจครูต้องอธิบายประกอบเพิ่มเช่น ประเพณีไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งแต่ต่างกันตรงที่ประเพณีเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง แต่วัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา เช่น วัฒนธรรมการกิน การอยู่ เป็นต้น

3. ในการทำงานศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ควรให้เด็กได้สรุปข้อความรู้ที่ตนเองได้เรียนรู้ทุกครั้งเพื่อให้เด็กได้ย้ำสาระความรู้ที่ตนเองได้จากการจัดกิจกรรมศิลปะ และเพื่อเป็นการประเมินผลของเด็กถึงความเข้าใจในเนื้อหาหรือตรงตามจุดประสงค์ที่ครูได้ตั้งไว้หรือไม่ เพื่อให้ครูได้ทราบและแก้ไขข้อความรู้ที่ไม่ถูกต้องให้เด็กได้เข้าใจตรงกัน

4. การสรุปผลควรหาข้อสรุปร่วมกันภายในกลุ่มเพื่อให้ได้ความเข้าใจที่ตรงกัน นำมารายงานหน้าชั้นเรียน และควรเปลี่ยนหน้าที่ในการนำเสนอผลงานเพื่อฝึกความกล้าแสดงออกในการนำเสนอหน้าชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรมีการศึกษาการนำกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ มาจัดกิจกรรมให้เด็ก เป็นลักษณะฐานการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยโดยมีการนำทักษะคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม ฯลฯ ที่แตกต่างกันไปตามฐานการเรียนรู้ เช่น ฐานคณิตศาสตร์ศิลปะบูรณาการ และฐานคณิตศาสตร์ศิลปะค้นหา โดยมีครูประจำฐานการเรียนรู้อาจใส่ทักษะต่าง ๆ ในแต่ละฐาน เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลากหลาย ได้คิดวิเคราะห์และค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเอง (Self – Discovery) เช่น การคลายการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง มีพฤติกรรมที่ดีสามารถอยู่ร่วมและทำกิจกรรมกับผู้อื่นได้ รู้จักแก้ไขปัญหา มีพฤติกรรมร่วมมือและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

2. ควรมีการอบรมผู้ปกครองเรื่องการสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ให้ผู้ปกครองได้นำความรู้ไปใช้กับเด็กที่บ้าน หลังจากอบรมผู้ปกครองแล้วให้ผู้ปกครองที่ร่วมศึกษาได้ทำแบบประเมินก่อนการทดลองกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ โดย ครูจะมีใบงานให้เป็นการบ้าน สำหรับให้ผู้ปกครองแต่ละสัปดาห์และนักเรียนได้ทำงานศิลปะร่วมกัน โดยมีใบประเมินผล หลังจากระยะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อเป็นการประเมินผล

3. ควรมีการศึกษาความแตกต่างในการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ระหว่างสื่อของจริงและสื่อจำลอง หรือ สื่อการสอนที่แตกต่างกัน หรือ สื่อที่เด็กนำมา และสื่อที่ครูทำให้ และเปรียบเทียบความภูมิใจของเด็กในตนเองของเด็กปฐมวัยในการทำศิลปะเพื่อการเรียนรู้ ระวังนำสื่อมาเอง และการใช้สื่อที่ครูเตรียมให้

4. ควรมีการศึกษาความแตกต่างกันระหว่างเพศหญิง และเพศชาย ของครูที่สอนศิลปะสร้างสรรค์แบบบูรณาการและค้นหา ถึงผลการทดลองโดยใช้เด็กที่มีคะแนนเท่ากันแบ่งเป็น 2 กลุ่ม หรือ ศึกษาผลของกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกันระหว่างนักเรียนชาย กับ นักเรียนหญิง ในวัยเท่ากันในการเรียนรู้ศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ โดยมีครูสอนคนเดียวกัน หน่วยการสอนและสื่อชนิดเดียวกัน

5. ควรมีการศึกษาและติดตามผลการเรียนรู้ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยอาจศึกษาดูการเปลี่ยนแปลงในระยะเวลาเพิ่มขึ้น และควรศึกษาพฤติกรรมเด็กที่มีต่อสังคมเมื่อโตขึ้น เพื่อขยายแนวความคิดการพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะเพื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของเด็ก และการเปลี่ยนแปลงของสังคมมากขึ้น

6. ควรมีการศึกษาการนำศิลปะค้นหาและบูรณาการเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่น พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดละเอียดลออ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดคล่องแคล่ว

7. ควรมีการศึกษาการนำศิลปะเพื่อการเรียนรู้บูรณาการ และค้นหาผสมผสานเข้ากับกิจกรรมกลางแจ้งและโดยมีดนตรีประกอบจังหวะ เพื่อเพิ่มทักษะด้านการเคลื่อนไหวพัฒนากล้ามเนื้อมือ สนุกสนานในการทำกิจกรรมและมีสุนทรีย์ในการทำงาน

8. ควรใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กที่อยู่ในระดับการศึกษาอื่นที่นอกเหนือจากเด็กอนุบาล เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา เพื่อเป็นผลในการเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของแต่ละระดับการศึกษา

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2540 ก). *คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540. (อายุ 3 – 6).*
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2540 ข). *หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (อายุ 3 – 6).* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2545). *คู่มือการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ.* กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- (2546). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546.* กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรวิภา สรรพกิจจำนง. (2531). *ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบขึ้นและแบบอิสระ.* ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กรรณิการ์ โยธารินทร์. (2545). *พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม.* ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา สุวรรณธาร. (2537). *ความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นสร้างสรรค์ที่ครุมีปฏิสัมพันธ์และไม่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก.* ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กลินแก้ว มาตา. (2541). *การศึกษาพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหารสมมติ แบบกลุ่มกับแบบอิสระ.* ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กฤษณา สุริยะวงศ์ (2544) *กระบวนการพัฒนาความคิดรวบยอดทางกายภาพ ธรรมชาติศาสตร์ และสังคมของเด็กปฐมวัยโดยการจัดประสบการณ์ ด้านสิ่งแวดล้อมตามแนวคอนสตรัคติวิสต์.* ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กัญญา สุวรรณแสง. (2538). *จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 2.* กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา.
- (2544). *จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 5.* กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา.
- กฤษยา ดันดิผลาชีวะ. (2543). *การสอนแบบจิตปัญญา.* กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.
- (2547). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ : บริษัท เอดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2547, มกราคม). "การใช้ศิลปะเป็นสื่อการเรียนรู้," วารสารการศึกษา
ปฐมวัย. 8(1) : 31 – 38.
- (2547). คู่มือการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้. ถ่ายเอกสาร.
- กุลล สุนทรธาดา และจิตตินันท์ เฉชะคุปต์. (2544). รูปแบบและระบบการจัดบริการ สถานเลี้ยงดู
เด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากร และ สังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกสร ธิตะจारी. (2546). กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- (2543). กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกสร กอกอง. (2545). การรับรู้และการจัดทำสารนิทัศน์ของครูอนุบาลในโรงเรียนในเขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ขวัญนุช บุญอยู่สง. (2546). การส่งเสริมทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดยการเล่า
นิทานคณิต. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2539). การวัดและการประเมินความพร้อมในการ
เรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการงานวิจัยและพัฒนาอนุบาลศึกษาฝ่ายการศึกษาในโรงเรียนของอัครมณ
กรุงเทพฯ. (2543). อนุบาลแห่งความรัก. กรุงเทพฯ : สุชาติการพิมพ์.
- จงลักษณ์ ช่างปลื้ม. (2541). ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการวาดภาพจากกิจกรรมการ
วาดภาพประกอบการฟังนิทาน ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
ถ่ายเอกสาร.
- จิณณภัส ศรีทอง. (2541). พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์มุม
บล็อกแบบเต็มรูปแบบ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- จิตทนายวรรณ เตือนฉาย. (2541). ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรมศิลปะวาดภาพนอกห้องเรียน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- จตุพร แสงหาญ. (2549). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรม
ชอบสังคมของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- จำเนียร ช่วงโชติ. (2519). *จิตวิทยาการรับรู้*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชนกพร วีระกุล. (2541). *ทักษะพื้นฐานกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบเน้นกระบวนการ*. ปรินญาณินท์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2543). *กระบวนการสร้างค่ายศิลปะ. คณะศิลปกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาติรี สำราญ. (2537). *การสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล. (2533). *พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ*. กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์.
- (2543). *กระบวนการสร้างค่ายศิลปะ*. กรุงเทพฯ : แม่ท้อบอยท์.
- ทรงพล ภูมิพัฒน์. (2538). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม. ถ่ายเอกสาร.
- ทวีศักดิ์ ยูซุบ. (2546). *บทคัดย่อ*. ผลการให้ประสบการณ์ส่งเสริมความสามารถทางภาษาที่มีต่อทักษะทางสังคมและความสามารถทางภาษาของนักเรียนอนุบาล. กรุงเทพฯ.
- ทัศนัย อุดมพันธ์. (2541). *การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์*. ปรินญาณินท์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ธีระพล อรุณกลินกร. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 : พร้อมกฎหมายการ จัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา พ.ศ 2542*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, . 2543.
- นพมาศ ธีรเวคิน. (2542). *จิตวิทยาสังคมกับชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- นันทิยา น้อยจันทร์. (2548). *การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์ : บริษัท สำนักพิมพ์นิตินัย จำกัด.
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2526). *การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เบญจพร สมานมาก. (2540). *ผลของการจัดกิจกรรมละครส่งเสริมจริยธรรม และการสนทนาเสริมจริยธรรมที่มีต่อการรับรู้ทางจริยธรรมของเด็กปฐมวัย*. ปรินญาณินท์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เบญจจา แสงมะลิ. (2545). *การพัฒนาเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

- บุศรินทร์ สิริปัญญาธร (2541). พฤติกรรมร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่เกิดจากกิจกรรมศิลปะแบบ
สื่อผสมเป็นกลุ่ม. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- (2545,กรกฎาคม). "กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย" วารสารการศึกษาปฐมวัย. 6
(3) : 14.
- ประกายรัตน์ ภัทรธิดิ. (2542). รายงานการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการ
จัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็กในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร. (2543). "พัฒนาการวัยเด็ก," ใน เอกสารการสอนชุดพฤติกรรม
----- (2543). "พัฒนาการวัยเด็ก," ใน เอกสารการสอนชุดพฤติกรรมวัยเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 17.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประมวล คิดคินสัน. (2527). จิตวิทยาคลินิกสมองมนุษย์ (พรสวรรค์) เล่ม 3 : กรุงเทพฯ : บริษัท
ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ปัทมา ศุภก่าเนต. (2545). การศึกษาพฤติกรรมด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์แบบโครงการ. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พนิดา ซาดยามา. (2544). กระบวนการพัฒนาการสื่อความหมายของเด็กปฐมวัยโดยการสร้าง
เรื่องราวในกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ. ปรินญา
ณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พจนานุกรม. (2524). พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ :
บริษัทรุ่งศิลป์พิมพ์ (1977) จำกัด
- พรณี คุรุรัตน์. (2528). จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การ
พิมพ์.
- พรณี (ชูชัย) เจนจิต. (2528). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์(ฉบับปรับปรุง).
กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัฒนา ชัชพงศ์. (2540, เมษายน). "โครงสร้างและการพัฒนาหลักสูตรก่อนประถมศึกษา,"
วารสารการศึกษาปฐมวัย. 1(2) : 11 - 19.
- พัชรี สวนแก้ว. (2536). จิตวิทยาการพัฒนาและการดูแลเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- พัชรี ผลโยธิน. (2540,มกราคม) "เด็กอนุบาลกับพฤติกรรมความร่วมมือ," การศึกษาปฐมวัย. 1(1)
: 59-62.

- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2523). *เด็กก่อนวัยเรียน เรียนรู้อะไร อย่างไร*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงปากเกร็ด.
- (2540). "พัฒนาการของเด็กในวัย 3 – 6 ปี" ในเอกสารประกอบการอบรมครูสอนระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักการประถมศึกษากรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537). *ประมวลสารชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัย หน่วยที่ 5-8*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2537). *ประมวล สารชุดวิชาสัมมนาการปฐมวัยศึกษาหน่วยที่ 8-11*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2537). *หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยแห่งชาติ หน่วยที่ 1 – 4*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- มานพ ถนอมศรี. (2546). *ศิลปะสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ : สิปปประชา.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์.
- โยธิน ต้นสนยุท และคณะ. (2533). *จิตวิทยา*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- ราตี ทองสวัสดิ์. (2542). "หลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา," *การศึกษาปฐมวัย*. ในเอกสารประกอบการอบรมครูโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา. หน้า 1- 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- รัชดาภรณ์ อินทะนิน. (2544). *การศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ลลิตพรรณ ทองงาม. (2539). *วิชาประถม 422 ศิลปะสำหรับเด็กประถม*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เลิศ อานันทนนะ. (2523). *ศิลปะในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : กราฟิเคอาร์ท.
- ล้วน สายยศ ; อังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วรลี โกศัย. (2540). *ผลของการเล่นเกมแบบร่วมมือนอกห้องเรียนที่มีต่อพฤติกรรมชอบของสังคมของเด็กปฐมวัย*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วรภากรณ์ นาคะศิริ. (2546). *การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม*

ศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้ทรายสี. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

วันเพ็ญ วรรณโกมล. (2544). การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : สถาบัน
ราชภัฏธนบุรี.

วัลนา ธารจักร. (2544). ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
ด้วยกิจกรรมเกมการศึกษาประกอบการประเมินสภาพจริง. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2537). การศึกษาเด็ก. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

----- (2535). "การแสดงออกในกิจกรรมศิลปะระดับปฐมวัย" ในเอกสารชุดวิชาการสร้าง
เสริมลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 12. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช.

วิจิตรา วิเศษสมบัติ. (2539). ความพร้อมทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
ความคิดรวบยอด. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

วีรพงศ์ บุญประจักษ์. (2545). การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมทาง
สังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

ศิริรัตน์ ชูชีพ. (2544). พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว
เชิงสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

ศรียา นิยมธรรม. (2545). เด็กปัญญาเลิศและเด็กที่มีความสามารถเฉพาะทาง. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สงบ สัพโส. (2544. บทคัดย่อ). ผลการเล่นเกมการศึกษาต่อพฤติกรรมทางสังคมด้านความ
เอื้อเฟื้อและด้านความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษา
ปฐมวัย) มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สรรพมงคล จันทร์ดั่ง. (2544). การเปรียบเทียบทักษะคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทางคณิตศาสตร์แบบ
รายคู่และรายบุคคล. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สาคร ธรรมศักดิ์. (2541). ผลการสอนตามแนวคิดคอนสแต็คติวิซึ่มแบบร่วมมือที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สายพิน พัทธพร. (2544). ผลของการจัดกิจกรรมสหมนาปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อการตระหนักรู้ทางสังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สิริพรรณ ดันดิรัตน์ไพศาล. (2545). ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สิริมา ภิญญอนันตพงษ์.(2538). แนวคิดสู่แนวปฏิบัติ : แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์ดวงกมล.
- สิริยา พันโสรี. (2546). การพัฒนาการแสดงออกของพื้นฐานทางศิลปะของเด็กปฐมวัยด้วยกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุขุมล เกษมสุข. (2535). การสอนทักษะทางสังคมในชั้นประถมศึกษา หน่วยที่ 4. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : ประสานมิตร.
- สุพิศวง ธรรมพันธา. (2540). เอกสารคำสอนมนุษย์กับสังคม. ภาควิชาสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สุธี ไม้จันทร์. (2544). งานศิลปะสร้างสรรค์การศึกษาวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมภาพคนของบาโบล บिकासโซและอฮารี มาติสส์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ศิลป์ : ศิลปะสมัยใหม่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เสาวนีย์ จันทร์ที. (2546). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญาที่มีต่อการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินระดับปฐมวัย 3-5 ปี ตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.(2547).หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี). กระทรวงศึกษาธิการ . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2528).รวมบทความที่เกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา. สำนักประเมินผลการศึกษา . กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- หรรษา นิลวิเชียร (2535). ปฐมวัยศึกษา หลักสูตรและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- อัปสร มีสิงห์. "บทบาทของครูกับหลักสูตรฉบับปรับปรุง" *สารพัฒนาหลักสูตร*. 10(104): 12-13.
มกราคม-มีนาคม 2534.
- อุษณีย์ โพธิสุข และคนอื่นๆ. (2537). *สร้างลูกให้เป็นอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก.
- อุบล ตูจินดา. (2532). *หลักและวิธีการสอนศิลปะ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- อารี สุทธิพันธุ์. (2539, กค.- สค.). "กระบวนการสร้างสรรค์จิตกรรมศิลปกรรมศาสตร์" *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 4 (2) : 35-46.
- อารี พันธุ์มณี. (2541). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไยใหม่.
- (2540). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ดันอ้อแกรมมี.
- อำพรวรรณ เนียมคำ. (2545). *ผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อความสามารถทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย*. ปรินญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- Arnol, P.J. (1988). *Education Movement and the Curriculum*. Basinstoke : Taylor & Francis (Printers) Ltd.
- Bar - Tar, D. and others. (1982). "Helping Behavior Among Preschool Children : An Observational Study," *Child Development*. (53) 396 - 402.
- Bessel, H. and Ball, G. (1972). "Human Development Program : Pre-shool and Kindergerden Activity Guide," (online). Available : E-mail : <http://ericir.Syr.edu/edu/plweb-cgi/fastweb> : Erice.No: ED 148697.
- Brewer, J.A. (1995). *Introduction to Early Childhood Education : Preschool through Primary Grades*. Boston : Allyn and Bacon.
- Cohen, et al. (2000). *Research methods in education*. New York : Routledge.
- Erikson, E.H. (1975). *Childhood and Society*. New York : Morton.
- Good, G.V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York : McGraw - Hill.
- Guiford, J.P. (1967) *The Nature of Human Intelligence*. New York : McGraw - Hill Co.,.
- Helm, J. Beneke, S. ; Steinhemer, K. (1997). *Documenting Children's Learning*. Childhood Education. Summer.
- Hurlock, Elizabeth B. (1978). *Child Development*. 6 th ed. New York : McGraw - Hill Book Co.,.
- Jalongo, M.R. (1990). The Child's Right to the Expressive Arts : Nurturing the Imagination as Well as the Intellect. *Childhood Education*. 66.(Summer, 1990) 195 - 201.
- Jackman, Hilda I. (1997). *Early Education Curriculum : A Child's Connection to the World*. Albany. N.Y. : Delmar publishers.

- Keiko, a. Rosalie. Rosalie. (1990) "Stress and Coping Skills for Elementary School Children : A Comparative Study on the Relative Effectiveness of a Social Skills Training Program and Problem-solving Skills Training Program, *Dissertation Abstracts International*. 51(2) : 415-A
- Kemp; et al. (1998). *Designing Effective Instruction* . N.J. : Upper Saddle River.
- Lowenfeld, Viktor. (1955). *Your child and his art : a guide for parents*. New York : Macmillan.
- Mayesky, N., Neuman, D. ; Wloodkowski, R.L. (1985). *Creative Activities for Young Children U.S.A.* : Pelmar.
- Morrison, G. *Early Childhood Educational Today*. 6 th ed. New Jersey : Prentice Hall.
- Peterson, Hilda. (1968). *The future of educationl : A Child's Connection to the World*. Albany. N.Y. : Delmar publishers.
- Piaget, J. and B. Inhelder. (1969). *The Psychology of child*. New York : Weaver. Helen, Basic Books.
- Scgurnacger, Robert. (1988). *Art and creative development for young children*Albany,N.Y.: Delmar.
- Seefeldt, Carol. (1985) . "Teaching Young children". Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, Inc.
- Schirmaher, Robert. (1998) .*Art and Creative development for Young children*. Albany, N.Y. : Delmar Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, Inc.
- Torrance, E.P. (1962). *Guiding of Creative Talent*,. New Jersey : Prentice – Hall, inc.
- Whittenberg, Traci Lee. (1995) "A Comparison of the Effects Self- Control Versus Social Skills Training with Socially Anxious Children," *Dissertation Abstracts International* . 55(57) : 1884-A.

ภาคผนวก ก
แผนผังมโนทัศน์
สาระที่ควรเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

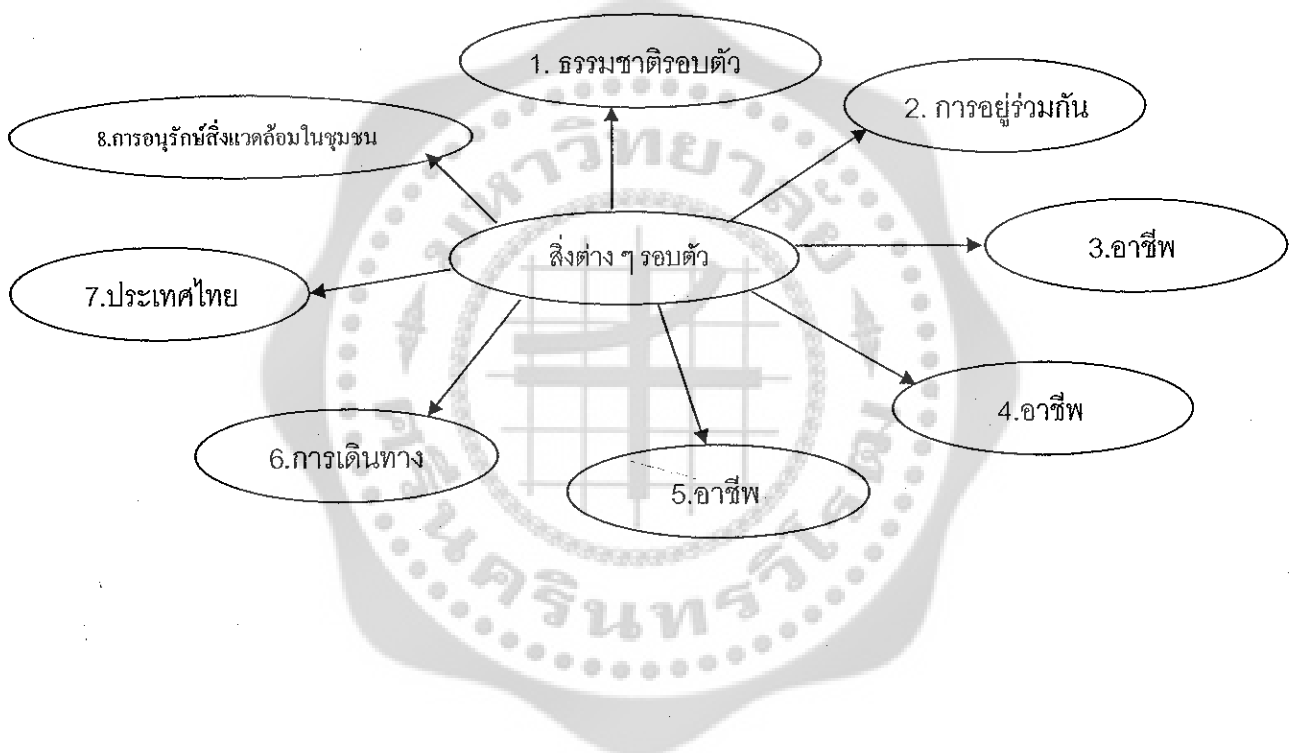
แผนผังมโนทัศน์ สาระที่ควรเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

สาระที่ควรเรียนรู้สังคมสำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 4-5 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กล่าวถึง สาระการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็ก ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการ และ คุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็ก 3-5 ปี จะเน้นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัว เด็ก บุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก จะไม่เน้นเนื้อหา การ ท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็น สำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและ ผู้อื่น รักการเรียนรู้ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์และกำหนดหัวข้อสำหรับการพัฒนาการรับรู้สังคมของเด็ก ปฐมวัยได้โดยใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการรับรู้สำหรับเด็ก 4-5 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาค เรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขต บางกะปิ กรุงเทพมหานคร สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามความเหมาะสมกับวัย จัดระดับความยาก – ง่าย เด็กเกิดการเรียนรู้จากการเชื่อมโยงจากประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ จากสิ่งรอบ ๆ ตัว เด็ก จัดทำแผนมโนทัศน์ดังนี้

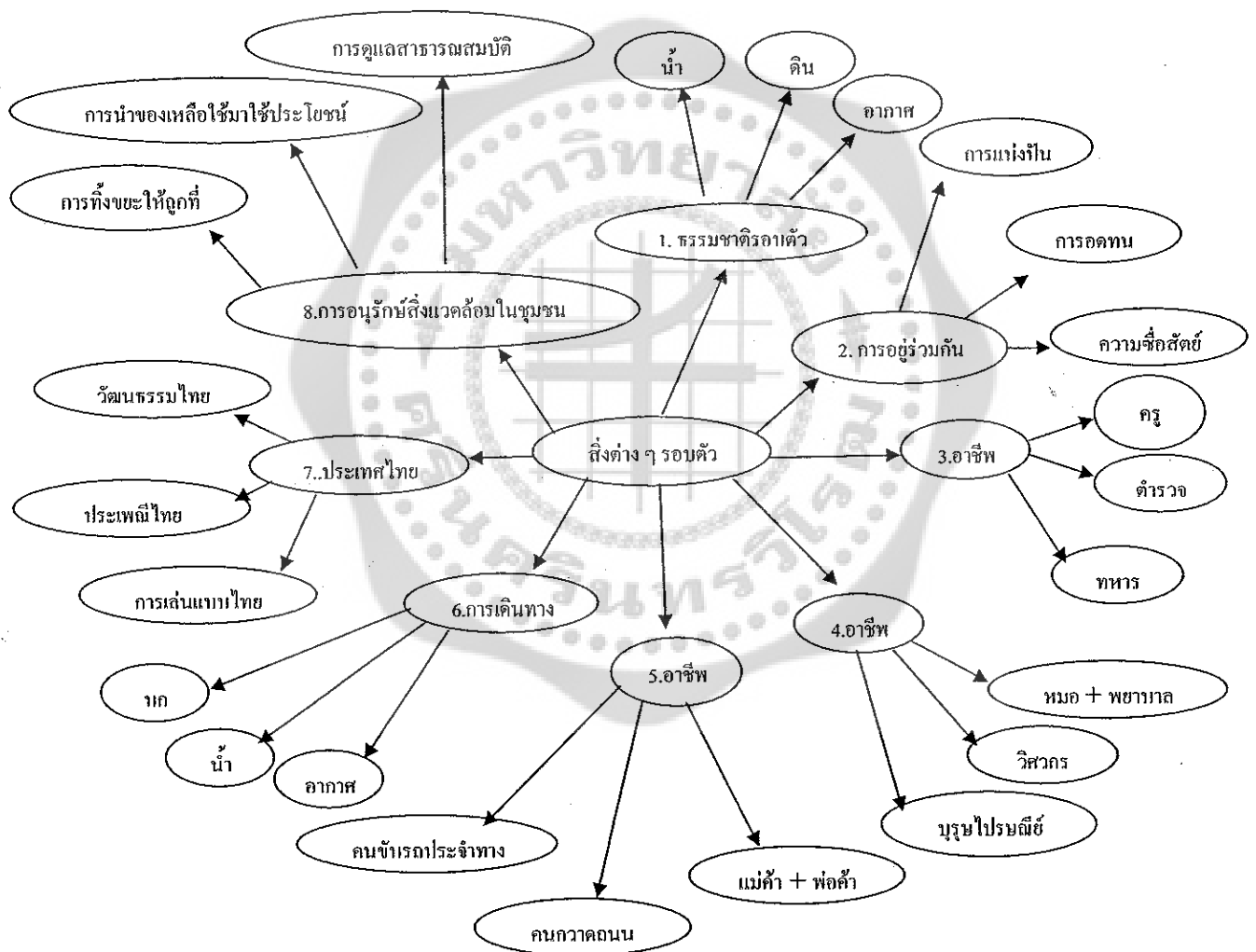
แผนผังมโนทัศน์ ก 1

ขั้นที่ 1 กำหนด 8 หัวข้อใหญ่ตามแผนการจัดประสบการณ์ สำหรับ 8 สัปดาห์

แผนผังมโนทัศน์ ก 2

ขั้นที่ 2 จากขั้นที่ 1 ใน 8 หัวข้อใหญ่แยกย่อยหน่วยการเรียนรู้ สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 เรื่อง

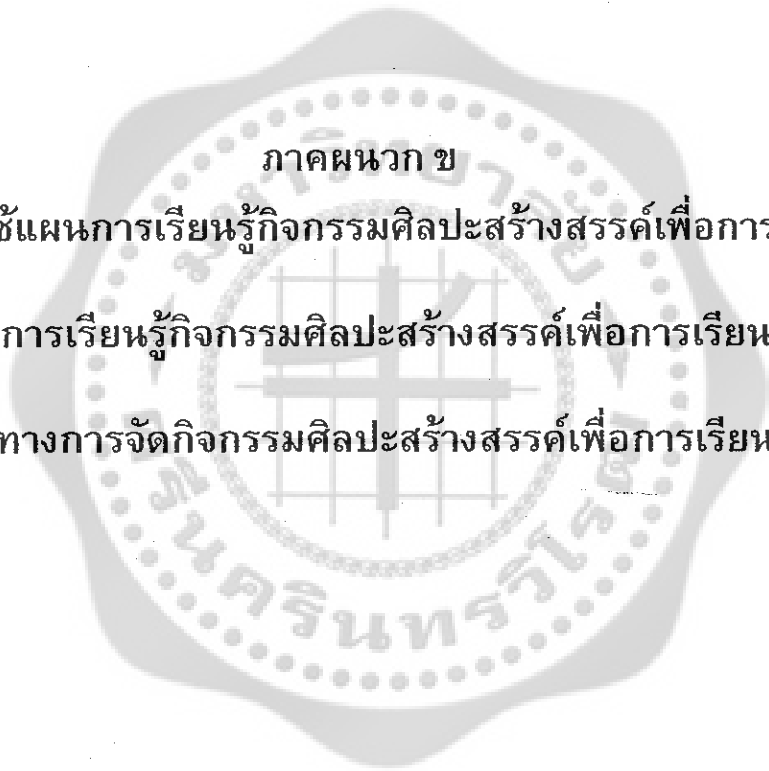

ภาคผนวก ข

คู่มือการใช้แผนการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

แผนการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

แนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

คู่มือการใช้แผนการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

หลักการและเหตุผล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์คือต้องการทราบถึงผลของรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยกิจกรรมศิลปะ 2 รูปแบบนั้นก็คือ ศิลปะบูรณาการ และศิลปะค้นหา วิธีการหลักก็คือ การทำให้เด็กเกิดการรับรู้สังคมจากการผ่านกระบวนการซึ่ง ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำ ได้รู้จักสังเกตตลอดจนสัมผัสและรับรู้ทางสังคมศึกษาอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นการเรียนอย่างสนุกสนาน และถ่ายทอด ความรู้ ความคิดของเด็กจากภายใน จิตนาการ ให้บุคคลภายนอกได้ทราบ เป็นงานศิลปะอย่างมีความหมาย แต่อย่างไรก็ตามครูยังคงมีบทบาทกับเด็กเสมอทั้งในด้านการจัดกิจกรรม เตรียมสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนกระทั่งการกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้ สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก และสิ่งสำคัญที่ครูจะต้องคำนึงถึงเมื่อดำเนินกิจกรรมเสร็จทุกครั้งนั้นก็คือการสังเกตผลงาน วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการของเด็กจากสิ่งที่เด็ก ถ่ายทอดออกมาจากงานศิลปะนั่นเอง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ที่มีต่อการรับรู้ทางสังคม โดยผ่านการจัดกิจกรรมในรูปแบบศิลปะสร้างสรรค์
2. เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อที่เหมาะสมกับวัย โดยใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

แนวทางการจัดกิจกรรม

1. กำหนดจุดประสงค์ ในการทดลองครั้งนี้จำเป็นต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ทักษะทางสังคม 3 ด้าน นั่นก็คือ การช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบในหน้าที่ ให้ตรงกับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง เพื่อให้เกิดทักษะทางสังคมอย่างชัดเจน อันประกอบไปด้วย การกำหนดจุดประสงค์ดังนี้

กำหนดจุดประสงค์ที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่นไว้ในสาระการเรียนรู้เรื่อง ธรรมชาติรอบตัว(น้ำ) การอยู่ร่วมกัน(การอดทน) อาชีพตำรวจ อาชีพหมอ+พยาบาล อาชีพคนกวาดถนน การเดินทางทางอากาศ ประเทศไทย(การเล่นแบบไทย) และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน(การดูแลสุขภาพอนามัย)

- กำหนดจุดประสงค์ที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น ไว้ในสาระการเรียนรู้เรื่อง ธรรมชาติ

รอบตัว(ดิน) การอยู่ร่วมกัน(การอดทน) อาชีพทหาร บุรุษไปรษณีย์ พ่อค้า+แม่ค้า การเดินทางทางบก ประเทศไทย(ประเพณีไทย) และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน(การนำของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์)

กำหนดจุดประสงค์ที่ 3 ความรับผิดชอบในหน้าที่ ไว้ในสาระการเรียนรู้เรื่อง ธรรมชาติรอบตัว(อากาศ) การอยู่ร่วมกัน(ความซื่อสัตย์) อาชีพครู วิศวกร คนขับรถประจำทาง การเดินทางทางน้ำ ประเทศไทย(วัฒนธรรมไทย) และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน(การทิ้งขยะให้ถูกที่)

2. กำหนดรูปแบบศิลปะ การกำหนดรูปแบบศิลปะเพื่อให้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ทั้งหมดตามกำหนดเวลาตลอดการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ทั้ง 8 สัปดาห์ 24 แผนการสอน ดังนี้

จัดรูปแบบศิลปะบูรณาการ ในสาระการเรียนรู้เรื่อง ธรรมชาติรอบตัว(น้ำ,อากาศ) การอยู่ร่วมกัน(การอดทน) อาชีพครู ทหาร วิศวกร พ่อค้า + แม่ค้า คนขับรถประจำทาง การเดินทางทางน้ำ ประเทศไทย(การเล่นแบบไทย , วัฒนธรรมไทย) และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน เรื่องการนำของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์

จัดรูปแบบศิลปะค้นหา ในสาระการเรียนรู้เรื่องธรรมชาติรอบตัว(ดิน) การอยู่ร่วมกัน (การแบ่งปัน , ความซื่อสัตย์) อาชีพตำรวจ หมอ+พยาบาล บุรุษไปรษณีย์ คนกวาดถนน การเดินทางทางบก ทางอากาศ ประเทศไทย(ประเพณีไทย) และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน(การนำของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ , การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน(การทิ้งขยะให้ถูกที่)

3. กำหนดเงื่อนไขในการจัดกิจกรรม เนื่องจากในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้จำเป็นต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับ สาระการเรียนรู้ และจุดประสงค์ จึงจำเป็นต้อง กำหนดเงื่อนไขในการจัดกิจกรรม เช่น กำหนดให้ใช้มือเดียวในการทำกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ การช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อผู้อื่นต้องการความช่วยเหลือ กำหนดให้ทุกคนมีกำหนดให้มีวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอกับจำนวนกลุ่มหรือกำหนดให้แต่ละกลุ่มมีวัสดุอุปกรณ์ต่างชนิดกันเพื่อให้รู้จักทำงานร่วมกัน ภายในกลุ่มได้ หรือกำหนดให้เด็กรับผิดชอบเอาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาคนละชิ้น กำหนดให้เด็กมีหน้าที่ในการทำงานแตกต่างกัน เพื่อให้รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง

4. กำหนดระยะเวลาในการทำกิจกรรม เนื่องจากในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาเพิ่มขึ้นจากเดิมที่กำหนดไว้ 30 นาที เพื่อพร้อมทั้งปรับกิจกรรมให้เหมาะสม จึง เพิ่มเวลาจาก 30 นาที เป็น 45 นาที

บทบาทครู

ในการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาแผนการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ให้เข้าใจอย่างชัดเจนก่อนทำกิจกรรม
2. จัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ประกอบกิจกรรมให้พร้อม
3. เตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วยกิจกรรมที่ครูเลือกสรรเพื่อนำสู่เรื่องที่เรียน
4. บอกจุดประสงค์การเรียนรู้และวิธีการสอน
5. ดำเนินกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ ขณะทำกิจกรรมครูจะต้องประเมินตนเองตลอดเวลา กิจกรรมนั้นกระตุ้นให้เด็กคิดหรือไม่ ผู้เรียนสามารถถ่ายโยงความรู้สู่งานศิลปะได้หรือไม่ สามารถสะท้อนความคิดของตนเองได้เพียงใด เด็กมีความรู้ความเข้าใจอะไรเพิ่มขึ้น
6. ให้ผู้เรียนนำเสนอความคิดของตนเอง โดยครูวิเคราะห์ผลงาน และป้อนข้อมูลกลับให้ผู้เรียน

เล่า อธิบาย หรืออภิปราย สิ่งที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับข้อความที่เรียน ครูให้เด็กตรวจสอบ ทบทวนความรู้ความเข้าใจจากงานศิลปะ ครูต้องตระหนักถึงความแตกต่างของผู้เรียน พร้อมทั้งแสดงความยอมรับ ชวยชี้แนะและสร้างข้อความที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบและรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด

7. จูงใจให้ผู้เรียนนำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ต้องทำให้ผู้เรียนเห็นว่า ครูใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเสมอ พร้อมทั้งแนะสิ่งที่น่าสนใจไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์
8. ใกล้ชิดกับผู้เรียนติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียน เข้าร่วมในการทำกิจกรรมกับผู้เรียนด้วยการ

แจกอุปกรณ์ด้วยตนเอง ร่วมกิจกรรมกับเด็ก

9. เริ่มการสอนตรงเวลา และจบตรงเวลาที่กำหนดในแผนการเรียนรู้

บทบาทครูทางด้านสังคม

ในการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยปฏิบัติดังนี้

1. ครูที่มีบุคลิกภาพเป็นมิตร อบอุ่นเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติแก่เด็ก
2. ศึกษาแผนการเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างชัดเจน
3. จัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ประกอบกิจกรรมให้พร้อมและเพียงพอ
4. เตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วยกิจกรรมที่ครูเลือกสรรเพื่อนำสู่เรื่องที่เรียน
5. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัดเตรียม ต้องเปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของเด็กจึงจะทำให้เด็กเรียนรู้สังคมได้ดี
6. บอกจุดประสงค์การเรียนรู้และวิธีการสอน

7. ดำเนินกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ ขณะทำตามกิจกรรมครูจะต้องประเมินตนเอง ตลอดเวลาว่ากิจกรรมนั้นกระตุ้นให้เด็กคิดหรือไม่ ผู้เรียนสามารถถ่ายโยงการรับรู้สังคมเข้าสู่งาน ศิลปะได้หรือไม่ สามารถสะท้อนความคิดของตนเองได้เพียงใด เด็กมีความรู้ความเข้าใจอะไรเพิ่มขึ้น
8. ให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองและหัดแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของตน
9. ฝึกให้เด็กรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำงานกลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
10. ให้ผู้เรียนรู้จักระดมความคิดเกี่ยวกับการรับรู้สังคม จูงใจให้เด็กคิด
11. ให้เด็กได้มีโอกาสนำเสนอความคิดของตนเอง โดยอธิบาย เล่าความคิดของตนเองให้ผู้อื่นทราบได้
12. ครูต้องตระหนักถึงความแตกต่างของผู้เรียน พร้อมทั้งแสดงความยอมรับ
13. คอยดู พร้อมชี้แนะสิ่งที่น่าสนใจไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์และสร้างข้อความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบและรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด
14. ลดการแข่งขันในการทำกิจกรรม ไม่มีผู้ชนะผู้แพ้เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
15. กล่าวชมเชยงานของเด็กให้เด็กได้มีกำลังใจในการทำงานหรือกิจกรรม
16. จูงใจให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ต้องทำให้ผู้เรียนเห็นว่า ครูใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเสมอ
17. ใกล้ชิดกับผู้เรียนติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียน เข้าร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก
18. สรุปมโนทัศน์เรื่องที่เรียนโดยวิเคราะห์ผลงาน โดย เล่า อธิบาย หรือ อภิปราย สิ่งที่เกิดกระทำโดยให้สัมพันธ์กับข้อความรู้ที่เรียน ครูให้เด็กตรวจสอบทบทวนความรู้ ความเข้าใจจากงานศิลปะ
19. เริ่มการสอนตรงเวลา และจบตรงเวลาที่กำหนดในแผนการเรียนรู้

บทบาทเด็ก

1. ปฏิบัติ กระทำ การคิด และการแสดงออกด้วยตนเองในการทำกิจกรรมทุกครั้ง
2. นำเสนอผลงาน
3. ประเมินการเรียนรู้ร่วมกับครู

ตารางที่ 4 หน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

สัปดาห์	วัน	เวลา 10.00 – 10.45 น
1	ธรรมชาติรอบตัว	- น้ำ - ดิน - อากาศ
2	การอยู่ร่วมกัน	- การแบ่งปัน - การอดทน - การซื้อสัตย์
3	อาชีพ (1)	- ครู - ตำรวจ - ทหาร
4	อาชีพ (2)	- หมอ + พยาบาล - วิศวกร - บุรุษไปรษณีย์
5	อาชีพ (3)	- พ่อค้า + แม่ค้า - คนกวาดถนน - คนขับรถประจำทาง
6	การเดินทาง	- บก - น้ำ - อากาศ
7	ประเทศไทย	- การเล่นเกมไทย - ประเพณีไทย - วัฒนธรรมไทย
8	อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน	- การทิ้งขยะให้ถูกที่ - การนำของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ - การดูแลสาธารณสมบัติ

ตอนที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่น

จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น

จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 ความรับผิดชอบในหน้าที่

จำนวน 5 ข้อ

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน
เรื่องย่อย การนำของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์

ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เวลา 45 นาที

มโนทัศน์

การนำของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ เป็นการนำ วัสดุ สิ่งของเหลือใช้ ที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เดิมได้มาซ่อมแซม เพื่อไปใช้ประโยชน์เดิม หรือนำมาประดิษฐ์สร้างสิ่งใหม่ เพื่อใช้ประโยชน์อื่น

จุดประสงค์การเรียนรู้

- รู้จักทำงานเป็นกลุ่ม

กิจกรรมศิลปะ บูรณาการ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	กิจกรรมครู	สื่อการสอน
<p>1. กระตุ้นการเรียนรู้</p> <p>1.1 ให้สิ่งเร้าที่สอดคล้องกับสาระ</p> <p>1.2 ครูตั้งคำถามให้เด็กคิดตามด้วยการสังเกตเพื่อนำไปสู่เรื่องที่เรียน</p>	<p>1. ครูให้นักเรียนนำเศษวัสดุที่นักเรียนนำมา สังเกตและช่วยกันแยกประเภท เช่น ประเภท แก้ว ผ้า กระดาษ พลาสติก</p> <p>2. สนทนาเกี่ยวกับเศษวัสดุโดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัสดุมาจากไหน - วัสดุที่นำมามีกี่ประเภท - นำมาใช้ประโยชน์แบบเดิมได้หรือไม่ 	<p>- เศษวัสดุที่นักเรียนนำมาคนละ 1 ชนิด</p>
<p>2. กรองสู่่มโนทัศน์</p> <p>2.1 กระตุ้นให้สะท้อนคิดและโยงความรู้เพื่อให้เข้าใจมากขึ้น</p> <p>2.2 ใช้คำถามให้เด็กตอบจากการคิดที่เด็กเรียนรู้</p>	<p>3. นักเรียนแบ่งกลุ่มกลุ่มละ 5 คน 3 กลุ่ม หยิบเศษวัสดุของตนเองและให้แต่ละคนสนทนาเกี่ยวกับเศษวัสดุของตนเองให้เพื่อนในกลุ่มฟัง และช่วยกันคิดว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - จะนำเอาเศษวัสดุเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร - เมื่อใช้แล้วจะทำให้เกิดผลดีอย่างไร (ประหยัด , มีของใช้เดิม , ไม่ต้องซื้อใหม่ , ลดขยะ) - ถ้าเราไม่นำของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ จะเป็นอย่างไร - ถ้าทุกคนใช้แต่ของใหม่ทิ้งของเหลือใช้ทุกชิ้น จะเป็นอย่างไร 	

กิจกรรมการเรียนรู้ สอน	กิจกรรมครู	สื่อการสอน
<p>3. พัฒนาด้วยศิลปะ</p> <p>3.1 นำความรู้สู่งานศิลปะ</p> <p>3.2 ทำงานศิลปะอิสระ</p>	<p>4. ครูแบ่งกลุ่มให้กลุ่มละ 5 คน 3 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มคิดประดิษฐ์เศษวัสดุที่ตนเองใช้นำมาประกอบกัน ตกแต่งให้สวยงามตามจินตนาการ โดยมีอุปกรณ์เพิ่มเติมดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - สีชอล์ก - กาว - เชือก <p>5. ครูคอยดูแลขณะที่เด็กทำกิจกรรม ให้อิสระในการทำงาน แต่ละกลุ่มเมื่องานเสร็จเก็บของและนำผลงานมาส่งครู</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สีชอล์ก - กาว - เชือก
<p>4. สรุปสาระที่เรียนรู้</p> <p>4.1 อธิบายงานที่ทำ</p> <p>4.2 อภิปรายและสรุปสิ่งที่เรียนรู้</p>	<p>6. แต่ละกลุ่มอธิบายสิ่งประดิษฐ์ของตนเอง</p> <p>7. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปและตอบคำถามดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - งานประดิษฐ์ชิ้นนี้นำมาใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง - ในการทำงานครั้งนี้เด็ก ๆ ทำอย่างไร ใครทำอะไรบ้าง - ถ้าทุกคนไม่ช่วยกันทำงานกลุ่มจะเป็นอย่างไร 	

การประเมินผล

1. สังเกตจากการตอบคำถาม
2. สังเกตจากความสนใจในการทำกิจกรรม
3. สังเกตจากผลงานศิลปะที่เด็กทำ

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ อาชีพ

เรื่องย่อ หมอ และ พยาบาล

ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เวลา 45 นาที

มโนทัศน์

หมอ และพยาบาล มีหน้าที่รักษาคนไข้ รักษาพยาบาลคนป่วยให้หายหรือทุเลาจากอาการ
จุดประสงค์การเรียนรู้

- รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

กิจกรรมศิลปะ ค้นหา

กิจกรรมการเรียนรู้ สอน	กิจกรรมครู	สื่อการสอน
<p>1. กระตุ้นการเรียนรู้</p> <p>1.1 ให้สิ่งเร้าที่สอดคล้องกับสาระ</p> <p>1.2 ครูตั้งคำถามให้เด็กคิดตามด้วยการสังเกตเพื่อนำไปสู่เรื่องที่เรียน</p>	<p>1. ครูนำสิ่งของเครื่องใช้หมอและพยาบาลเช่น หูฟัง เข็มฉีดยา มาให้นักเรียนคลำ และทายเพื่อในห้องเรียน โดยใช้คำถามดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - มันคืออะไร รูปร่างลักษณะอย่างไรและใช้ทำอะไร <p>2. ครูเฉลยโดยการนำออกมาให้นักเรียนดู และใช้คำถาม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใครเป็นคนใช้อุปกรณ์เหล่านี้ 	<p>สิ่งของเครื่องใช้หมอและพยาบาล เช่น หูฟัง เข็มฉีดยา</p>
<p>2. กรองสู่มโนทัศน์</p> <p>2.1 กระตุ้นให้สะท้อนคิดและโยงความรู้เพื่อให้เข้าใจมากขึ้น</p> <p>2.2 ใช้คำถามให้เด็กตอบจากการคิดที่เด็กเรียนรู้</p>	<p>3. แบ่งกลุ่มเด็กเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน เล่นสมมุติการเป็นหมอและพยาบาล ตามสถานดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - คนไข้มาหาหมอ ตรวจร่างกายและกลับบ้าน - คนไข้พักฟื้นที่โรงพยาบาลมีพยาบาลและหมอดูแล - มีอุบัติเหตุฉุกเฉินคนไข้ต้องผ่าตัดด่วน <p>4. สนทนาจากการเล่นบทบาทสมมุติ โดยใช้คำถามว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - หมอและพยาบาลทำอะไรบ้างและหน้าทียังไร - หมอและพยาบาลทำงานที่ไหน - คนไข้ที่มาหาหมอมีหน้าที่อะไร - ถ้าไม่มีหมอและพยาบาลจะเป็นอย่างไร - ถ้ามีแต่คนไข้ในโรงพยาบาลจะเกิดอะไรขึ้น <p>ถ้าคนไข้ไม่เชื่อฟังหมอและพยาบาลจะเป็นอย่างไร</p>	

กิจกรรมการเรียนรู้ สอน	กิจกรรมครู	สื่อการสอน
<p>3. พัฒนาด้วยศิลปะ</p> <p>3.1 นำความรู้สู่งานศิลปะ</p> <p>3.2 ทำงานศิลปะอิสระ</p>	<p>5. ครูนำภาพวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาให้เด็กดูและสังเกต</p> <p>6. ให้นักเรียนเลือกหยิบคนละครึ่งภาพ ตามความสนใจ และให้หาคู่คนที่หยิบภาพอีกครึ่งภาพที่เหมือนภาพของตนเอง และนั่งลงจับคู่ระบายสีและนำภาพมาติดรวมกันลงในกระดาษให้สวยงาม</p> <p>7. ครูแจกอุปกรณ์ในการทำงานศิลปะกลุ่มละ 1 ชุด ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กระดาษ เทา – ขาว 2. สีไม้ <p>- ครูคอยดูแลขณะที่เด็กทำกิจกรรม</p>	<p>- ภาพวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่หมอละพยายาลใช้ตัดภาพ 1 ภาพอย่างละครึ่งให้ครบจำนวนเด็ก</p> <p>- กระดาษ เทา – ขาว</p> <p>- สีเทียน</p>
<p>4. สรุปสาระที่เรียนรู้</p> <p>4.1 อธิบายงานที่ทำ</p> <p>4.2 อภิปรายและสรุปสิ่งที่เรียนรู้</p>	<p>8. แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน</p> <p>9. ร่วมกันสรุปโดยครูใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในการทำงานศิลปะ ได้ช่วยเหลือกันทำงานอย่างไร - ถ้าไม่มีเพื่อนอีกคนช่วยกันทำงานจะเป็นอย่างไร - วัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องใช้ในภาพเกี่ยวกับใคร และใช้อย่างไร - หมอละพยายาลมีหน้าที่อย่างไร 	

การประเมินผล

1. สังเกตจากการตอบคำถาม
2. สังเกตจากความสนใจในการทำกิจกรรม
3. สังเกตจากผลงานศิลปะที่เด็กทำ

ภาคผนวก ค

คู่มือการใช้แบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

แบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

คู่มือการใช้แบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

แบบประเมินทักษะทางสังคมศึกษาของเด็กปฐมวัย

1. คำชี้แจง

1.1 แบบประเมินชุดนี้ใช้สำหรับประเมินทักษะสังคมของเด็กปฐมวัย จำนวน 3 ด้าน คือ ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะสร้างสรรค์

1.2 ในการดำเนินการสอบ ให้มีผู้ดำเนินการดังนี้

ผู้ดำเนินการประเมิน 1 คน เป็นผู้ดูแลและอำนวยความสะดวกให้กับผู้รับการประเมินและสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามคำอธิบายของผู้ดำเนินการทดสอบ

2. คำแนะนำในการใช้แบบประเมิน

2.1 แบบประเมินชุดนี้ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 3 ตอน รวมทั้งสิ้น 15 ข้อ และเป็นการประเมินโดย ตอบคำถามของผู้ดำเนินการประเมิน ซึ่งมีคำถามทั้งหมด 3 ชุด ดังนี้

ตอนที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่น จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 ความรับผิดชอบในหน้าที่ จำนวน 5 ข้อ

2.1 ระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินกำหนดให้ข้อละ 2 นาที หากเด็กตอบแบบประเมินข้อใด ข้อหนึ่งทำเสร็จก่อนเวลา 2 นาทีให้เริ่มข้อต่อไป

2.3 เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

1 คะแนน หมายถึง เด็กตอบได้ถูกต้อง

0 คะแนน หมายถึง เด็กตอบผิดหรือไม่ได้ตอบ ทำเครื่องหมายผิด หรือตอบมากกว่า 1

คำตอบ

3. การเตรียมการทดสอบ

3.1 ผู้ดำเนินการประเมินต้องศึกษาแบบประเมินและคู่มือให้เข้าใจกระบวนการทั้งหมด

3.2 ผู้ดำเนินการประเมินใช้ภาษาที่ชัดเจนและเป็นธรรมชาติในการพูดกับเด็ก รวมทั้งมีวิธีการจูงใจ ได้รับความสนใจให้เด็กกระตือรือร้นในการทำแบบประเมิน

3.3 สถานที่ที่ใช้ในการประเมินควรมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อผู้รับการประเมิน เช่น โต๊ะเก้าอี้ มีความเหมาะสมกับวัยของเด็ก และปราศจากสิ่งรบกวน มีแสงสว่างเพียงพอ

3.4 ก่อนเริ่มการประเมินควรให้เด็กทำธุระส่วนตัวให้เรียบร้อยก่อน เช่น ดื่มน้ำ เข้าห้องน้ำ เพื่อให้เด็กมีสมาธิในขณะทำการประเมิน

4. วิธีการดำเนินการประเมิน

4.1 ผู้ดำเนินการประเมินสร้างความคุ้นเคยกับผู้รับการประเมินโดยการ ทักทายพูดคุยเพื่อสร้างสัมพันธไมตรีที่ดีต่อผู้รับการประเมินเพื่อให้ผู้รับการประเมินคลายกังวล เมื่อเห็นผู้รับการประเมินพร้อมเริ่มดำเนินการประเมิน

4.2 ดำเนินการประเมินตามลำดับ โดยในแต่ละสถานการณ์ที่ใช้ในการประเมินผู้รับการประเมินจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งดำเนินการดังนี้

4.2.1 ผู้ดำเนินการประเมินแนะนำ และอธิบายแบบประเมินในข้อนั้น ๆ ให้ผู้รับการประเมินเข้าใจ โดยใช้คำพูดที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย

4.2.2 ผู้รับการประเมินลงมือปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ดำเนินการประเมิน

4.2.3 เมื่อผู้รับการประเมินปฏิบัติเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ดำเนินการข้อต่อไป

4.3 ในขณะที่ทำการประเมิน ผู้ดำเนินการประเมินสังเกตและบันทึกคะแนนของผู้รับการประเมินแต่ละคนลงในแบบบันทึกคะแนน

4.4 ให้เวลาผู้รับการประเมินในการทำแบบประเมินแต่ละข้อ 2 นาที หากผู้รับการประเมินทำเสร็จก่อนเวลาให้เริ่มทำแบบประเมินในข้อต่อไป

5. อุปกรณ์ที่ใช้ในการประเมิน

5.1 คู่มือในการประเมินและแบบประเมิน

5.2 อุปกรณ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละข้อของแบบประเมิน

5.3 แบบบันทึกคะแนน

5.4 เกณฑ์การให้คะแนน

5.5 นาฬิกาจับเวลา

ตัวอย่างแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ชุด 1 การช่วยเหลือผู้อื่น

ข้อตัวอย่าง

ข้อ 1

ครู : ให้เด็กกากบาท (x) ทับภาพที่เป็นคำตอบที่ถูกต้อง

คำสั่ง : ให้เด็กกากบาท (x) ทับภาพที่ถูกต้อง พร้อมอธิบายเหตุผล

นักเรียน : นักเรียนเขียนกากบาท (x) ทับภาพตามคำสั่ง และอธิบายเหตุผล

ตัวอย่างแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

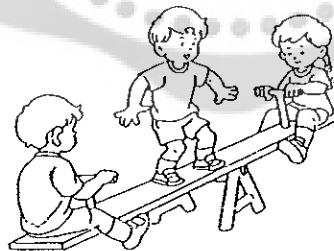
ชุด 1 การช่วยเหลือผู้อื่น

ข้อตัวอย่าง

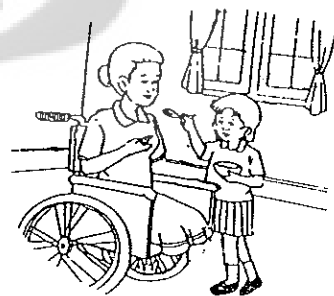
การกระทำข้อใดที่เรียกว่าเป็นการช่วยเหลือ เพราะอะไร

ป้อนอาหารผู้ป่วย

เหยียบไม้กระดก

นอน

ตัวอย่างแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ชุด 3 ความรับผิดชอบในหน้าที่

ข้อตัวอย่าง

ข้อ 3

ครู : ให้เด็กกากบาท (x) ทับภาพที่เป็นคำตอบที่ถูกต้อง

คำสั่ง : ให้เด็กกากบาท (x) ทับภาพที่ถูกต้อง พร้อมอธิบายเหตุผล

นักเรียน : นักเรียนเขียนกากบาท (x) ทับภาพตามคำสั่ง และอธิบายเหตุผล

ตัวอย่างแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ชุด 3 ความรับผิดชอบในหน้าที่

ข้อตัวอย่าง

การกระทำข้อใดที่เด็ก ๆ ต้องทำเอง เพราะอะไร

การกระทำข้อใดที่เด็ก ๆ ต้องทำเอง เพราะอะไร		
		
เก็บรองเท้าของตนเอง	ซักเสื้อผ้าเอง	เดินเข้าประตูโดยไม่เก็บ

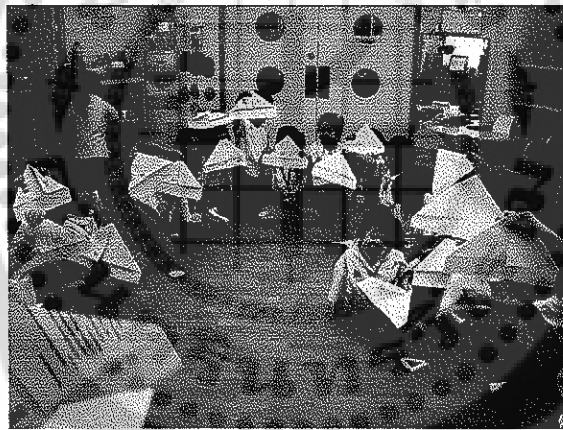

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

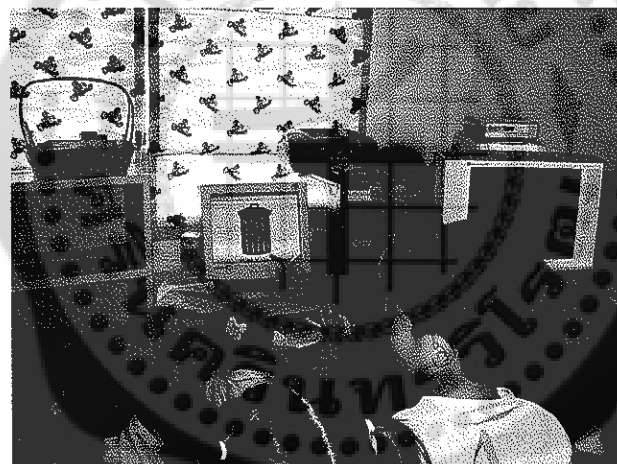
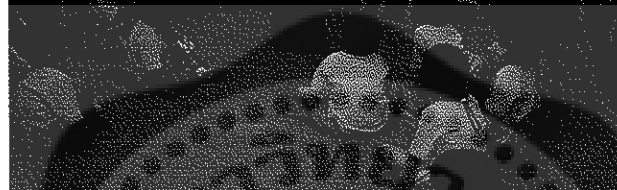
ตัวอย่างภาพกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

1. กระตุ้นการเรียนรู้

ตัวอย่างภาพกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

1. กระตุ้นการเรียนรู้

ตัวอย่างภาพกิจกรรมการเรียนรู้การสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

2. กรองส้อมไนท์

ตัวอย่างภาพกิจกรรมการเรียนรู้การสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

2. กรองส้อมโน้ตส์

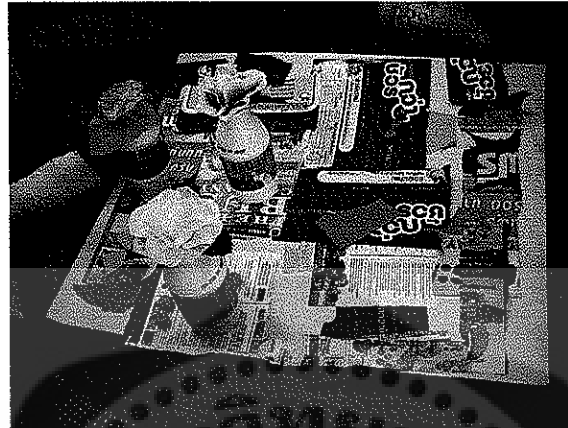
ตัวอย่างภาพกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

3. พัฒนาด้วยศิลปะ

ตัวอย่างภาพกิจกรรมการเรียนรู้การสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

3. พัฒนาด้วยศิลปะ

ตัวอย่างภาพกิจกรรมการเรียนรู้การสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

4. สรุปสาระที่เรียนรู้

ตัวอย่างภาพกิจกรรมการเรียนรู้การสอนศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

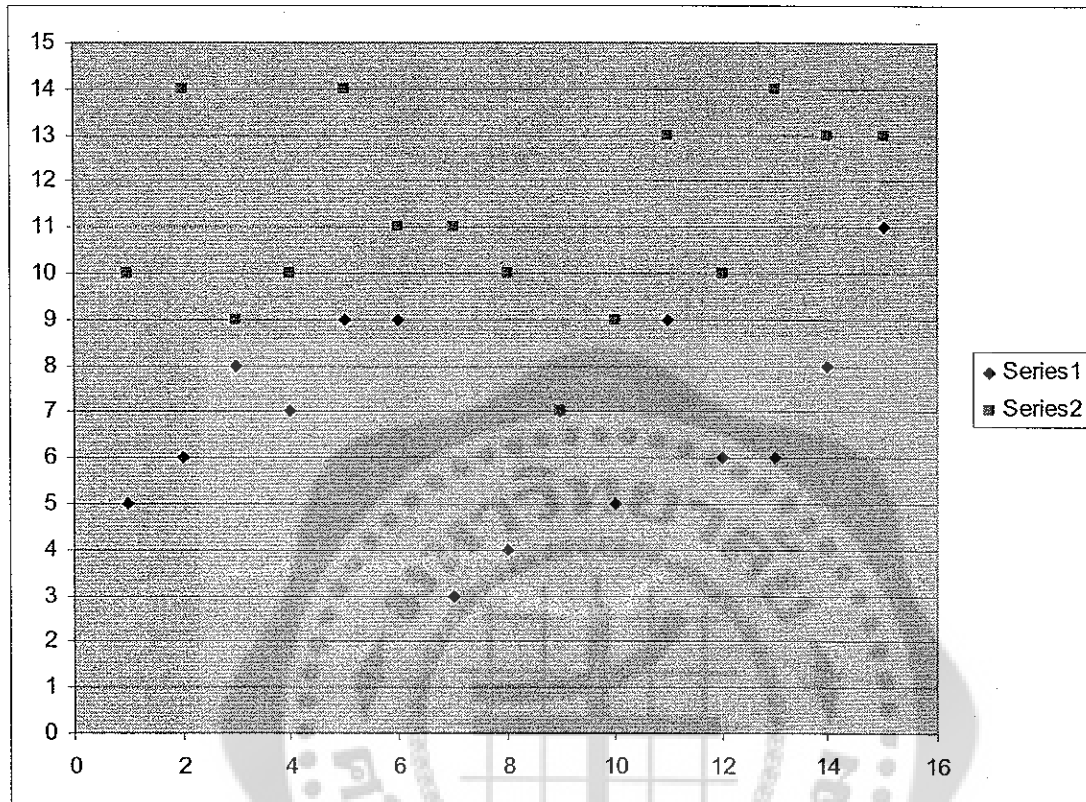
4. สรุปสาระที่เรียนรู้

ภาคผนวก จ
กราฟแสดงการเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย
ก่อนและหลังการทดลอง

กราฟแสดงการเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย
ก่อนและหลังการทดลอง

ข้อมูลชุดที่ 1 คะแนนก่อนการทดลองการสอนศิลปะสร้างสรรค์
ข้อมูลชุดที่ 2 คะแนนก่อนการทดลองการสอนศิลปะสร้างสรรค์

จากกราฟ แสดงให้เห็นว่า ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
การใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ พบว่าหลังจากได้รับการจัดกิจกรรม
รูปแบบศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้มีการพัฒนาทักษะสูงขึ้นก่อนการทดลอง

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแผนการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะสร้างสรรค์
 - 1.1 อาจารย์ ดร.กรวิภา สรรพกิจจานง
หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - 1.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญฟ้า รังสิยานนท์
อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
 - 1.3 อาจารย์จิตเกษม ทองนาค
อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดโตนด
2. ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบประเมินทักษะการรับรู้สังคมของเด็กปฐมวัย
 - 1.1 อาจารย์ ดร.กรวิภา สรรพกิจจานง
หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - 1.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญฟ้า รังสิยานนท์
อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
 - 1.3 อาจารย์ชนธ เจริญราช (อาจารย์พิเศษสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา)
อาจารย์พิเศษสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษา
ศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประวัตย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล นางสาวอโนชา ธิรธำรง
 วันเดือนปีเกิด 23 มกราคม 2520
 สถานที่เกิด 218 ตำบลห้วยยายจิ๋ว อ.เทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ 36230
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน 413 ฟาติมาแมนชั่น รามคำแหง 79/1 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ 10240

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน อาจารย์เทียบเท่าระดับ 3
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ 10240

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2531	ประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบ้านห้วยยายจิ๋ว
พ.ศ. 2534	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร
พ.ศ. 2537	ปริญญาบัตรวิชาชีพ 3 (วิชาเอกการบัญชี) พาณิชย์หนองคาย
พ.ศ. 2541	ครุศาสตร์บัณฑิต (วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย) จากสถาบันราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ. 2550	การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ